

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

BURKİNA FASO'DA TERÖRİZMİN DEMOKRATİK
GERİLEMEYE ETKİSİ: 2014-2022 DÖNEMİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdoul Fathi SANOGO

İstanbul
Aralık-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

BURKİNA FASO'DA TERÖRİZMİN DEMOKRATİK
GERİLEMEYE ETKİSİ: 2014-2022 DÖNEMİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdoul Fathi SANOGO

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ömer TAŞGETİREN

İstanbul
Aralık-2024

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Ömer TAŞGETİREN

Üye Prof. Dr. Erhan İÇENER

Üye Dr. Öğr. Üyesi Hakan ERDAGÖZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Burkina Faso'da Terörizmin Demokratik Gerilemeye Etkisi: 2014-2022 Dönemi Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Abdoul Fathi SANOGO

ÖN SÖZ

Öncelikle, tez danışmanım değerli Dr. Öğr. Üyesi Ömer TAŞGETİREN'e, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'ndeki yüksek lisans dersleri sürecinden itibaren demokrasi araştırmalarına olan ilgimi daha da uyandırdığı ve tez yazım sürecinin her aşamasında bana nezaket ve titizlikle rehberlik ettiği için en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde ders aldığım tüm hocalarım, akademik becerilerimin gelişimine sağladıkları değerli katkılar için teşekkür ederim.

Son olarak, her zaman yanımda olan, bana ilham kaynağı olan ve eğitim hayatım boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli babam Amadou Sanogo'ya ve annem Korotimi Konaté'ye gönülden teşekkür ederim.

Bu tezi, terörizme karşı vatanımızı savunmaya devam eden Burkina Faso'nun Silahlı Kuvvetleri'ne (FDS) ve Vatanı Savunma Gönüllüleri'ne (VDP) ithaf ediyorum. Onlara sonsuz minnettarız.

Abdoul Fathi SANOGO
İstanbul-2024

ÖZET

BURKİNA FASO'DA TERÖRİZMİN DEMOKRATİK GERİLEMEYE ETKİSİ: 2014-2022 DÖNEMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Abdoul Fathi SANOGO

Yüksek Lisans, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ömer TAŞGETİREN

Aralık, 2024 -96 Sayfa

Burkina Faso'nun yakın siyasi tarihine, halk ayaklanmaları ve askeri darbelerle öne çıkan bir siyasi ve güvenlik istikrarsızlığı dönemi damgasını vurmuştur. Ülkeyi 27 yıldır yöneten Devlet Başkanı Blaise Compaore'nin 2014 yılında halk ayaklanması sonucu devrilmesinin ardından sivil-asker bir geçiş hükümeti kurulmuş, ardından da 2015 yılında Roch Marc Christian Kaboré demokrasiyi sağlamlaştırma umuduyla seçilmiştir. Ancak 2016 yılından bu yana Burkina Faso, siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarını tehdit eden, giderek sıklaşan ve şiddet içeren terör saldırılarına maruz kalmaktadır. Bu araştırma, 2014-2022 yılları arasında Burkina Faso'da terörizmin demokratik gerileme üzerindeki etkisinin çeşitli boyutlarını incelemektedir. Çalışma, terörizm ve demokratik gerilemeye ilişkin teorik çerçevenin sunulmasıyla başlamakta ve demokratik kurumlarda bozulmaya neden olabilecek alternatif faktörlerin altını çizmektedir. Araştırma daha sonra terörizmin yükselişi de dahil 2014'ten 2022'ye kadar olan hareketli siyasi döneme odaklanmaktadır. Çalışma daha sonra Burkina Faso'daki terörist grupları ve faaliyetlerini incelemekte ve terörizmin ekonomi ve sosyal yaşam üzerindeki etkisini ele almaktadır. Daha sonra hükümetin terörle mücadele stratejileri ve bunların demokratik ilke ve kurumlar üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Araştırmada, Ocak 2022'de Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba liderliğindeki askeri darbenin nedenleri ve bağlamı ile halkın bu darbeye olan desteği de incelenmiştir. Bu tez, terörizmin ortaya çıkışının, incelenen dönemde Burkina Faso'da demokrasinin gerilemesine neden olan başlıca faktör olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Burkina Faso, Terörizm, Demokratik gerileme, Askeri darbe.

ABSTRACT
**THE IMPACT OF TERRORISM ON DEMOCRATIC
BACKSLIDING IN BURKINA FASO: A STUDY ON THE 2014-
2022 PERIOD**

Abdoul Fathi SANOGO

Master, Political Science and International Relations

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Ömer TAŞGETİREN

December, 2024 - 96 Pages

Burkina Faso's recent political history has been marked by a period of political and security instability, characterized by popular uprisings and military coups. After President Blaise Compaore, who had ruled the country for 27 years, was ousted by a popular uprising in 2014, a civil-military transitional government was established, followed by the election of Roch Marc Christian Kaboré in 2015 in the hope of consolidating democracy in the country. However, since 2016, Burkina Faso has been facing increasingly frequent and violent terrorist attacks that threaten its political, economic, and social stability. This research examines various aspects of the impact of terrorism on democratic backsliding in Burkina Faso from 2014 to 2022. The study begins by presenting a theoretical framework on terrorism and democratic backsliding, and highlighting alternative factors that can contribute to the deterioration of democratic institutions. It then focuses on the turbulent political period from 2014 to 2022, including the rise of terrorism. The research goes on to examine the terrorist groups and their activities in Burkina Faso, addressing the impact of terrorism on the economy and social life. Next, it analyzes the government's counter-terrorism strategies and their effects on democratic principles and institutions. The research also explores the causes and context of the military coup led by Lieutenant Colonel Paul-Henri Sandaogo Damiba in January 2022, as well as the popular support for this coup. This thesis attempts to demonstrate that the emergence of terrorism is the primary factor driving democratic backsliding in Burkina Faso during the period under study.

Keywords: Burkina Faso, Terrorism, Democratic backsliding, Military coup.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.2. Araştırmanın Kapsamı, Yöntemleri ve Sınırlıkları.....	3
1.3. Araştırmanın Problemi.....	5
1.4. Araştırmanın Argümanları.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	
TEORİK ÇERÇEVE VE LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	8
2.1. Demokratik gerileme ve terörizme ilişkin önlemler	8
2.2. Terörizm, askeri darbe ve demokratik gerileme ilişkisi	13
2.3. Demokratik gerileme ile ilgili alternatif teorik açıklamalar	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURKİNA FASO'NUN DEMOKRASİYE GEÇİŞ SÜRECİ VE

TERÖRİZMİN YÜKSELİŞİ (2014-2022)..... 20

3.1. Ekim 2014 Halk Ayaklanması ve Blaise Compaoré'nin Düşüşü..... 20

3.2. Askeri ve Sivil Geçiş Süreci 25

3.3. Eylül 2015 Darbe Girişimi..... 26

3.4. 2015 Seçimleri ve Kaboré'nin İktidara Gelişi ile

Demokratik Konsolidasyon Umutları 27

3.5. Burkina Faso'da terörizmin gelişimi 30

3.6. 2020 seçimleri ve halkın cumhurbaşkanı kabore'ye güven tazelemesi 35

3.7. Burkina Faso'da Terörist Gruplar ve Faaliyetleri 36

3.8. Burkina Faso'da Terörizmin Ekonomi ve Sosyal Yaşamı üzerindeki Etkisi.... 39

3.9. Hükümetin Terörle Mücadele Stratejileri 41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BURKİNA FASO'DA TERÖRİZM DEMOKRATİK GERİLEME İLİŞKİSİ

..... 48

4.1. Burkina Faso'da Terörle Mücadele'nin Demokratik Süreç ve Kurumlar

Üzerindeki Etkisi 48

4.2. 2022 Askeri Darbelerinin Bağlamı ve Nedenleri 54

SONUÇ 61

KAYNAKÇA..... 64

ÖZGEÇMİŞ 83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Burkina Faso - Küresel Terörizm Endeksi (2016-2021).....	34
Tablo 4.1: Freedom House Burkina Faso ülke raporları	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Burkina Faso Ulusal Meclisi protestocular tarafından ateşe verildi.....	24
Şekil 3.2: Michel Kafando ve Yarbay Yacouba Isaac Zida yemin töreninde	26
Şekil 3.3: Roch Marc Christian Kaboré yemin töreni	28
Şekil 3.4: Saldırı sonrasında Café Cappuccino.....	31
Şekil 3.5: Başbakan Dr. Lassina Zerbo 21 Aralık 2021’de Kaya ilinde, yılbaşı vesilesiyle PDI’1.....	41
Şekil 4.1: Bir darbeye destek mitinginde proteestocular Yarbay Damiba’nın resmini havaya kaldırıyor.....	58

KISALTMALAR LİSTESİ

GSIM	: İslam ve Müslümanlar için Destek Grubu
EIGS	: Büyük Sahra'da İslam Devleti
Patriot Act	: Vatanseverlik Yasası
Terrorism Act	: Terörizmin Yasası
UAPA	: Yasadışı Faaliyetleri Önleme Yasası
MNLA	: Azawad Kurtuluşu için Ulusal Hareket
AQMI	: İslami Mağrip'teki El Kaide
CNSP	: Halkın Kurtuluşu Ulusal Komitesi
CNSP	: Ulusal Vatan Koruma Konseyi
ECOWAS	: Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
RSP	: Başkanlık Muhafız Alayı
CFOP	: Siyasi Muhalefet Lideri
FP	: Halk Cephesi
ODP/MT:	: Demokrasisi Örgütü/İşçi Hareketi
CDP:	: Demokrasi ve İlerleme Kongresi
Le Balai Citoyen	: Vatandaşların Süpürgesi
CAR	: Referandum Karşıtı Kolektif
CGD	: Demokratik Yönetişim Merkezi
M21	: M21 Hareketi
ODJ	: Demokratik Gençlik Örgütü
FRC	: Vatandaş Direniş Cephesi
COFEDEC	: Anayasayı Savunma Kadın Koalisyonu
RADDHO	: Afrika İnsan Hakları Buluşması
FOCAL	: Değişim için Vatandaş Forumu
MBDHP	: Burkina Faso İnsan ve Halk Hakları Hareketi
CCVC	: Yüksek Yaşam Maliyetine Karşı Koalisyon
APDC	: Demokrasi ve Vatandaş Katılımını Teşvik Derneği

CDEC	: Vatandaş Olalım Kolektifi
LIDEJEL	: Özgürlük ve Adalet Savunma Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
AU	: Afrika Birliği
CNT	: Ulusal Geçiş Konseyi
MPP	: İlerleme için Halk Hareketi
PNDES	: Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı
FDS	: Savunma ve Güvenlik Güçleri
IED	: El Yapımı Patlayıcılar
DAECH	: Irak ve Şam İslam Devleti
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
MUJAO	: Batı Afrika'da Birlik ve Cihat Hareketi
FLM	: Macina Özgürleştirme Cephesi
CFA	: Batı Afrika Frangı
VDP	: Vatan Savunması Gönüllüleri
PDI	: Yerinden Edilmiş Kişiler
CONASUR	: Ulusal Acil Yardım ve Rehabilitasyon Konseyi
ESU	: Acil Durumlarda Eğitim
FC-G5S	: G5 Sahel Ortak Gücü
MINUSMA Misyonu	: Birleşmiş Milletler Mali Çok Boyutlu Entegre İstikrar
PUS	: Sahel Acil Durum Programı
MFWA	: Batı Afrika Medya Vakfı
CAGIDH	: Genel İşler, Kurumlar ve İnsan Hakları Komitesi
CENI	: Bağımsız Ulusal Seçim Komisyonu
MPSR	: Koruma ve Restorasyon için Yurtsever Hareket

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Burkina Faso son yıllarda halk ayaklanmaları ve askeri darbelerin damgasını vurduğu bir siyasi ve güvenlik kargaşası döneminden geçmiştir. Bu istikrarsızlığın başlangıç noktası, ülkenin cumhurbaşkanlığı görev süresi sınırlamalarını kaldırmaya yönelik anayasa değişikliği önerisinin yol açtığı halk ayaklanmasına sahne olduğu Ekim 2014'e dayanmaktadır. Uzun süredir iktidarda olan Başkan Blaise Compaoré'nin, görev süresi sınırlamalarını kaldırıp iktidarını uzatma girişiminde bulunmasıyla halk arasında büyük bir hoşnutsuzluk meydana gelmiş ve ülke genelinde protestolar düzenlenmiştir. Ekim 2014'te başlayan bu protestolar, bir halk ayaklanmasına dönüşmüştür. Bu ayaklanmalar sonucunda, Cumhurbaşkanı Compaoré görevinden istifa etmek zorunda kalmış ve ülke, askerler ve siviller arasında bir geçiş hükümeti tarafından yönetilmeye başlamıştır. Bu geçiş süreci, 2015 yılında yapılan demokratik seçimlerle sonuçlanmış ve Roch Marc Christian Kaboré cumhurbaşkanı seçilmiştir. Kaboré'nin seçimi, Burkina Faso için demokrasinin güçlenmesi adına büyük bir umut kaynağı olmuştur. Ancak, Kaboré yönetimindeki bu yeni dönemde, ülke hızla büyüyen bir terör tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. 2016'da ilk terör saldırıları başlamış ve 2019'da yoğunlaşmıştır. Ansarul İslam, İslam ve Müslümanlar için Destek Grubu (GSIM) ve Büyük Sahra'da İslam Devleti (EIGS) ve bağlantılı grupların faaliyetleri, Burkina Faso'nun güvenlik durumunu ciddi bir şekilde sarsmış ve binlerce kişinin ölümüne, yüz binlerce kişinin yerinden edilmesine neden olmuştur. Terör saldırıları, hükümetin güvenlik sağlama konusundaki yeterliliğini sorgulatmış ve halk arasında büyük bir güvensizlik yaratmıştır. Terör tehdidi karşısında Kaboré hükümeti, güvenliği sağlamak amacıyla demokratik gerileme olarak nitelendirilebilecek bazı adımlar atmak zorunda kalmıştır. Hükümet, acil durum yasaları çıkararak sivil özgürlükleri kısıtlamış ve bazı bölgelerde askeri kontrolü artırmıştır. Bu tedbirler, terörle mücadele amacıyla alınmış olsa da, araştırmamızda bu tedbirlerin demokratik ilke ve kurumlar üzerinde olumsuz bir etkisinin olup olmadığına odaklanılacaktır.

Bu güvenlik ve yönetim krizleri, nihayetinde 2022 yılında askeri darbelerle sonuçlanmıştır. Ocak 2022'de Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba liderliğindeki askeri cunta, Cumhurbaşkanı Kaboré'yi devirmiştir. Darbeciler, hükümetin terörle

mücadeledeki başarısızlığını ve halkın güvenliğini sağlayamamasını gerekçe göstererek iktidarı ele geçirmişlerdir. Burkina Faso'da yaşanan bu gelişmeler, terörizmin bir ülkenin demokratik yapısını nasıl derinden etkileyebileceğini göstermektedir. 2014'te başlayan halk ayaklanmaları, geçici bir demokratik umut yaratmışsa da, artan terör saldırıları ve hükümetin bu tehditle başa çıkmaya çalışmasından doğan zorluklar, sonunda askeri müdahalelere ve demokratik gerilemeye yol açmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma, Burkina Faso'da terörizmin ortaya çıkması ve Ocak 2022'de meydana gelen askeri darbenin demokratik gerileme üzerinde bir etkisi olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, terörizmin demokratik kurumlar üzerindeki yıkıcı etkilerini ve hükümetin bu tehditle başa çıkmadaki zorluklarını analiz etmeyi de hedeflemektedir. Terörizme dayalı güvensizliğin Burkina Faso'daki demokratik gerilemeyi daha da şiddetlendiren askeri darbeler gibi olaylara nasıl yol açabileceğini incelemektedir. Araştırma kapsamında, terörizmin demokratik kurumları zayıflatıp zayıflatmadığı ve terörle mücadele çerçevesinde yetkililerin demokratik gerilemeye yol açabilecek önlemler alıp almadığı konusunun Burkina Faso örneği üzerinden akademik olarak incelenmesi, çalışmanın en önemli özgün değerini oluşturmaktadır.

Birçok siyaset bilimci terörizm ile demokratik ilkeleri zedeleyebilecek hükümet tepkileri arasındaki bağlantıyı kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Bu araştırmacılar, terör tehdidi karşısında, hükümetlerin bazen ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlayan, insan haklarını ihlal eden, olağanüstü hal ve acil durum önlemlerini devreye sokan ve dolayısıyla demokraside gerilemeye yol açan tedbirler alabildiklerini vurgulamaktadırlar. Teorik çerçeve ve literatür değerlendirmesi bölümünde, yazarların bu açıklamalarına daha geniş bir şekilde yer ele alınacaktır. Bu araştırma, bu iddiaları Burkina Faso özelinde bağlamsallaştırarak literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, araştırma, terörizmin demokratik gerilemenin güçlü sinyalleri olarak görülen olan askeri darbelerin ortaya çıkmasını nasıl teşvik edebileceğini açıklamaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra, artan güvensizlik ve umutsuzlukla karşı karşıya kalan nüfusun bir kısmının, ordu aracılığıyla güvenliğin sağlanacağı umuduyla bu tür iktidar ele geçirmelerini nasıl kabul ettiğini, hatta

destekleyebildiğini açıklamayı hedeflemektedir. Benzer şekilde, teorik çerçeve ve literatür değerlendirmesi bölümünde detaylandırılacak olan bu olgu, terörizm ile askeri darbeler veya rejim değişiklikleri arasındaki bağlantıyı anlamamıza ve bu alandaki literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Burkina Faso'nun belirli bir dönemini ele alarak terörizm ve demokratik gerileme arasındaki bağlantıyı derinlemesine incelemeyi amaçlamakta ve hem akademik araştırmalar hem de ulusal ve uluslararası politika yapımı açısından bir referans kaynağı olmayı hedeflemektedir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı, Yöntemleri ve Sınırlıkları

Bu araştırma, Ekim 2014'te başlayan halk ayaklanmasıyla başlamakta ve 28 Ocak 2022'de Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba tarafından gerçekleştirilen askeri darbeyle sona ermektedir. Dolayısıyla, bu araştırmanın ana odak noktası, özellikle Başkan Roch Marc Christian Kaboré'nin görevde olduğu dönem olacaktır.

Ayrıca, araştırmanın bu zaman dilimiyle sınırlı kalmasının bir diğer nedeni, ülkede güvenlik durumunun halen endişe verici olması ve olayların devam ediyor olmasıdır. Bu durum, konuya dair akademik referansların yeterince ortaya çıkmamasına ve mevcut raporların dikkatlice ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bu sebeplerle, kapsamlı ve güncel akademik çalışmaların yapılması zorlaşmaktadır.

Gelecekteki araştırmalar, terörizmle mücadele eden askeri veya olağanüstü rejimler altında demokratik ilkelerin nasıl işlediğine odaklanabilir. Terörle mücadele eden bu tür rejimlerin, demokratik normları nasıl etkilediği ve sürdürdüğü konusunda daha derinlemesine incelemeler yapılabilir ve bir halkın terörizm kampanyaları karşısında güvenliği elde etmek için askeri darbeleri nasıl desteklediği üzerine yoğunlaşabilir.

Bu bağlamda, bizim araştırmamızda incelenen ana unsurlar arasında siyasi geçişler, terörizmin yükselişi, hükümetin tepkileri ve askeri darbeler bulunmaktadır. Teorik çerçevenin ele alınacağı ikinci bölümde, terörizmin demokrasi üzerindeki etkisini teorik olarak inceleyerek, terörizm, demokratik gerileme, askeri darbe gibi temel kavramları analiz etmektedir. Ayrıca bu kısımda, terörizm etkeni dışında demokratik gerilemeye dair başka alternatif açıklamalara yer verilecek olup, sonuç bölümünde

Burkina Faso'nun bu özel dönemini demokratik gerileme açısından açıklayıp açıklamadığı konusu tartışılacaktır.

Teorik çerçeveden sonra, üçüncü bölümde Burkina Faso'nun 2014-2022 yılları arasındaki siyasi tarihçesine dair kısa bir arka plan verilecektir. Bu bölümde, Ekim 2014'teki halk ayaklanmaları ve Blaise Compaoré'nin düşüşü ele alınacaktır. Ayrıca, askeri ve sivil geçiş dönemi incelenerek, 2015 seçimleri ve Roch Marc Christian Kaboré'nin iktidara gelişi ile sonlanacaktır. Bu geçişin beraberinde getirdiği demokratik konsolidasyon umutları ele alınacaktır.

Daha sonra, 2016'da başlayıp 2019'dan itibaren Burkina Faso'da terörizmin yükselişine odaklanılarak terörizmin yükselişinin demokratik kurumlar üzerindeki etkisi incelenecektir. Terörist saldırılar, bu saldırılara karışan gruplar ve etkilenen bölgeler ile halk üzerindeki etkisi ayrıntılı olarak analiz edilecektir. Araştırma, bunun yanında hükümetin terörizme karşı tepkilerini incelemekte olup, kabul edilen güvenlik önlemleri ve bunların sivil ve politik haklar üzerindeki etkilerini vurgulayacaktır. Bu kısımda özellikle terörizmi önlemeye yönelik çabaların halkın demokratik haklarını nasıl etkilediğini değerlendirecektir. Araştırmanın son aşamasında ise, 2022'deki askeri darbelerin analizi yapılacak, bu olayların motivasyonları, gelişimi ve aktörleri ve halkın darbeye olan desteği ele alınacaktır. Bu kısımda, darbelerin demokratik kurumlar ve ülkenin yönetişimi üzerindeki sonuçları, demokratik gerileme ve bu iktidar değişikliğinin nasıl meydana geldiği incelenecektir.

Bu çalışma, tamamen nitel bir yaklaşımı benimseyerek, araştırma kapsamında çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda, literatür değerlendirmesi yapılırken, terörizm-demokratik gerileme ilişkisi hakkında daha önce yapılmış olan araştırmaların yanı sıra, güncel kitaplar ve makaleler gözden geçirilecektir. Ayrıca, konuyla ilgili resmi belgeler olan kanunlar ve yönetmelikler incelenecek olup derin bir anlayış elde edilmeye çalışılacaktır. Akademik çalışmalar ve uluslararası kuruluşların raporları da araştırmanın temelini oluşturacak kaynaklar arasında yer alacaktır. Bu raporlar ve çalışmalar, Burkina Faso'daki terörizmin demokratik kurumlar ve yönetim üzerindeki etkilerini anlamak için değerli bir perspektif sunacaktır. Ayrıca, medya kaynakları da araştırma sürecinde önemli bir rol oynayacaktır. Gazete makaleleri, haber raporları ve diğer medya kaynaklarından elde edilen bilgiler kullanılacaktır. Bu araştırmada, Burkina Faso'da

terörizm ve demokratik gerileme arasındaki ilişkiyi incelemek Freedom House ve Küresel Terörizm Endeksi verilerine dayanan rakamlar ve analizler içeren tablolara yer verilecektir. Son olarak araştırmada kullanılan kaynaklar ve ifadeler Fransızca ve İngilizce ağırlıklı olduğu için tezin yazarı tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

1.3. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problemi, 29 Kasım 2015'te Cumhurbaşkanı Kabore'nin seçilmesinin ardından ülkenin demokratik konsolidasyon yolunda ilerlediği bir dönemde, terörizm sorununun ortaya çıkması ve Kaboré rejiminin bu tehditle mücadele etmek için aldığı önlemlerin demokratik kurumlar üzerindeki etkileri ile Ocak 2022 askeri darbesi ile tamamen yaşanan demokratik gerilemeyi anlamaya çalışmaktır. Başka bir deyişle, demokratik konsolidasyon yoluna giren bir ülkenin demokratik gerileme statüsüne düşmesini neyin gerekçelendirdiğini açıklamaya çalışmaktır.

Bu çerçevede, terörizmin Burkina Faso'daki demokratik kurumlara ve siyasi süreçlere olan etkisi nedir? Terör saldırıları demokratik kurumların zayıflıklarını artırdı mı? Terörizmle mücadelede alınan önlemler, demokratik değerler üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir? gibi sorulara cevap aranacaktır.

1.4. Araştırmanın Argümanları

Bu araştırma, aşağıdaki iki temel argümana dayanmaktadır:

Argüman 1: Terörist faaliyetler, demokratik kurumların işleyişini zayıflatabilir, bu da ülkelerde demokratik gerilemeye yol açabilir veya ülkedeki yetkilileri, demokratik gerilemeye neden olan önlemler almaya zorlayabilir.

Terörizm, devletlerin istikrarı ve güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bir ülke terörist şiddet dalgasıyla karşı karşıya kaldığında, demokratik kurumlar ciddi şekilde sıranabilmektedir. Sık sık meydana gelen saldırılar vatandaşların günlük yaşamlarını bozarak bir korku ve güvensizlik ortamı yaratır ve ekonomik ve sosyal faaliyetleri durma noktasına getirir. Bu durum karşısında hükümet yetkilileri, düzeni yeniden tesis etmek ve halkın güvenliğini sağlamak amacıyla genellikle hızlı ve kararlı bir şekilde tepki göstermek zorunda kalmaktadır.

Ancak, terörizm tehdidine verilen tepkiler bazen demokratik ilkelere ters düşebilmektedir. Hükümetler olağanüstü hal ilan edebilmekte, sivil özgürlükleri kısıtlayabilmekte, yürütme yetkilerini güçlendirebilmekte ve yasama ve yargı denetimlerini sınırlandırabilmektedir. Örneğin, gözetim tedbirlerinin arttırılması, arama emri olmaksızın önleyici tutuklamalar ve yargılama olmaksızın uzun süreli gözaltılar giderek daha sık görülmektedir. Bu eylemler, terör tehdidine karşı koyma ihtiyacı ile gerekçelendirilse de, şeffaflığı azaltabilmekte ve hukukun üstünlüğünü zedeleyerek demokratik kurumları zayıflatabilmektedir. Bazı durumlarda hükümet, acil durumu gerekçe göstererek seçimleri veya her türlü demokratik yarış erteleme veya görevdekilerin sürelerini süresiz olarak uzatma eğilimine girebilmektedir. Bu durum, gücün birkaç kişinin elinde toplandığı ve sağlıklı bir demokrasi için gerekli olan denge ve denetleme mekanizmalarının aşındığı daha otoriter bir rejime yol açabilmektedir. Ülke, insan hakları ve temel özgürlükler alanındaki kazanımların tehlikeye girdiği demokratik bir gerileme yaşayabilir. Buna ek olarak, terörizmin sürekli baskısı toplumun daha fazla militarize olmasına ve ordunun sivil ve siyasi işlerde giderek daha baskın bir rol oynamasına yol açabilmektedir. Bu durum, istikrar ve güvenliği yeniden tesis etme amacıyla askeri darbeler gibi siyasete doğrudan askeri müdahalelerin önünü açabilmektedir. Siyasetin bu şekilde askerileşmesine genellikle sivil yönetişimin gerilemesi ve demokratik kurumların zayıflaması eşlik etmektedir.

Argüman 2: Demokratik kurumlar, ülkede barış hüküm sürdüğünde etkin bir şekilde işleyebilir.

Kuşkusuz ki siyasi ve sosyal istikrar, demokratik kurumların düzgün işleyişinin temel koşuludur. Bir ülkede barış hüküm sürdüğünde kurumlar hiçbir engelle karşılaşmadan görevlerini yerine getirebilmekte, böylece vatandaşların medeni ve siyasi haklarının korunması, kamu politikalarının uygulanması ve şeffaf yönetim sağlanması gerçekleştirilebilmektedir. Barış zamanlarında hükümetler demokratik yapıları inşa etmeye ve güçlendirmeye odaklanabilmektedir. Kurumlar en iyi şekilde çalışır, kaynaklar verimli bir şekilde tahsis edilir ve kamu politikaları şeffaf ve sorumlu bir şekilde uygulanabilmektedir. Bunun yanında bir ülkedeki barış durumu, demokratik kurumların iç veya dış çatışmaların neden olduğu aksaklıklar olmadan işlemesine olanak tanımaktadır. Kaynaklar güvenlik veya savunma çabalarına yönlendirilmek yerine sosyo-ekonomik kalkınma programlarına yatırılabilir ve bu da istikrarlı

ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik eder ve vatandaşların refahı böylece artırılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE VE LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Terörizm, çağdaş toplumun çeşitli yönlerini etkileyen, büyüyen ve karmaşık bir tehdittir. Bu tehditle karşı karşıya kalan hükümetler, vatandaşlarını ve kurumlarını korumak için genellikle katı, hatta baskıcı güvenlik önlemleri almak zorunda kalmaktadır. Ancak bu güvenlik politikalarının demokratik hak ve özgürlükler açısından zararlı sonuçları olabilmektedir. Terör saldırılarındaki artış hükümetleri daha sıkı güvenlik politikaları benimsemeye zorlamakta ve bu da çoğu zaman demokratik hak ve özgürlüklerin ihlaline yol açabilmektedir. Bu teorik çerçevede, terörizm ve demokratik gerileme ile askeri darbe ve demokratik gerileme arasındaki bağlantıyı inceleyeceğiz.

Bu bağlamda sırasıyla, demokratik gerileme ve terörizmin konvansiyonel tanımları, terörizm nedeniyle hükümet tedbirleri, terörizm askeri darbe ve askeri darbe demokratik gerileme arasındaki ilişki ve terörizm faktörü dışında bir ülkede demokratik gerilemenin meydana gelebileceğine dair bazı alternatif açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Demokratik gerileme ve terörizme ilişkin önlemler

Waldner ve Lust (2015: 83), demokratik gerilemeyi, demokratik ilkeler olan seçimleri, hak ve özgürlükleri ve hesap verebilirliği olumsuz olarak değiştiren bir süreç olarak tanımlarlar. Haggard ve Kaufman'a göre demokratik gerileme, elitler ve vatandaşlar arasında demokratik hükümetlere olan inancın aşınması, demokratik kurumlara olan desteğin erozyona uğraması şeklinde kendini göstermektedir. (Haggard ve Kaufman 1994: 5–16). Demokratik gerileme, siyasi kurumların istikrarının azalması (siyasallaşma), siyasi katılımın azalması ve hukukun üstünlüğünün ihlal edilmesi ile karakterize edilir. (Chirasree, 2021: 13). Bermeo (2016: 5–19) ise, demokratik gerilemeyi var olan bir demokrasiyi ayakta tutan siyasi kurumlardan herhangi birinin devlet öncülüğünde zayıflatılması veya ortadan kaldırılması olarak tanımlamış ve askeri darbeler, yürütme darbeleri, seçim günü oy sahtekarlığı, vaat darbeleri,

yürütmenin yüceltilmesi, seçimlerin stratejik manipülasyonu olmak üzere altı çeşit demokratik gerileme olgusundan bahsetmiştir. Ona göre askeri darbeler, yürütme darbeleri, seçim günü oy sahtekarlığı olguları azalırken vaat darbeleri, yürütmenin yüceltilmesi, seçimlerin stratejik manipülasyonu vakaları devam etmektedir. Küçükşahin (2023: 296-311) demokratik gerilemeyi, demokratikleşmenin tersine çevrilmesi ve demokratik kurumların zayıflaması, iyi yönetişimin azalması, hukukun üstünlüğünün zayıflaması, siyasi reformların tersine çevrilmesi, temel hak ve özgürlüklerde gerileme, azınlık haklarında gerileme, popülizmin yükselmesi, milliyetçiliğin derinleşmesi ve yolsuzluğun artması ile ilişkilendirmektedir.

Terörizmin tanımı konusunda uluslararası bir uzlaşının bulunmadığını belirtmek gereklidir. Ancak bazı araştırmacılar (Crenshaw 2000: 405-420; Hoffman 2006: 1-20; Laqueur, 2001; Schmid & Jongman, 1988:7-19), terörizmi tanımlarken bazı ortak özellikler belirlemişlerdir. Onlara göre, terörizm genellikle siyasi, dini veya ideolojik hedeflerle motive edilmektedir ve teröristler, bu hedeflere ulaşmak amacıyla şiddet eylemleri gerçekleştirir ve toplumda aşırı korku ve psikolojik baskı yaratmayı amaçlarlar. Hoffman, ister bir ideolojiyi savunmak, ister dini bir davayı desteklemek ya da siyasi kazanç elde etmek olsun, terörizmin her zaman siyasi bir amacı olduğunu vurgulamaktadır ve ona göre bu terörizm tanımının temelini oluşturmaktadır. Ayrıca teröristlerin şiddet eylemleriyle bir mesaj göndermeye çalıştıklarını ve ister hükümet ister uluslararası kamuoyu olsun, daha geniş bir kitlede yankı uyandıracak sembolik hedefler seçtiklerini belirtmektedir.

Terörizm tehdidiyle karşı karşıya kalan hükümetler baskıcı önlemler almak zorunda kalabilmektedir. Schmid & Jongman (2005: 7-19) bu yüksek güvenlik politikalarının sivil ve siyasi özgürlükleri kısıtlayarak demokratik değerleri aşındırdığına dikkat çekmektedir. Terörle mücadele politikalarının sivil özgürlükler ve demokratik süreçler üzerindeki olumsuz etkileri, çeşitli ulusal bağlamlarda belgelenmiştir; bu durum, yüksek güvenlik önlemlerinin temel haklar üzerinde kısıtlamalara dönüşebildiğini göstermektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde, 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından sonra kabul edilen Vatanseverlik Yasası (Patriot Act) gibi tedbirlerin sivil özgürlükler üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Bu yasal çerçeve hükümetin gözetim yetkilerini önemli ölçüde genişletmiş olup, gizli gözetimin artmasına ve suçlama olmaksızın uzun süreli gözaltılara izin vererek mahremiyet ve bireysel özgürlük ilkelerine meydan okumuştur (Cole & Dempsey, 2002). Elektronik iletişimin

gözetimini artıran ve kişisel dosyalara erişimi kolaylaştıran bu hükümler, ulusal güvenlik ile sivil haklara saygı arasındaki denge konusunda yoğun tartışmalara yol açmıştır. Benzer şekilde Fransa'da da terör saldırılarına verilen tepki sivil özgürlükler konusunda endişelere yol açmıştır. Hatırlanacağı üzere, Kasım 2015'te Paris'te meydana gelen saldırıların ardından Fransız hükümeti, uygun bir yargı süreci olmaksızın arama izni ve ev hapsine izin veren bir olağanüstü hal ilan etmiştir. Bu tedbirler yeni saldırıları önleme ihtiyacı ile gerekçelendirilmiş olsa da, temel haklar ve hukukun üstünlüğü üzerindeki etkileri nedeniyle eleştirilere neden olmuştur. Olağanüstü hal birkaç kez uzatılmış ve sivil özgürlükler üzerindeki etkileri geniş çapta tartışılmıştır; bu durum, bir demokraside güvenlik ve özgürlükler arasındaki hassas dengeyi bir kez daha hatırlatmıştır. (Human Rights Watch, 2016).

Başka bir diğer örnekte ise Birleşik Krallık'ta terörle mücadele mevzuatının da sivil haklar üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Temmuz 2005'teki Londra bombalamalarının ardından kabul edilen Terörizmin Yasası (Terrorism Act), şüpheli teröristlerin hareketlerini ve faaliyetlerini suçlama veya yargılama olmaksızın kısıtlamaya yönelik tedbirler getirmiştir. Bu kontrol emirleri bireysel özgürlükler ve adil yargılanma hakkı üzerindeki etkileri nedeniyle eleştirilmiştir. Eleştirmenler, bu tedbirlerin terörizmi önlemeye yönelik olmakla birlikte, temel adalet ve özgürlük ilkelerinden ödün verdiğini ve demokratik bir toplumda terörle mücadele mevzuatının sınırları hakkındaki tartışmaları alevlendirdiğini ileri sürmüşlerdir. (The Guardian, 2009).

Uzakdoğuda, Hindistan'daki terörle mücadele mevzuatı da benzer endişelere yol açmıştır. Terörle mücadele için sıklıkla kullanılan Yasadışı Faaliyetleri Önleme Yasası (Unlawful Activities Prevention Act- UAPA), yargılama olmaksızın uzun süreli gözaltılara izin veren ve ifade ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan acımasız hükümleri nedeniyle eleştirilmektedir. Bu yasa sıklıkla siyasi aktivistleri ve muhalif sesleri hedef alması ve Hindistan'da sivil hakları ve demokrasiyi tehlikeye atması nedeniyle eleştirilmiştir. 2014-2020 yılları arasında 10.552 kişi UAPA kapsamında tutuklanmıştır. (The Guardian, 2019). Son örnek olayımız Türkiye'de 2016 darbe girişimi sonrasında, terörle mücadele tedbirleri sıkı bir şekilde alınmıştır. Hükümet olağanüstü hal ilan ederek çeşitli tutuklamalar gerçekleştirmiştir. Bu durumun demokratik özgürlükleri aşındırdığı ve bağımsız kurumları zayıflattığı iddiası ileri sürülmüştür. (Freedom House, 2021).

Wilkinson (2006:20) terörist faaliyet ve saldırılarının demokrasiyi savunmasız hale getirdiğini ve demokrasiyi kurtarmak adına uygulanan otoriter terörle mücadele politikalarının benimsenmesinin, bir baskı kültürünü ve sivil hakların kısıtlanmasını teşvik ederek demokratik ilke ve kurumları zayıflattığını savunmaktadır. Nacos (2002: 175-180) terörle mücadele kapsamında alınan önlemleri değerlendirmektedir. Terör saldırıları medyayı ve kamuoyunu da etkileyerek genellikle korku ve panik yaratır. Bu korku atmosferinin halkın hükümete olan güvenini sarsabileceğini ve otoriter politikaların benimsenmesini kolaylaştırabileceğini belirtmektedir. Ayrıca, terörist saldırılar meydana geldiğinde, bu saldırıların medyada yoğun ve çoğu zaman sansasyonel bir şekilde yer aldığını ve medyanın halk arasında korku ve güvensizlik duygularının güçlendirilmesinde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Eyerman (1998: 151-170), demokrasinin, dernek kurma özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve sivil hakların korunması gibi temel değerleri nedeniyle, terörizme elverişli bir ortam yaratabileceğini ve bu durumun saldırganlar için marjinal maliyeti düşürdüğünü açıklar. Bu marjinal maliyetin düşmesi, demokratik bir rejimde terörist grupların örgütlenmesini, eleman toplamasını ve saldırılar düzenlemesini daha kolay hale getirir; çünkü sıradan vatandaşları koruyan aynı özgürlükler, şiddet eylemleri gerçekleştirmek isteyenler tarafından da kötüye kullanılabilir. Bu bağlamda, demokrasiler bir ikileme karşılıklı kalır: Temel ilkelerini korurken nasıl etkili bir şekilde terörist tehditlere yanıt verebilirler? Terör saldırılarıyla karşı karşıya kalan demokratik hükümetler, genellikle demokratik kurumları zayıflatabilecek acil durum önlemleri almak zorunda kalırlar. Bu önlemler, bazı sivil özgürlüklerin askıya alınmasını, gözetimin artırılmasını ve vatandaşların haklarını sınırlayan kısıtlayıcı yasaların kabul edilmesini içerebilmektedir. Aziz Huq (2018: 468-483), terörizmin demokratik gerilemeye neden olabileceği üç yolu tanımlar: acil durum yetkilerinin devreye sokulması, devletin baskıcı kapasitelerinin yeniden yapılandırılması ve popülist bir politikanın teşvik edilmesi. Ona göre, terörist saldırılar meydana geldiğinde, hükümetler genellikle normal demokratik süreçleri geçersiz kılarak olağanüstü tedbirler almalarına izin veren acil durum yetkilerini devreye sokmaktadır. Terörizm, genellikle devletin baskıcı kapasitelerinin yeniden yapılandırılmasına ve güçlendirilmesine yol açmaktadır. Bu, tüm güvenlik kollarının bütçelerinin artırılması ve yetkilerinin genişletilmesi anlamına gelmektedir. Son olarak, terörizm, otoriter politikaları haklı çıkarmak için popülist liderler tarafından kullanılabilir. Bu liderler, saldırıların yarattığı korku ve güvensizlikten yararlanarak, sivil özgürlükleri

ulusal güvenlik adına kısıtlayan radikal tedbirler alabilmektedirler. Hunter (2016: 165-193), terörizmin sivil özgürlükleri ve siyasi hakları zayıflattığını ifade eder. Demokrasilerdeki hükümet liderleri, terör saldırıları sonrasında devletlerinin güvenliğini arttırmak amacıyla istemeden de olsa sivil özgürlükleri ve siyasi hakları zayıflatabildiğini belirten Hunter, terörizmin demokrasileri, demokratik olmayan rejimlerden daha olumsuz etkilediğini ve demokratikleşme çabalarını engelleyebileceğini savunmaktadır. Millogo (2023: 32-33), terörizmin devletin bekasına yönelik bir tehdit oluşturduğunu ve devletlerin bu olguyla başa çıkmak için temel hakları kısıtlayan tedbirlere başvurmaktan çekinmediğini savunmaktadır. Rossiter (1948), ulusal varlığı tehdit eden ciddi durumlarda, hükümetlerin diktatörlük yöntemlerine başvurabileceğini ve bu durumun da "anayasal diktatörlük" kavramını haklı çıkarabileceğini öne sürmektedir. "Anayasal diktatörlük" kavramı, terörist tehditler, savaşlar veya iç isyanlar gibi ciddi krizlere yanıt olarak hükümetlerin geçici ve olağanüstü tedbirler almasını ifade eder. Bu yaklaşım, acil durum felsefesine dayanır; yani, yürütme yetkileri, ulusu korumak amacıyla normal sınırların ötesine genişletilir ve bu genişletme "raison d'Etat" (Devletin varoluş gerekçesi) olarak gerekçelendirilir.

Alexandre Marc, bazı Afrika ülkelerinde terörizm ve iç savaşlardan kaynaklanan güvensizliğin, halkların sivil hükümetlerin harekete geçememesi karşısında orduyu kurtarıcı olarak görebilmesine ve özgürlükleri kısıtlayan acil ve istisnai önlemlerin alınmasına izin vermesine sebep olduğunu vurgulamaktadır. (Marc A, 2023). Fomunyoh (2020: 5), özellikle Afrika'da hükümetlerin güvenlik ve hizmet sağlama konusundaki yetersizliklerinin, demokrasiye olan güveni zayıflattığını söylemektedir. Zimbabwe, Tanzanya ve Kamerun gibi ülkelerdeki otokratik rejimlerin, terörle mücadele gerekçesiyle vatandaşların haklarını kısıtlamak ve siyasi muhalefeti bastırmak için katı terörle mücadele yasaları çıkarttığını belirtmiştir. Gyimah-Boadi (2015: 101–113), Afrika ülkelerindeki demokratik ilerlemelerin siyasi elitlerin demokratik projeye olan bağlılıklarının zayıflaması nedeniyle yavaşladığını ve hatta tersine döndüğünü öne sürmektedir. Sadece Uganda ve Zimbabwe gibi iktidarların katılımı ve muhalefeti uzun süredir kısıtladığı ülkelerde değil, aynı zamanda Gana ve Güney Afrika gibi bölgedeki demokratik ilerleme örnekleri arasında bile temel özgürlüklerin iktidardakilerin liberal olmayan dürtüleri tarafından kısıtlandığını söylemektedir. Aynı yazar, son yıllarda Batı Afrika'da yükselen terörizm dinamikleri

ve hükümetlerin aldığı önlemlerinin, terörizm gibi güvenlik tehditlerinin demokratik hükümetler tarafından genellikle özgürlükleri kısıtlamak ve demokrasiyi geriletmek için bir bahane olarak kullanıldığını belirtmektedir. Ona göre, bu eylemler, güvenliği sağlamak için gerekli olarak sunulsa da, mevcut hükümetlerin gücünü pekiştirmeye ve muhalefeti sınırlamaya da hizmet etmektedir. (Gyimah-Boadi, 2021: 23).

2.2. Terörizm, askeri darbe ve demokratik gerileme ilişkisi

Marinov & Goemans (2014: 799–825) darbeyi, güç kullanma tehdidi veya uygulaması yoluyla etkin yürütme gücünün ele geçirilmesi olarak tanımlamaktadır ve darbeyi gerçekleştirenlerin ordu, polis, ülke içindeki silahlı bir grup, yönetici elitin bir üyesi veya diğer iç güçler dahil olmak üzere çeşitli yerel aktörleri içerebildiğini belirtmektedir. Luttwak (2016: 39-73), bir darbenin tanımı gereği yasadışı bir eylem olmasına rağmen, darbecilerin yine de halka ve uluslararası topluma bir gerekçe sunmaları gerektiğini açıklar. Bu noktada terörizm, iç istikrarsızlık ya da yolsuzluk gibi tehditler, iktidarı ele geçirmelerini meşrulaştırmak için kullanılabilir. Başka bir deyişle, darbeciler kendilerini terörizm ya da iç savaş gibi daha büyük bir kötülüğü önlemek için müdahale eden kurtarıcılar olarak göstermek zorundadır.

Bu aşamada, Batı Afrika'dan Nijerya, Mali ve Nijer olmak üzere üç spesifik örnek kullanarak terörizm nedeniyle rejim değişikliğinin nasıl meydana geldiğini açıklayacağız. Nijerya'da Boko Haram'ın yükselişi ve sivil hükümetin bu tehditle başa çıkmakta zorlanması, eski bir general olan Muhammadu Buhari gibi askeri figürlerin 2015 yılında düzeni sağlama ve terörizmi yenme vaadiyle seçilmesini sağlamıştır. Buhari iktidara darbe yerine sandık yoluyla gelmiş olsa da, siyasi başarısı büyük ölçüde güvenlikçi duruşu ve ordunun terörizmi askeri yönetim gerektiren bir tehdit olarak konumlandırma biçimiyle bağlantılı olmuştur. (Pérouse de Montclos 2014: 34-48).

Benzer bir süreç Mali'de de yaşanmıştır. Mart 2012'de Yüzbaşı Amadou Haya Sanogo liderliğindeki genç ordu subayları Cumhurbaşkanı Amadou Toumani Touré'yi devirdi. Darbeciler, hükümetin Azawad Kurtuluşu için Ulusal Hareket'in (MNLA) Tuareg isyancılarının ayaklanmasını kontrol altına alamamasının yanı sıra Ansar Dine ve İslami Mağrip'teki El Kaide (AQMI) gibi silahlı İslamcı grupların yükselişini gerekçe gösterdi. (Lecocq, 2023: 343–357; Naudé, 2012). Ağustos 2020'de Mali silahlı

kuvvetleri, Cumhurbaşkanı İbrahim Boubacar Keita'nın ülkeyi istikrarsızlaştıran terörizm sorununu ele alış biçimine karşı düzenlenen bir dizi halk protestosunun ardından Cumhurbaşkanı'na karşı bir darbe düzenledi. Albay Assimi Goïta liderliğindeki darbeciler, eylemlerini hükümetin terörist gruplara karşı Malililerin güvenliğini sağlamada başarısız olduğu gerekçesiyle gerekçelendirdi. (Declaration du CNSP, 2020). Başkan İbrahim Boubacar Keita ve onu izleyen hükümetlerin Burkina Faso'nun kuzey ve doğusu ile Nijer'in batısında silahlı cihatçı grupların ilerleyişini, yerleşmesini ve yayılmasını durduramaması da Halkın Kurtuluşu Ulusal Komitesi'nin (CNSP) 2020'de iktidara gelmesinin nedenlerinden biridir. (Bagayoko & Boisvert, 2022). Nijer'deki darbede de benzer bir gerekçelendirme görülmektedir. Temmuz 2023'te, Ulusal Vatan Koruma Konseyi (CNSP) bünyesinde toplanan ve General Abdourahman Tchiani tarafından yönetilen Nijer ordusu, iktidarı ele geçirmelerine gerekçe olarak terörle bağlantılı olarak kötüleşen güvenlik durumunu göstererek Devlet Başkanı Mohamed Bazoum'u devirmiştir. (Declaration du CNSP, 2023).

Bu üç örnek, ordunun terörizm tehdidini iktidarı ele geçirmek için nasıl bir gerekçe olarak kullandığını göstermektedir. Ancoak bu darbenin terörizmin yükselişinin bir sonucu olarak analiz edilmesi ve ordunun bu fenomene karşı seçilmiş sivillerden daha etkili bir şekilde mücadele edebilme hedefinin altı çizilmelidir. Amerikalı araştırmacılar Jonathan Powell ve Clayton Thyne tarafından derlenen verilere göre 1950'den bu yana dünyada 480'den fazla darbe girişimi oldu ve bunların neredeyse yarısı Afrika'da gerçekleşmiş ve 100'den fazlası başarılı olmuştur. Afrika kıtasındaki 54 ülkeden en az 45'inin 1950'den bu yana en az bir darbe girişimi yaşadığını belirtmişlerdir. (Courrier international, 2023). Francis Laloupo Franceinfo'ya verdiği mülakatta, terörizm meselesinin özellikle Sahel'de demokratik gündemi ikincil hale getirdiğini ve “yeni nesil” darbelerin ideolojik bir paradigmaya değil, esasen güvenlik meselesine dayandığını savunuyor. Ayrıca askeri rejimlerin uzun vadede 1990'lardan bu yana tasarlanan demokratik projeyi felce uğratabileceğinden bahsediyor. (Gbadamassi, 2022). Afrika Birliği'ne bağlı Afrika Terörizm İnceleme ve Araştırma Merkezi'nin Nisan ayı politika belgesinde, yakın geçmişte (2019-2022) darbe yaşamış Batı Sahel ülkelerinin terörizm ve şiddete varan aşırıçılıkla mücadelede merkezde yer aldığı vurgulanmıştır. (ACRST, 2022). Askeri darbelerin demokratik gerilemeye sebebiyet verebildiği çeşitli yazarlar tarafından ele alınmıştır. (Bermeo, 2016: 5–19; Onwumechili, 1998; Svobik 2015: 715–738; Waldner and Lust, 2018: 93-13). Askeri

darbelerin, demokratik ilkelere ve kurumlara zarar verdiği ve bu tür müdahalelerin halkın egemenliği ve siyasi hesap verebilirlik gibi demokrasinin temel unsurlarını zayıflattığı ve dolayısıyla demokratik gerilemeye sebep olduğu belirlenmiştir. Örneğin Onwumechili'nin kitabının önsözünde Korgeneral Emmanuel A. Erskine, yazara göre, darbelerin konsolide olmamış demokrasiler için önemli bir tehdit olduğunu ve darbecilerin her zaman anayasaya aykırı, silahlı müdahalelerini haklı göstermeye çalıştıklarını ve iktidarı ele geçirme nedenlerinin hiçbir zaman ekonomik nedenlerden ötürü olmadığını ileri sürmektedir. (Onwumechili; 1998). Omilusi (2024), Afrika Birliği (AU) ve Batı Afrika Dev letleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) tarafından Batı Afrika'daki demokratik gerileme ve askeri darbelere yönelik müdahale stratejilerinin etkinliğini analiz etmektedir. Birçok akademisyen ve siyasi analist, son dönemde yaşanan darbe dalgası ve yönetim sorunlarının demokrasi için önemli bir gerileme olduğunu ve demokratik gerilemenin kıta genelinde ilerlemenin önüne geçtiğini vurguluyor. Omilusi, Batı Afrika'da istikrarlı yönetim yönünde onlarca yıldır kaydedilen ilerlemenin, askeri darbelerin yeniden baş göstermesi ve demokrasinin gerilemesiyle baltalandığını belirtmektedir. Bazı siyaset bilimciler (Derpanopoulos & al, 2016: 1–7.), son zamanlarda birçok araştırmacının askeri darbelerin anti-demokratik olduğu yönündeki yaygın görüşü sorguladığını ve darbelerin diktatörlere karşı gerçekleştirildiğinde demokrasinin gelişimine katkıda bulunabileceğini öne sürse de, demokrasinin en azından bir liderden diğerine geçişin özgür ve adil bir süreçte gerçekleşmesini garanti ettiğini kabul etmektedir. Ayrıca, demokratik ülkelerdeki darbelerin en azından demokrasiden bir geri çekilme, genellikle ise demokrasiden tamamen bir kopuş anlamına geldiğini de belirtmektedir.

Kumah-Abiwu ve Tsafack'a (2023) göre, Afrika'nın sömürge sonrası manzarası yalnızca devlet kurma ve kalkınma çabalarıyla karakterize edilmemiş, aynı zamanda demokratik değerleri ve yönetim uygulamalarını teşvik etme çabaları 1950'lerin sonlarından bu yana yeni özgürlük döneminin bir parçası olmuştur. Fakat, özellikle Batı Afrika'da askeri darbeler yoluyla siyasete yapılan askeri müdahalelerin bu demokratik başarılarla meydan okuduğunu savunmaktadır. Uluslararası Demokrasi Enstitüsü'nün 2 Kasım 2023'te paylaştığı rapor, art arda altıncı yıldır dünya ülkelerinin yarısının demokratik sistemlerinde bir gerileme yaşadığını belirtirken, Afrika kıtasındaki hükümet darbelerinin bu olguya katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. (IDEA International, 2023).

2.3. Demokratik gerileme ile ilgili alternatif teorik açıklamalar

Bazı yazarlar, terörizmle mücadele kapsamında alınan önlemler dışında, askeri darbelerin ve dolayısıyla demokratik gerilemenin nedenini farklı perspektiflerden incelemiştir. Bazı siyaset bilimciler (Arriola, Rakner & van de Walle, 2023: 62-104), Afrika'daki demokratik gerilemeyi incelerken, görevdeki liderlerin demokratikleşme baskılarına direnmek için kullandıkları iki temel stratejiyi tespit etmiştir. İlk strateji, demokratik özgürlüklerin genişletilmesini savunan yerel aktörlerin eylemlerini sınırlandırmak için yasal mekanizmaların kasıtlı olarak kullanılmasını içermektedir. Bu strateji, demokratik kurumların altını oyacak ya da onları yürütmeye tabi kılacak şekilde yürütme otoritesini güçlendirmek ya da iktidarı korumak amacıyla anayasal hükümlerin, ceza hukukunun ve yargının stratejik olarak manipüle edilmesini içermektedir. İkinci strateji, bu liderlerin dış aktörlerin demokratikleştirici etkisini etkisiz hale getirmek için uluslararası ilişkilerdeki ulusal temsilci konumlarını nasıl kullandıklarına odaklanmaktadır.

Akinyetun (2022), zayıf kurumların Afrika'da demokrasinin gerilemesine katkıda bulunan önemli bir faktör olduğunu savunmakta ve demokrasinin vatandaş katılımını, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarına saygıyı gerektirdiğini, tüm bunların da yasaları yürürlüğe koyup uygulayabilen ve iyi yönetişimi teşvik edebilen güçlü kurumlara bağlı olduğunu belirtmektedir. Zayıf kurumlara sahip devletlerin yolsuzluğu kontrol etmekte, devletin ele geçirilmesini önlemekte, çatışmaları çözmekte ve vatandaş katılımını, insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü sağlamakta zorlandığını savunmaktadır.

Londregan ve Poole (1990: 151-183) ve O'Kane (1993: 251-270) darbelerin açıklanmasında ekonomik faktörlerin önemi konusunda hemfikirdir. Londregan ve Poole (1990: 251-270) yoksulluğun darbe riskini artıran önemli bir faktör olduğunu savunmakta ve ekonomik açıdan dezavantajlı ülkelerin daha müreffeh ülkelere kıyasla bu tür krizlere daha yatkın olduğuna işaret etmektedir. Yaptıkları istatistiksel analiz, yoksulluğun siyasi gerilimleri arttırdığını ve rejimleri devrilmeye daha açık hale getirdiğini göstermektedir. O'Kane (1993: 251-270) ise, başarılı darbelerin altında yatan nedenlerin siyasi çekişmelerden ziyade ekonomik koşullarla ilgili olduğunu öne sürmektedir. Ona göre, yoksulluk ve mali krizler gibi ciddi ekonomik sorunlar, iktidarın devrilmesi için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Başka bir deyişle, O'Kane

başarılı darbelerin arkasındaki ana itici gücün siyasi istikrarsızlıktan ziyade ekonomik istikrarsızlık olduğunu öne sürmektedir. Acemoğlu ve Robinson (2001: 938-963) bu ekonomik analizi, demokratik rejimlerdeki istikrarsızlıkta kilit bir faktör olarak gelir eşitsizliğinin rolünü ortaya koyarak genişletmiştir. Araştırmalarına göre, yüksek düzeyde eşitsizliğe sahip ülkelerde darbe yaşanması daha olasıdır, çünkü servetin eşitsiz dağılımının neden olduğu sosyal gerilimler, hükümeti devirme girişimlerini teşvik edebilecek popüler hayal kırıklıklarını körüklemektedir.

Kposowa ve Jenkins (1993: 126-163) Afrika'daki etnik karşıtlıklara odaklanarak farklı bir perspektiften bakmaktadır. Kültürel çeşitliliğin siyasi rekabetle birleşerek darbeleri kolaylaştıran gerilimler yarattığını savunmaktadırlar. Onlara göre, siyasi güç için rekabetle şiddetlenen etnik bölünmeler genellikle Afrika rejimlerindeki istikrarsızlığın kökeninde yer almaktadır.

Hiroi ve Omori (2013: 40-41) ise, hızlı geçiş sürecindeki rejimlerde darbe olasılığının uzun süreli istikrara sahip olanlara göre daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Siyasi veya ekonomik sistemlerdeki hızlı değişimler, rejim karşıtlarının iktidarı ele geçirmek için kullanabileceği belirsizlikler ve fırsatlar yaratır. Ayrıca, açıkça demokratik veya otokratik olmayan siyasi rejimlerin darbelere karşı en savunmasız rejimler olduğunu savunmaktadırlar.

Batı Afrika'daki demokratik gerilemenin nedenlerini analiz eden (Camara & al, 2021), üç ana faktör tanımlamaktadır: bunlar siyasi liderlerin rolü ve sorumluluğu, krizlerin tetikleyicisi olarak seçimler ve ulusal ve uluslararası kurumların zayıflığı. İlk durumda, Batı Afrika ülkelerinin anayasalarının doğasının Cumhurbaşkanıya çok fazla güç verdiğini ve bunun da ona karşı cezasızlığı teşvik ettiğini savunmaktadırlar. Cumhurbaşkanı yürütme, yasama ve yargı organlarında baskın bir konuma sahiptir. Ayrıca toplumsal kimliklere göre yapılan uygulamaların demokrasinin ilerlemesine yardımcı olmadığını savunmaktadırlar. Liderlerin çoğunun kabile ve klan temelli atamalarla yönettiğini belirtiyorlar. Bu bağlamda, eski Fildişi Sahili cumhurbaşkanları Henri Konan Bédié (1993-1999) ve Laurent Gbagbo'nun (2000-2011) rejimlerinde "*l'ivoirité*" (*Fildişililik*) kavramını öne sürerek, mevcut cumhurbaşkanı Alassane Ouattara'nın da dahil olduğu diğer vatandaşları devlet işlerinden dışladıklarını ifade ediyorlar. Ayrıca, mevcut başkan Ouattara'nın Nisan 2011'den bu yana yönetimi altında etnik kayırma yaparak kendi kabilesine öncelik verdiğini belirtiyorlar. Böyle

bir durumda, diğerk etnik gruplar, atamaların etnik ya da klan temelli yapılması nedeniyle vatandaşların yeteneklerine rağmen kenara itildiklerini iddia etmektedir.

Krizlerin tetikleyicisi ve dolayısıyla demokratik gerilemenin nedeni olabilen seçimlerle ilgili olarak, seçimlerin halkın seçilmiş temsilcilerin performansına ilişkin görüşlerini ifade etmelerine olanak sağlamak ve alternatiflerin ortaya çıkmasını teşvik etmek için düzenlendiğini, ancak Batı Afrika'daki seçim sürecinin genellikle zorluklarla dolu olduğunu belirtmektedirler. Başkanlar iktidarda kalabilmek için seçimlerden önce anayasayı değiştirmeyi tercih etmekte, bu da bazen iyi demokratik yönetişime zarar veren şiddetli siyasi ve kurumsal krizleri körüklemektedir. Anayasalarındaki iki dönem sınırına rağmen bu stratejiyi kullanarak üçüncü dönem için aday olan Fildişi Sahili ve Gine devlet başkanlarını bu çerçevede örneklediler. Bu iki vaka seçim sürecinde şiddete ve ölümlere yol açmış ve Gine'de üçüncü dönem için yasayı değiştiren cumhurbaşkanı Alpha Condé'nin 5 Eylül 2021'de yeniden seçilmesinin üzerinden bir yıl geçmeden darbeye maruz kalmasına yol açmıştır. İktidardaki partilerin hem seçim öncesinde, hem seçim sırasında hem de seçim sonrasındaki uygulamalarının demokratik gerilemenin işaretleri olduğunu da ekliyorlar. Devlet kaynaklarının aşırı kullanımı, muhalefet partilerinin yasaklanması, seçmenlerin yıldırılması ve medyaya haksız erişimin, demokratik süreci çarpıtan yaygın uygulamalar olduğunu belirtiyorlar.

Son olarak, ulusal ve uluslararası kurumların zayıflığı ile ilgili olarak, sağlam demokratik yapıları garanti etmesi beklenen ulusal kurumların başarısız olduğunu, genellikle siyasallaştığını ve bağımsızlıktan yoksun olduğunu belirtmektedirler. Bu durum, nüfusun büyük bir kısmının bu kurumlara güvenmemesine yol açmaktadır. Tarafsızlığı garanti etmesi ve seçimler sırasında teknik veya lojistik destek sağlaması gereken uluslararası kurumların, genellikle iktidardaki hükümetlerin pozisyonlarıyla aynı çizgide olmasının, güvenilirliklerini zedelediğini savunmaktadırlar.

Bu bölümde, terörizmin demokratik gerileme üzerindeki etkisini anlamak için bir teorik çerçeve sunmaya çalıştık. Yapılan literatür değerlendirmesi ile terörizmden kaynaklı bir demokratik yönetimi tehdit altında bırakabilen önlemler, doğabilen askeri darbeler ve demokratik istikrar arasında bağlantı kuran çeşitli perspektif ve teorileri inceledik. Bununla birlikte terörizm faktörü dışında demokratik gerilemenin bazı

nedenlerini de inceledik. Bu teorik çerçeve, sonraki bölümde terörizmin demokratik rejimlerin gerilemesindeki rolünü tartışmak için yol gösterici olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURKİNA FASO'NUN DEMOKRASİYE GEÇİŞ SÜRECİ VE TERÖRİZMİN YÜKSELİŞİ (2014-2022)

Bu bölümde Burkina Faso'nun siyasi, sosyal ve güvenlik ortamını derinden değiştiren bir seri önemli olayın damgasını vurduğu yakın tarihinin izi sürülmektedir. Bu kapsamda analiz, Blaise Compaoré'nin anayasa değişikliği yoluyla başkanlık süresini uzatma girişiminin tetiklediği Ekim 2014'teki halk ayaklanması ve bunun sonucunda, Compaoré'nin 27 yıllık iktidarının ardından düşmesi ile başlamaktadır. Önce Yarbay Isaac Zida yönetiminde askeri, ardından da hükümetin başında Michel Kafando'nun bulunduğu sivil geçiş, ülkenin istikrara kavuşması ve demokratik seçimlerin önünün açılması açısından çok önemli bir adım olmuştur. Akabinde Kasım 2015'te Roch Marc Christian Kaboré'nin seçimi, demokratik konsolidasyon ve kurumsal reform umutlarını arttırmıştır. Ancak bu demokratik canlanma aşaması hızla büyüyen bir tehditle karşı karşıya kalmıştır: terörizmin gelişmesi. Bu terörist gruplar şiddet eylemleri gerçekleştirerek terör tohumları ekmiş ve kitlesel nüfus göçlerine neden olmuştur. Bu saldırılardan etkilenen bölgeler ağır sonuçlara maruz kalmaktadır. İnsani krizlere yol açmış, ekonomik faaliyetleri sekteye uğratmış ve toplumsal gerilimleri arttırmıştır. Bu kötüleşen güvenlik ortamının sosyal, ekonomik ve siyasi yansımaları, kalkınma ve demokratikleşme çabalarının zedelenmesine neden olmuştur. Kısaca bu bölüm, halk ayaklanmasından seçimlere ve siyasi geçişlerden terörizmin ortaya çıkışına kadar günümüz Burkina Faso'sunu şekillendiren karmaşık dinamikleri incelemektedir.

3.1. Ekim 2014 Halk Ayaklanması ve Blaise Compaoré'nin Düşüşü

Tilly (1978: 7-11) protesto hareketlerinin oluşumunda kaynakların, siyasi fırsatların ve çatışma dinamiklerinin önemini vurgulamaktadır. Burkina Faso'daki olaylar bu çerçevede anlaşılabilir. Sivil toplum örgütleri, sendikalar ve gençlik grupları ayaklanma için insan ve örgüt kaynaklarının seferber edilmesinde kilit rol oynamıştır. Compaoré'nin görev süresini uzatmak için Anayasa'da değişiklik yapma girişimi muhalifler tarafından siyasi bir fırsat olarak görülmüş ve kitlesel hareketlenmeyi

tetiklemiştir. Göstericiler ile kanun ve düzen güçleri arasındaki etkileşimler gerilimi arttırmış, hareketin radikalleşmesine ve protesto eylemlerinin tırmanmasına yol açmıştır. Şüphesiz ki Burkina Faso ayaklanmasının başarısı, toplumsal hareketlerin geniş ittifaklar kurma ve siyasi fırsatlardan yararlanma becerisine bağlanabilir.

Eloïse Bertrand bu ayaklanmanın üç temel siyasi faktörden dolayı başarılı olabildiğini düşünmektedir. Bunlar, a) Kökleri tarihi toplumsal hareketlere dayanan bir ayaklanma, b) siyasi müttefikler: muhalefetin koordinasyonu ve işbirliği, c) tek temalı bir program. İlk faktör için ayaklanma, ülkenin aktivist ağları, demokratik ilkeler ve on yıllar boyunca geliştirilen kurumsal güvenceler ile ülkenin uzun aktivizm mirasına dayanması sebebiyle ve buna ek olarak, 1998 yılında gazeteci Norbert Zongo'nun öldürülmesiyle başlayan protestolar da dahil olmak üzere önceki protestoların üzerine inşa edildiğini vurgulamaktadır. İkincisi için, muhalefet partileri ve sivil toplum grupları, Compaoré rejimine karşı birleşik bir cephe oluşturmak için yeni kurulan CFOP'tan (Siyasi Muhalefet Lideri) yararlanarak yakın bir şekilde koordine olmuşlardır. Ona göre üçüncü faktör ise, Compaore'yi ortadan kaldırmak gibi ortak bir hedef, farklı siyasi aktörleri ve sivil toplumu bir araya getirerek iç anlaşmazlıkların ve güvensizliğin üstesinden gelinmesine yardımcı olunmasıdır. (Bertrand, 2022: 75-87). Goodwin (2001: 44-50), devlet baskısı, ekonomik krizler ve yeni ideolojilerin ortaya çıkışı gibi devrimler için belirli tetikleyiciler tanımlamaktadır. Compaoré rejimi gösterileri caydırmak için güç kullanmaktan geri kalmamış, bu da şüphesiz isyana elverişli bir ortam yaratmıştır.

Sawadogo (2019), Soma (2015: 2) ve Sango (2017) tarafından yapılan spesifik analizler Burkina Faso hakkında ayrıntılı bir bağlam sunmaktadır. Sawadogo (2019), Ekim 2014 sonunda Burkina Faso'da yaşanan olayların Compaoré rejiminin devrilmesine yol açtığı için ayaklanma olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Soma (2015: 2), rejimin devrilmesi başlangıçta planlanmamış olsa da Ekim 2014 olaylarının gerçekten de halk ayaklanması olduğunu savunmaktadır. Spontane dinamiklerin ve halk seferberliğinin gücünün altını çizmektedir. O bu ayaklanmayı, bir "anayasal darbe" olarak tanımlanabilen Anayasa'nın 37. Maddesinin değiştirilmesi girişimine karşı meşru bir direniş hareketi olarak görmektedir ve Burkinabe Anayasası'nda yer

alan direniş hakkının önemini vurgulamaktadır.¹ Sango (2017) ayaklanmayı anayasa değişikliğine karşı çıkmanın ötesinde temel nedenlere bağlamaktadır. Ona göre, Compaoré rejimi altındaki demokrasi krizi, sosyal adaletsizlikler ve sistemik yolsuzluk isyanın ana faktörleri olmuştur.

Blaise Compaoré, Burkina Faso'da 15 Ekim 1987'de, dönemin devlet başkanı ve Compaoré'nin yakın arkadaşı Thomas Sankara'nın öldürülmesine yol açan bir askeri darbenin ardından iktidara gelmiştir. Compaoré iktidara gelmeden önce, o zamanlar Yukarı Volta olarak bilinen Burkina Faso, 1983'ten 1987'ye kadar Burkina Faso'nun devrim babası olarak kabul edilen karizmatik bir lider olan Thomas Sankara tarafından yönetilmiştir. Sankara devrimci politikaları, anti-emperyalist söylemi ve ülkeyi dönüştürmeyi amaçlayan radikal reformlarıyla Burkina Faso ve Afrika'nın tam bağımsızlığı için mücadele eden kahramanlar arasında adını yazdırabilmiştir. Onun rejimi altında Burkina Faso sağlık, eğitim ve gıda alanlarında kendi kendine yeterlilik konularında önemli değişimler yaşamıştır. 15 Ekim 1987'de gerçekleşen darbe şiddetli ve hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Blaise Compaoré, askeri müttefiklerinin desteğiyle, Thomas Sankara ve 12 arkadaşının öldürülmesine yol açan bir askeri operasyon düzenlemiştir. Compaoré darbeyi, devrimi düzeltmeyi amaçladığını söyleyerek gerekçelendirmiştir.

Compaoré iktidara gelir gelmez Halk Cephesi (FP) ile birlikte yapısal reformlara yönelmiştir. İktidardaki ilk yıllarında bir dizi liberal ekonomik reform uygulayarak Burkina Faso'yu Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası tarafından önerilen yapısal uyum politikalarıyla uyumlu hale getirmiştir. Burkina Faso, Halk Cephesi ile birlikte 1990 yılında çoğulcu demokrasiye "geçiş" sürecini başlatmış oldu ve ülke 1991 yılında yeni bir liberal anayasanın hazırlanmasıyla anayasal düzene geri dönmüştür. (Kouléga, 2014). Başkan Compaoré 1991-2010 yılları arasında yapılan başkanlık seçimlerine başlangıçta Halk Demokrasisi Örgütü/İşçi Hareketi (ODP/MT) ve daha sonrasında Demokrasi ve İlerleme Kongresi (CDP) adını alan siyasi partisi ile katılıp seçimleri kazanmıştır.

¹ Madde 37 [11 Nisan 2000 tarihli ve 003-2000/AN sayılı Kanun - Madde 1. Faso

Cumhurbaşkanı doğrudan, eşit ve gizli genel oyla beş yıl için seçilir ve bir kez yeniden seçilebilir. Bir kez daha seçilebilir]. (2000).

Blaise Compaoré uluslararası alanda, bir yandan Batılı güçlerle ilişkilerini güçlendirmeye çalışırken diğer yandan bölgesel meselelerde aktif bir rol oynamaya çalışmıştır. Batı Afrika'da, özellikle Fildişi Sahili ve Mali'de, Burkina Faso'yu bölgede kilit bir oyuncu haline getirmeye çalışan çeşitli arabuluculuk çabalarında yer almıştır. Devlet Başkanının görev süresini bir kez yenilenebilir olmak üzere beş yıla, yani bir başkan için en fazla on yıla indiren 2000 yılındaki anayasa değişikliği çerçevesinde Başkan Blaise Compaoré'nin görev süresinin 2015 yılında sona ermesi öngörülmüyordu. Burkina Faso Anayasası'nın 37. Maddesi cumhurbaşkanlığı dönem sayısını beşer yıllık iki dönemle sınırlandırmıştır. Compaoré 2014 yılında bu maddeyi değiştirerek bir dönem daha aday olma niyetini beyan etmiş ve buna yönelik çeşitli siyasi reformları başlatarak meclise sunmuştur. Bu değişikliğin temel amacı Compaoré'nin gücünü arttırmak ve sonraki dönem için aday olmasını engelleyen anayasal sınırlamaları bertaraf etmektir. Cumhurbaşkanı Blaise Compaoré ve yeni siyasi kadrolarla desteklenen partisi, cumhurbaşkanlığı görev süresi sınırını kaldırmak için Anayasa'yı her fırsatta değiştirmekte tereddüt etmemiştir. Bu anayasa değişiklikleri, yasaların geriye yürümezliği ilkesinin uygulanmasıyla birleşince, Cumhurbaşkanı'nın defalarca seçilmesini ve iktidarda kalıcı olmasını sağlayarak Compaoré'yi Batı Afrika alt bölgesindeki en yaşlı devlet başkanlarından biri haline getirmiştir. (Kouléga, 2014).

30 Ekim'de Ouagadougou'da ve ülkenin diğer şehirlerinde büyük çaplı gösteriler patlak vermiştir. Çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu on binlerce kişi sokaklara dökülerek ellerinde Compaoré karşıtı sloganlı pankartlar taşımıştır. Ouagadougou'da göstericiler söz konusu maddenin milletvekilleri tarafından değiştirilmesi çalışmalarını sırasında Ulusal Meclis merkezini basarak ateşe vermiştir ve kamu binalarını yağmalayarak anayasa değişikliği taslağını tamamen reddettiklerini bir kez daha ifade etmişlerdir.

Şekil 3.1. Burkina Faso Ulusal Meclisi protestocular tarafından ateşe verildi.

Kaynak: franceinfo, 2014

Bu protestolar sırasında çok sayıda ölüm ve yaralanma meydana gelmiştir. Göstericiler ile göz yaşartıcı gaz ve plastik mermi kullanarak kalabalığı dağıtmaya çalışan güvenlik güçleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Ertesi gün, 31 Ekim'de durum tırmanmaya devam etmiş ve göstericiler, başkanın derhal istifasını talep etmiştir. Bu süreçte uluslararası baskı ile birleşen iç baskı ivme kazanırken Compaoré başlangıçta 37. Maddede önerilen değişikliği geri çektiğini ve siyasi bir geçiş için müzakere etmeyi kabul ettiğini açıklayarak durumu yatıştırmaya çalışmıştır. Ancak bu tavizler halkın öfkesini yatıştırmak için çok geç olmuştur. Günün sonunda ordunun, sivil toplum liderlerinin ve muhalefet partilerinin baskısı altında kalan Blaise Compaoré nihayet istifasını açıklamış ve kısa bir süre sonra da ailesi ve birkaç yakın çalışma arkadaşıyla birlikte Fildişi Sahili'ne sığınmak üzere ülkeden ayrılmıştır. (Hagberg, 2015: 109-121).

Vatandaşların Süpürgesi (Balai Citoyen) , Referandum Karşıtı Kolektif (CAR), Demokratik Yönetişim Merkezi (CGD), M21 Hareketi, Demokratik Gençlik Örgütü (ODJ), Vatandaş Direniş Cephesi (FRC), Anayasayı Savunma Kadın Koalisyonu (COFEDEC), Afrika İnsan Hakları Buluşması (RADDHO), Değişim için Vatandaş Forumu (FOCAL), Burkina Faso İnsan ve Halk Hakları Hareketi (MBDHP), Yüksek Yaşam Maliyetine Karşı Koalisyon (CCVC), Demokrasi ve Vatandaş Katılımını Teşvik Derneği (APDC), Vatandaş Olalım Kolektifi (CDEC) ve Özgürlük ve Adalet

Savunma Birliği (LIDEJEL) gibi STK'lar bu ayaklanma sürecinde önemli bir rol oynamıştır. (Hagberg & al, 2017: 43)

3.2. Askeri ve Sivil Geçiş Süreci

31 Ekim akşamı Yarbay Yacouba Isaac Zida, Devlet Başkanlığı sorumluluklarını üstlendiğini ilan ederek yönetime el koymuştur. (Hagberg & al, 2017: 22). STK'lar ve siyasi partiler, hiç kimsenin halkın zaferini çalamayacağını savunarak ordunun yönetime el koymasına karşı çıkmıştır. Sokaktan gelen baskı, uluslararası toplumun baskısıyla birleşince müzakerelerde tarafları bir Geçiş Tüzüğü hazırlamaya itmiştir.

Birleşmiş Milletler (BM), Afrika Birliği (AU) ve Batı Afrika Ekonomik Devletler Topluluğu (ECOWAS), Burkina Faso'nun siyasi tarihindeki bu sayfayı çevirmek amacıyla krizden çıkış yolu arayışlarına aktif olarak katılmıştır. (Le Pays, 2015). Taraflarca yapılan görüşmelerin ardından kabul edilen tüzük, geçiş sürecinin bir yıl sürmesini ve Kasım 2015'e kadar seçimlerin düzenlenmesini öngörmektedir. Sivil bir kişi olan geçiş dönemi başkanı, bir seçim kurulu tarafından atanacaktır. Kendisi herhangi bir siyasi partinin üyesi olmayacaktır. Ulusal Geçiş Konseyi (CNT) olarak bilinen meclisin başkanı da sivil olacaktır. Meclisin 90 üyesi olacaktır: 30'u siyasi muhalefetten, 25'i ordudan, 25'i sivil toplumdaki ve 10'u da eski siyasi çoğunluktan. Cumhurbaşkanı tarafından atanan Başbakan, delegelere bağlı olarak sivil ya da ordu mensubu olabilir. Başbakan 25 üyeli bir hükümete başkanlık edecektir (France 24, 2014). 16 Kasım'da, eski Dışışleri Bakanı (1982-1983) ve Birleşmiş Milletler Büyükelçisi (1998-2011) Michel Kafando, özel bir kolej tarafından Geçiş Dönemi Başkanı olarak atanmıştır. Ordunun desteğiyle Michel Kafando, geçiş sürecinde ülkenin lideri olarak öne çıkarıldı ve Kafando, Yarbay Yacouba Isaac Zida'yı Başbakan olarak atadı. Böylece Burkina Faso ordusu, ulusal siyasetteki etkisini bir kez daha gösterdi. Zida, 23 Kasım'da hükümetin yapısını açıkladı ve 27 Kasım'da geçiçi parlamento olan Geçiş Ulusal Konseyi'nin (CNT) ilk oturumunu gerçekeştirerek Bendré gazetesinin editörü Chériff Sy'ı başkan olarak atanmıştır. (Hagberg & al , 2017: 26).

Şekil 3.2: Michel Kafando ve Yarbay Yacouba Isaac Zida yemin töreninde.

Kaynak: France 24, 2014

3.3. Eylül 2015 Darbe Girişimi

16 Eylül 2015 tarihinde, 2015 Burkina Faso'daki Cumhurbaşkanlık seçimlerine üç hafta kala, Blaise Compaoré'nin eski özel kurmay başkanı Tuğgeneral Gilbert Diendéré önderliğinde Başkanlık Muhafız Alayı (RSP), geçici başkan Michel Kafando'ya karşı bir darbe girişimi gerçekleştirmiştir. Diendéré, darbeyi seçimler öncesinde artan güvensizlikler nedeniyle gerekçelendirdi. (RTS, Airault, 2015). Bu darbe kısa sürede ülke tarihinin en popüleritesi düşük ve kısa ömürlü darbelerinden biri olmuştur. (Sawo, 2018: 3). Ayrıca Perspective Monde'un bir yazısında görülebileceği üzere söz konusu darbe girişimi, ne ulusal ne de uluslararası düzeyde kayda değer bir destek görmemiştir. Birçok hükümet ve uluslararası örgüt darbecilerin eylemlerini derhal kınamış ve ülke içinde güçlü bir direniş sergilenmiştir. Darbeyi tanımayı reddeden Nizami Ordu, düzeni yeniden tesis etmek üzere 21 Eylül'de Ouagadougou'ya hareket etmiştir. (Perspective Monde, 2015). İki taraf (RSP ve Burkina Faso Nizami Ordusu) “çatışmadan kaçınmak” için beş maddelik bir anlaşmaya varmıştır. Buna göre devrilen cumhurbaşkanı görevine geri dönecek ve ayrıca Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) tarafından talep edildiği üzere darbeciler kışlarına dönmeyi ve silahlarını bırakmayı da kabul edeceklerdi. (Le temps, 2015). Bu krizin çözümlenmesi sonucunda RSP feshedilmiştir.

Kafando 23 Eylül'de başkanlık görevini yeniden devralarak ülkeyi seçimlere kadar yönetmiştir. Nihayet 11 Ekim'de yapılması planlanan seçimler 15 Kasım'a ertelenmiştir. (Perspective Monde, 2015). Seçimler nihayetinde 29 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilebilmiştir.

3.4. 2015 Seçimleri ve Kaboré'nin İktidara Gelişi ile Demokratik Konsolidasyon Umutları

Burkina Faso'da 2015 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi, 2014 yılında Blaise Compaoré'nin devrilmesinin ardından anayasal düzene dönüşte belirleyici olmuştur. 29 Kasım 2015 seçimleri sonucunda Roch Marc Christian Kabore ilk turda seçilmiştir. Ulusal Meclis eski başkanı ve Compaoré döneminde eski başbakan olan Kaboré, Ocak 2014'te İlerleme için Halk Hareketini (MPP) kurmuştu. Kaboré, %29,65 ile ikinci olan Zéphirin Diabré'ye karşı kullanılan oyların %53,49'unu alarak cumhurbaşkanlığı seçimlerini ilk turda kazanmıştır. (Hagberg & al, 2017: 33). 29 Kasım 2015 Burkina Faso için tarihi bir gün oldu ve 1960 yılında ülkenin Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasından bu yana en özgür, en adil ve en rekabetçi seçimler gerçekleşti. (NDI, 2015).

Bu seçimin Burkina Faso halkı için bir umut ve yenilenme anı olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Burkina Faso halkının 2015 seçimlerine yaklaşık 60% oranla yüksek katılım göstermesi, demokratik sürece aktif olarak dahil olma konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Eski yönetim yöntemlerinden kopuş, başta Thomas Sankara ve Compaoré yönetimi sürecinde gerçekleşen önemli adalet vakalarının çözüme kavuşturulması, yolsuzluk ile mücadele, ekonomik meselelerin ele alınması ve demokratik kurumların güçlendirilmesi vaatleri bu umut ve yenilenme döneminin arkasındaki itici güç olmuştur. "Rien ne sera comme avant" (artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak) sloganı adalet, demokrasi ve paylaşılan refah temelinde daha iyi bir gelecek inşa etmeye kararlı bir halkın ruhunu yansıtmaktaydı. Ekim 2014 devrimini takip eden kolektif coşku içinde "hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı" yeni bir Burkina Faso'ya dair popüler beklentiler çok büyüktü, hatta gerçekçi olmaktan çıkmıştı. (Hagberg & al, 2017: 39).

Halkın bu yüksek beklentisinin farkında olan Kabore, yemin töreni konuşmasında şu cümleleri kaydetti:

“Halk tarafından tüm Burkinabe Devlet Başkanının programı olarak kabul edilen "Halkla Birlikte Demokrasinin, Ekonomik ve Sosyal İlerlemenin, Özgürlüğün ve Adaletin Burkina Faso'sunu İnşa Etmek" başlıklı programım, Ulusumuzun tüm bileşenleri tarafından ifade edilen adalet, şeffaflık, demokrasi ve paylaşılan refah arayışına cevap vermeyi amaçlamaktadır. Ulusal uzlaşma temel, barış itici güç, hakikat, adalet ve şeffaflık temel yardımcıları olacaktır, böylece birlikte uzun vadede güçlü, gururlu, müreffeh ve dürüst bir ulus inşa edebiliriz.”. (Lefaso.net, 2015).

Şekil 3.3: Roch Marc Christian Kaboré yemin töreni.

Kaynak: aouaga.com, 2015

Gerçekten de cumhurbaşkanı Kaboré, "Rien ne sera comme avant" (Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak) sloganıyla önemli bir değişim bekleyen halkın beklentilerine yanıt olarak Burkina Faso'nun yönetiminde ekonomik, siyasi ve sosyal alanda önemli reformlar başlatmıştır. Ekonominin kontrolünü devralan yeni başkan büyümeyi yeniden yukarı yönlü bir eğriye oturtmuştur. Büyüme 2016'da %3,9'dan %5,9'a yükseldikten sonra 2017 ve 2018'de %6,1 ve %6,8'e tırmanmış, 2019'da ise hafif bir düşüşle %5,6'ya gerilemiştir. Covid-19 salgını nedeniyle ekonominin %2 oranında daralmasının beklendiği 2020 yılı haricinde Burkina Faso, Batı Afrika'nın en iyi

performans gösteren ülkelerinden biri olmuştur. Bu performansa kamu maliyesinin sağlam bir şekilde yönetilmesi eşlik etmiştir. Afrika Kalkınma Bankası'na göre bütçe açığı 2017'de GSYH'nin %7,8'inden 2019'da %3'e düşürülerek kademeli olarak azaltılmıştır. Dünya Bankası'na göre, "kamu borcu genel olarak sürdürülebilir ve Burkina Faso orta düzeyde bir küresel ve dış borç sıkıntısı riskine maruz kalmaya devam ediyor". (agenceecofin,2020). 2016 yılında 20 milyar Avro'dan fazla bir maliyetle Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı (PNDES) başlatan iktidar partisi yöneticilerine göre bu plan "%80 oranında tamamlandı ve 2016-2019 yılları arasında GSYH'yi %6'ya çıkararak büyümeyi hızlandırdı".

Görevdeki ilk beş yılında ayrıca hamile kadınlar ve beş yaşın altındaki çocuklar için ücretsiz sağlık hizmeti getirmiş, 7.500 sondaj kuyusu inşa etmiş ve ülkeyi açmak ve başkent Ouagadougou'daki trafik sıkışıklığını hafifletmek için tasarlanmış altyapıya devasa yatırımlar yapmıştır (La croix, 2020). Kadınlar ve çocuklar için ücretsiz sağlık hizmetleri, kadınlar için 6 milyondan fazla ameliyat ve 5 yaşın altındaki çocuklar için 10 milyon hastalık vakası çözümlenmiştir. En az 27 milyon ücretsiz ameliyat gerçekleştirilmiştir. Devlet Başkanının önemli bir taahhüdü olan "Zero Corvée d'Eau" (Sıfır Su Zahmeti) hedefi devam etmekte olup 2020 yılına kadar Burkinabe'nin %100'ünün içme suyuna erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Kırsal alanlarda %66,2 ve kentsel alanlarda %91,7 olan içme suyuna erişim oranı ile 2017 yılında ilerleme kaydedilmiştir. Ayrıca, PNDES'in uygulandığı iki yıl boyunca kayıtlı sektörde 183.000'den fazla maaşlı iş yaratılmıştır; bu rakam 2016 ve 2017 yılları arasında %41,3'lük bir artışı temsil etmektedir (Financial afrik, 2018). Görev süresi boyunca, 2017 yılında açılışı yapılan Zagatouli güneş enerjisi santrali ve Ouagadougou karayolu kavşağı gibi önemli ekonomik kazanımlar elde etmiştir (France 24, 2020).

En önemli başarılar arasında, 2019 yılında referandum yoluyla tüm Burkinabè tarafından kabul edilmesi beklenen yeni Anayasanın ön taslağının tamamlanması yer almaktadır. Aynı zamanda, siyasi ve ekonomik yönetişimi iyileştirmek, idareyi modernize etmek, kamu harcamalarını temizlemek ve yargının bağımsızlığını ve insan haklarını güçlendirmek için çok sayıda reform projesi başlatılmıştır. (Financial afrik, 2018). Thomas Sankara vakası konusunda da Cumhurbaşkanı Kabore Ekim 2017'de şu açıklamaları kaydetmişti *"Bugün adalet düzeyinde işler ilerliyor. Bu mesele 30 yıldır çözülememiş olsa da, bu sorunu çözecek bir çözüm, nihai bir karar bulabileceğimiz konusunda çok umutluyuz ve sizi temin ederim ki adalet sistemi bu*

karara varmak için gerekli tüm adımları atıyor. Çok uzun sürmeyecek." (Burkina 2024, 2017). 28 Kasım Salı günü Burkina Faso Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré ile Ouagadougou'da bir araya gelen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, eski Burkina Faso Cumhurbaşkanı Thomas Sankara'nın 1987 yılında öldürülmesiyle ilgili tüm Fransız belgelerinin "gizliliğinin kaldırılacağı" sözünü verdi. Macron:

"Gizli ve savunma gizliliği kapsamındaki belgeler hariç, Burkina Faso'daki arşivler artık mevcut ve adalete açık. Açık bir taahhütte bulundum ve az önce Başkan Kaboré'ye de söyledim: Sankara olayıyla ilgili tüm belgelere erişebilecek olan Burkinabe adalet sistemi için bu belgelerin gizliliği kaldırılacak" dedi. (France 24, 2017)

Ancak bu çabalar, artan güvensizlik nedeniyle gölgede kalmıştır. Burkina Faso'nun yeni demokrasisinin konsolidasyonu, önemli bir güvenlik sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. (Hagberg & al, 2017: 57).

3.5. Burkina Faso'da terörizmin gelişimi

Sahel bölgesinde² cihatçı hareketin gelişimi, bölgenin yerel ve bölgesel dinamiklerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Arap Baharı'nın Mağrip üzerindeki etkileri ile Libya ve Mali'deki savaşların jeopolitik sonuçları, Kuzey Afrika ve Sahel'deki siyasi ve güvenlik dengeleri arasında doğrudan bir bağlantı kurmuştur. Bu jeopolitik değişim, özellikle kuzey Mali'de devlet dışı aktörlerin yükselişini destekleyerek, yerel ve küresel çıkarların kesiştiği bir zemin hazırlamıştır (Touré, 2021). Bölgenin sınırlarının kırılğan yapısından faydalanan silahlı terörist gruplar, Sahel'in pek çok yerinde var olan boşlukları doldurmuş ve halkın merkezi otoritelere karşı duyduğu derin kızgınlığı kullanmıştır. (Touré, 2021).

Burkina Faso, 4 Nisan 2015 tarihinde, Romanyalı bir güvenlik görevlisinin ülkenin kuzeyinde Mali ve Nijer sınırlarına yakın Tambov'da kaçırılmasıyla ilk kez terörizmle karşılaşmıştır. 23 Ağustos 2015'te aynı bölgedeki Oursi'de bir jandarma tugayı

² Batı Afrika'da Atlantik Okyanusu'nun kıyısındaki Senegal ile başlayan Sahel kuşağı, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Çad ve Kızıldeniz'e komşu Sudan sınırlarında sona eriyor. AA, 2022.

saldırıya uğramış ve bir asker hayatını kaybetmiştir. 9 Ekim'de Burkina Faso'nun batısında, Mali sınırına yakın Samorogouan'da, ağır silahlı teröristlerin içlerinden birinin tutuklanmasına misilleme olarak saldırdıkları jandarma kışlasının sonucunda üç jandarma daha öldürülmüştür. (Kibora &all, 2017). Aslında Burkina Faso için dönüm noktası olarak sayılabilecek ve ülkenin ciddi bir terörizm tehdidi ile karşı karşıya olduğunun farkında olduğu saldırı, Ocak 2016'da, başkent Ouagadougou'da meydana gelmiştir. Splendid Hotel ve Café Cappuccino'ya düzenlenen ve İslami Mağrip'teki El-Kaide (AQMI) tarafından üstlenilen bu saldırı 30 kişinin ölmesi ve yaklaşık 70 kişinin yaralanması ile sonuç bulmuştur. Ouagadougou saldırısının sorumluluğunu 17 Ocak 2016 tarihli bir AQMI bildirisi üstlenmiştir. Bu belgeye göre, Paris'in Sahra-altı Afrika'da oynadığı askeri rol göz önüne alındığında, terör saldırısı yabancı uyrukluları ve özellikle de Fransızları hedef almıştır. (AFVT, 2016).

Şekil 3.4: Saldırı sonrasında Café Cappuccino.

Kaynak: The New York Times, 2016

Mali sınırındaki Noussoumbou'da 16 Aralık 2016 tarihinde 12 Burkina Faso askerinin ölümüne neden olan yeni bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Burkina Faso'nun kuzeyinde, terörist ağlar bir dizi yerel dini liderin suç ortaklığıyla kendilerini kurmuşlardır. Burkina Faso'da halihazırda mevcut olan terörist gruplar, demokrasisini inşa etmekle meşgul olan yeni Burkina'nın zayıflıklarından faydalanarak kendilerini geliştirmiş ve ortaya koymuşlardır. (Kibora & all, 2017). Bu saldırı sonucunda, Cumhurbaşkanı Kabore artık terörle mücadele konusunda rengini belirlemiş ve ulusa şu sözler ile hitap etmiştir:

“Bu saldırı, terörle mücadelenin amansız olacağını göstermekte ve Ordumuza güven ve canlılık kazandırmak için almamız gereken kararları vurgulamaktadır. Silahlı Kuvvetlerimizi ve Güvenlik Güçlerimizi, halkın ve askerlerimizin güvenliğini sağlamak için sürekli teyakkuz halinde olmaya çağırıyorum. Şer güçlerin bize dayattığı bu yeni çile karşısında Ulusumuz, Demokrasi düşmanlarının öldürücü kurşunlarına hedef olan cesur askerlerin anısı önünde saygıyla eğilmektedir.

Burkina Faso halkı,

Terörizm tartışmasız bir şekilde Demokrasi ve Refahın en amansız düşmanlarından biridir. Bu özel zamanda, düşüncelerim Nassoumbou'da şehit düşen askerlerin aileleriyle birlikte. Tüm ulus adına kendilerine en derin taziyelerimi sunuyorum ve Hükümetin yanı sıra benim de şefkat ve dayanışma duygularımı ifade ediyorum. Bu vesileyle tüm Burkinabalıları askerlerimizle birlik ve beraberlik içinde olmaya, ülkemizin ekonomik ve sosyal ilerlemesi için elzem olan barış ve güvenliği temin etme çabalarını desteklemeye çağırıyorum. Burkina Faso'nun yiğit halkı düşmanlarına asla boyun eğmemiştir. Bu nedenle şimdiki nesil tarihi rolüne ihanet etmeyecek ve ülkemizin geleceği konusunda kaçınılmaz olarak son sözü söyleyecektir.”
(Presidence du Faso, 2016).

O zamandan beri Burkina Faso'da terör saldırıları artmış ve Kabore hükümeti, terörle mücadele stratejileri geliştirmiştir. Ouagadougou'da ikinci büyük çaplı saldırı 13 Ağustos 2017 tarihlerinde meydana gelmiştir. Cafe Aziz İstanbul'a yapılan bu saldırıda 18 kişi yaşamını yitirmiştir. Burkina Faso ordusuna terörist gruplar tarafından yapılan başka bir meydan okuma ise, 2 Mart 2018 tarihinde Genel kurmay Başkanlığı ve Fransa'nın Ouagadougou büyükelçiliğine karşı düzenlenen saldırıları ile olmuştur. Burkina Faso'nun o dönemki Güvenlik Bakanı Clément Sawadogo, saldırıda sekiz saldırganın öldürüldüğünü ve karargah binasına yapılan saldırıda da sekiz ordu personelinin hayatını kaybettiğini söyledi. Saldırıda ayrıca 80 kişi de yaralandı ve saldırganların kimliğinin henüz bilinmediğini söyledi. Fakat 3 Mart Cumartesi akşamı, terörist grup GSIM bu saldırıyı üstlenmiştir. (courier international, 2018).

Burkina Faso'da 2019 yılından bu yana Savunma ve Güvenlik Güçlerine (FDS), sivillere ve Devlet altyapısına yönelik terör saldırılarında dramatik bir artış

yaşanmıştır. Bu saldırılar neredeyse günlük bir olay haline geldi ve Kaboré rejimini büyük ölçüde zayıflatmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 Terörizm Ülke Raporu'na göre, Burkina Faso'daki terörist saldırılar 2019'da hem sıklık hem de öldürücülük açısından arttı ve siviller ile Burkina Faso'nun güvenlik güçlerini hedef aldı. Burkina Faso'daki terörist saldırılarda 2018'den 2019'a kadar %250'lik bir artış yaşandı. Terörist gruplar, Burkina Faso'nun en kuzey bölgesinde güvenlik güçlerinin hareketini engellemek amacıyla bilinçli bir strateji uygulayarak belirli köprüleri kısmen tahrip etmek ve ağır araçların serbestçe hareket etmesini önlemek için IED'ler (El Yapımı Patlayıcılar) yerleştirdi. (US State Department, 2019). Rapora göre, 19 Ağustos'ta yaklaşık 50 terörist, Koutougou'daki askeri karakola saldırarak en az 24 Burkina Faso askerini öldürdü ve 13 askeri yaraladı. Bu olay, güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirilen en büyük saldırı olarak kayıtlara geçmiştir. 3 Kasım'da ise teröristler, Djibo belediye başkanını ve Sahel bölgesinden bir parlamenterini öldürmüş, bu da Burkina Faso'daki en üst düzey siyasi suikast olarak kaydedilmiştir. 6 Kasım'da terörist gruplarla bağlantılı kişiler, bir Kanada madencilik şirketinin çalışanlarını, tedarikçilerini ve yüklenicilerini taşıyan bir konvoya saldırarak en az 39 kişiyi öldürmüş ve 60 kişiyi yaralamıştır; bu da sivillere yönelik en büyük saldırı olarak kaydedilmiştir. 24 Aralık'ta ise Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), 7 güvenlik görevlisini ve çoğunluğu kadın olan 35 sivili öldüren bir saldırıyı üstlenmiştir. Bu saldırı, Burkina Faso'nun terörle mücadelesi sırasında sivillere ve güvenlik güçlerine yönelik en büyük saldırı olarak bilinir. Güvenlik güçleri, bu olay sırasında üslerini savunurken 80 saldırganı etkisiz hale getirmiştir. (US State Department, 2021).

Küresel Terörizm Endeksi (GTI), terörizmin ülkeler üzerindeki etkisini izleyerek her ülkeye olaylar, ölümler ve ekonomik etki gibi faktörlere dayalı olarak genel bir puanlama yapmaktadır. Araştırma dönemimize ilişkin olan Burkina Faso'nun yıllık eğilimi şu şekildedir: 2016'dan 2021'e kadar Burkina Faso'nun terörizm puanı keskin bir artış göstererek 4.74'ten 7.83'e yükseldi. Ülkenin küresel sıralaması giderek kötüleşti ve en çok etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. 2019 yılına gelindiğinde 7. sırada yer almış ve o tarihten ülke terörizmin ivme kazanmakta olduğu ilk 10 ülke arasında bulunmaya devam etmiştir. Terör olaylarının sayısı 2016'da sadece 7 iken 2021'de 224'e yükselerek güvenlik durumunun ehemmiyetini göstermiştir. Bu önemli artış, esas olarak üç bilinen gruba atfedilen ölümlerdeki artıştan kaynaklandı: Büyük

Sahra'daki İslam Devleti (EIGS), Cemaat Nusrat el-İslam vel Müslimîn (JNIM veya GSIM) ve Ansar el-İslam'ın Burkina Faso kolu. (GTI, 2020 & Vision of Humanity).

Yıl	Genel Puan (10 üzerinden)	Ülke Sıralaması (163 üzerinden)	Toplam Terör Olayları (Belirli bir yıl içinde meydana gelen toplam terör olayı sayısı)
2016	4.74	30	7
2017	5.43	21	60
2018	6.17	15	137
2019	7.38	7	266
2020	7.65	6	193
2021	7.83	7	224

Tablo 3.1. Burkina Faso - Küresel Terörizm Endeksi (2016-2021)

Kaynak: Vision of Humanity, <https://www.visionofhumanity.org/>

BM Güvenlik Konseyi 1 Ocak - 22 Haziran 2020 dönemi için durumu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Burkina Faso, özellikle Sahel ve Merkez-Kuzey bölgelerini etkileyen terör saldırılarından ağır darbe almaya devam etmiştir. Ansar al-Islam, JNIM ve ISGS'ye bağlı militanlar saldırılarını artırmıştır. Buna karşılık savunma ve güvenlik güçleri de terörle mücadele operasyonlarını artırdı.” (BMGK, 2020).

2021'de Burkina Faso'da, özellikle Solhan ve Inata'da meydana gelen büyük terör saldırıları, birçok gözlemci tarafından Devlet Başkanı Roch Marc Christian Kaboré'nin düşüşünü hızlandıran belirleyici olaylar olarak görülmüştür. (ICG, 2022). 4 Haziran 2021'i 5 Haziran 2021'e bağlayan gece, henüz kimliği belirlenemeyen bir grup Burkina Faso'nun kuzeydoğusundaki Solhan kasabasında yaklaşık 160 kişiyi katletti. Saldırı, ülkenin kuruluşundan bu yana ve özellikle de şiddet içeren cihatçılığın 2015'te ülkede kök salmasından bu yana meydana gelen en ölümcül olaydı. (Théry & al, 2021).

Hükümete göre 132 kişi öldürüldü ve dönemin Başbakanı Christophe Joseph Marie Dabiré, 7 Haziran'da Sebba ve Dori'de meydana gelen saldırıda yaralananları ziyareti sırasında bu eylemlerin cezasız kalmayacağı sözünü verdi. (Primature, 2021).

14 Kasım 2021 tarihinde, Soum eyaletindeki (Sahel bölgesi) Inata'da bulunan Jandarma müfrezesi bir terör saldırısının hedefi olmuştur. Hükümet sözcüsü Ousseni Tamboura Çarşamba günü bakanlar kurulu toplantısının sonunda yaptığı açıklamada, Burkina Faso'nun Sahel bölgesindeki Soum vilayetinde bulunan Inata'daki jandarma karakoluna Pazar günü düzenlenen saldırıda ölenlerin sayısının 49'u jandarma ve 4'ü sivil olmak üzere 32'den 53'e yükseldiğini duyurdu. (AA, 2021).

3.6. 2020 seçimleri ve Halkın Cumhurbaşkanı Kabore'ye güven tazelenmesi

Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré'nin yeniden seçilmesini sağlayan 22 Kasım 2020 tarihli cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri, seçimlerin ülke genelinde yapılamadığı çok zor bir güvenlik ortamında gerçekleştirilmiştir. Terör saldırılarının damgasını vurduğu güvensizlik ortamı, birçok seçim merkezinin kapatılmasına yol açarak nüfusun bir kısmının oy kullanma hakkını kullanmasını engellemiştir. (Al Jazeera, (2020); Diallo, (2020); Douce, (2020); France 24, (2020); Laniepce, (2020).

Seçim kampanyası, tüm adaylar için merkezi bir konu olan güvenlik üzerine odaklanmıştır ve bu gerçeği seçim sonucuna göre ilk üç adayın seçim projesinde görmek mümkündür. Örneğin ikinci kez tekrar aday olan Roch Marc Christian Kaboré, *“Halkla birlikte ve hareket halinde, güvenlik ve istikrarı garanti altına almak ve Burkina Faso'nun ekonomik direncini güçlendirmek için Devlet ve kamu yönetiminde reform”* başlıklı bir program sunarak güvenlik ve istikrarın temini üzerinde durmuştur. Demokrasi ve İlerleme Kongresi (CDP) adayı Eddie Komboïgo, *“Barış ve refah içinde bir Burkina inşa etmek için yeni bir anlaşma”* önerisinde bulunarak benzer bir vizyonla, güvenlik ve ekonomik kalkınmanın bir arada ele alınması yoluyla barışın yeniden tesis edilmesine odaklanmıştır. Son olarak, İlerleme ve Değişim Birliği (UPC) adayı Zéphirin Diabré, barışı yeniden tesis etmek ve devlet kurumlarını güçlendirmek için ulusal uzlaşma ve reformları teşvik eden bir program olan *“Yeni Başlangıç”*ı halka sunmuştur. (Whathi).

Roch Marc Christian Kaboré, 8 Kasım 2020 tarihinde Tenkodogo'da düzenlenen bir mitingde, ülke için güvenlik ve istikrar konusundaki mücadeleyi kazanma sözü vermiştir. Ayrıca destekçilerine, kampanyasının merkezinde yer alan demokrasiyi güçlendirme, ulusal uzlaşmayı teşvik etme ve barış ve sosyal uyumu pekiştirme konusundaki kararlılığı konusunda da güvence vermiştir (Lefaso.net, 2020). Bu durum, adayların güvenlik durumunun hassas doğasının ne ölçüde farkında olduklarını ve seçilmek istiyorlarsa kamuoyunun bu güçlü beklentilerine bir çözüm sunmalarının zorunlu olduğunu göstermektedir.

Seçim sonuçlarına ilişkin olarak, 200 seçim merkezinin sonuçlarını çeşitli nedenlerden ötürü iptal ettikten sonra, Anayasa Konseyi 18 Aralık 2020 Cuma günü Ouagadougou'da yapılan resmi bir oturumla cumhurbaşkanlığı seçimlerinin nihai sonuçlarını ilan etmiştir. Böylece, halihazırda görevde olan MPP adayı Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré, kullanılan oyların %57.74'ünü temsil eden 1,645,229 oyla yeniden seçilerek ilk turda mutlak çoğunluğu elde etmiştir. Kullanılan toplam oy sayısı 2.849.535 olup katılım oranı %50,22'dir. CDP adayı Eddie Komboïgo oyların %15,54'ünü alarak veya 442.693 oyla ikinci olurken UPC adayı Zéphirin Diabré ise 354,988 oya karşılık gelen %12.46'lık oy oranıyla 22 Kasım 2020 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde üçüncü ilan edilmiştir. (Burkina 2024, Sidwaya, 2020).

3.7. Burkina Faso'da Terörist Gruplar ve Faaliyetleri

Burkina Faso'yu yasa boğan gruplar, herkes uygun gördüğü adlandırmaya bağlı olarak “teröristler”, “cihatçılar” veya “şiddet yanlısı aşırıcılar” olarak kategorize edilmekte ve bu terimler genellikle birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. (Haruna, 2022). Bu bağlamda, araştırma süresince kullanılan kaynaklar, teröristleri tanımlamak için farklı terminolojiler tercih etmiştir. Bununla birlikte, Burkina Faso hükümetinin güvenlik krizinin başlangıcından günümüze kadarki resmi söylemi nettir. Onlara göre, Burkina Faso, birbirini izleyen cumhurbaşkanlarının farklı vesilelerle yaptıkları konuşmaların aşağıdaki bölümlerinden de görülebileceği üzere, terörizmin her türüne karşı mücadele etmektedir:

İnata'daki saldırının ardından Cumhurbaşkanı Kaboré 25 Kasım 2021 tarihinde Ulusa sesleniş konuşmasında şu ifadelere yer verdi:

“Savaşan birliklerimizin moralini bozan ve silahlı terörist gruplara karşı mücadeledeki etkinliklerini engelleyen kabul edilemez işlev bozukluklarına bir son vermeliyiz. Mevcut koşullar, ekonomik büyüme ve terörizmle mücadeleye devam edebilmemiz için daha sıkı, daha uyumlu bir ekip oluşturmamı gerektiriyor.” (Presidence, 2021).

Cumhurbaşkanı Damiba 1 Nisan 2022 tarihinde ulusa şu terimlerle seslendi:

“Güvensizlik ve terörizmle mücadelede kararlılığımız sarsılmaz. Ülkemizdeki terörizmin arkasındaki faktörlere doğrudan müdahale etmek için ilk adımlar atılmaya halihazırda devam etmektedir. Bu, toplumlarımızın yaşamındaki kilit aktörleri harekete geçirecek ve dahil edecek sivil ve askeri eylemlerin bir kombinasyonunu içermektedir.” (Presidence,2022).

Burkina Faso'nun mevcut Cumhurbaşkanı Yüzbaşı İbrahim Traoré de 11 Aralık 2023 tarihinde ulusa bu şekilde seslenmiştir. *“Bize dayatılan, bizi yasa boğan ve yaşamamızı engelleyen bu terörizm, emperyalizmin vahşi bir tezahüründen başka bir şey değildir.”* (Presidence,2023)

Sahel'de üç büyük organize cihatçı oluşum bulunmaktadır: Ansarul Islam, Büyük Sahra'da İslam Devleti (EIGS) ve İslam ve Müslümanlar için Destek Grubu (GSIM). (COI focus, 2020).

Bu gruplar veya uzantıları, Burkina Faso'da meydana gelen saldırıların birçoğunu üstlenmiştir. Burkina Faso'daki ilk yerli radikal İslamcı grup olan Ansarul Islam, Burkina Faso'daki şiddet eylemlerinin çoğunun sorumluluğunu üstlenmiştir. (Moomin, 2023).

Burkina Faso'nun en ciddi iç tehdidi, İbrahim Malam Dicko tarafından 2016 yılında Soum eyaletinde kurulan şiddet yanlısı bir cihatçı grup olan Ansarul Islam tarafından temsil edilmektedir. (ISS, 2019). Ansarul Islam'ın liderleri Mali'nin merkezindeki Batı Afrika'da Birlik ve Cihat Hareketi'nin (MUJAO) eski savaşçılarıdır. (COIS, 2020). Şubat 2018'den itibaren Ansarul Islam doğruya doğru genişlemeye ve yerel suçlularla ittifaklar kurmaya başladı ve küçük ölçekli altın madeni sahaları ve geçiş ücretlerini gasp etmek için sahte kontrol noktaları işletiyor. (ISS, 2019).

COI focus 2020 belgesine göre, Afrika Strateji Araştırmaları Merkezi tarafından Aralık 2019'da yayınlanan bir raporda, Ansarul Islam grubu tarafından gerçekleştirilen saldırıların %55'inin sivillere yönelik olduğu tahmin edilmiştir. (COI, focus 2020).

Burkina Faso'da faaliyet gösteren başka bir terörist grup ise GSIM'dir. GSIM, Arapça adıyla Jamaat Nusrat al-islam wal-Muslimin (JNIM), 2017 yılında El Kaide'ye bağlı birkaç grubun oluşturduğu bir koalisyondur: İslami Mağrip El Kaidesi, El Murabitun, Ansar Dine ve Katiba Macina olarak da bilinen Macina zgrleştirme Cephesi (FLM). Burkina Faso, Mali ve Nijer'de faaliyet göstermekte olup Mart 2018'de Burkina Faso silahlı kuvvetleri karargahına ve Ouagadougou'daki Fransız büyükelçiliğine düzenlenen saldırıların sorumluluğunu üstlenmiştir. Grup 2016'dan beri ülkenin batısında ve doğusunda faaliyet göstermektedir (COI focus, 2020). GSIM şu anda yalnızca iki orijinal grubun liderleri, Ansar Dine'den Iyad Ag Ghali ve FLM'den Amadou Koufa ve daha az ölçüde FLM'nin bir kolu olan Katiba Serma'nın lideri Abou Jalil al Fulani tarafından temsil edilmektedir ve Mali'nin kuzeyinden Burkina Faso'nun güneydoğusuna kadar görülebilen bu gruba atfedilen şiddet olayları, 2017'den bu yana Sahel'deki militan İslamcı gruplara atfedilen tüm vakaların %64'nden fazlasını oluşurmaktadır. (Eizenga & Williams, 2020).

Ülkede etkin olan bir diğer grup ise EIGS'tir. EIGS 2015 yılında Al-Mourabitoun'dan ayrılarak kuruldu ancak DAECH'in eski lideri Ebu Bekir el-Bağdadi tarafından bağlılığının tanınması için bir süre beklemek zorunda kaldı. Burkina Faso'nun kuzeyine yönelik ilk saldırıları 2016'nın sonlarına dayanıyor ve Burkina Faso'nun güneydoğu bölgesinin varlık gösterdiği söyleniyor. (COI focus, 2020). EIGS'nin 100 savaşçıdan oluşan bir çekirdeğe sahip olduğu tahmin ediliyor, ancak bir muhbir ağına ve lojistik desteğe dayanıyor. Nijer ve Burkina Faso'daki sempatizanları da dahil olmak üzere toplamda 300 ila 425 yesi olabilir. Grubun lideri Adnane Abou Walid al Sahraoui'dir. (Le Roux, 2019).

COI focus 2020 belgesinde, Uluslararası Kriz Grubuna göre, gerçekten de, nadir istisnalar dışında, Burkina Faso'da sivilleri hedef alan ve 2019'un sonundan bu yana yoğunlaşan çok sayıda cihatçı saldırı, DAECH'nin bu yerel koluna atfedilmektedir. (COI focus, 2020).

3.8. Burkina Faso'da Terörizmin Ekonomi ve Sosyal Yaşam üzerindeki Etkisi

Terörizm, Burkina Faso'nun ekonomisi ve sosyal yaşamını önemli ölçüde negatif etkilemiştir. Burkina Faso'nun ekonomisi büyük oranda tarım ve hayvancılık ve madencilik'e dayanmaktadır. Güvensizlik, tarım arazilerinin terk edilmesine ve pazarların kapanmasına yol açarak gıda üretimi ve ticareti kesintiye uğratmış, özellikle hayvancılığın birçok insan için ana ekonomik faaliyet olduğu ülkenin kuzeyinde, güvensizlik nedeniyle birçok çiftçi sürülerini terk etmeye zorlanmış ve bu durum tedarik zincirlerini bozmuş ve geçim kaynaklarını tehdit etmiştir. (Ouédraogo, 2022)

PNDES, terörizmin hükümeti savunma ve güvenlik sektörüne öncelik vermek için devlet bütçesini yeniden düzenlemeye zorladığını belirtmiştir. 2016'dan 2020'ye kadar devlet bütçesinin yaklaşık %25'i güvenlik ve savunmaya ayrılmıştır. 2015 ve 2019 yılları arasında, Savunma Bakanlığı ve Gaziler Bakanlığı bütçesi %140 oranında artmıştır (Journal l'Economiste du Faso, 2024). Rakamlarla ifade etmek gerekirse, 2016'da 95,4 milyar Batı Afrika Frangı (CFA) olan savunma bütçesi 2018'de 176,94 milyar CFA'ya yükselmiş, 2019'da ise neredeyse iki katına çıkarak 323,644 milyar CFA'ya ulaşmıştır. Bu artış hükümetin 2021-2023 yılları için yaptığı tahminlerle de teyit edilmektedir. Son üç yıldaki askeri harcamaları toplayan hükümet, Savunma Bakanlığı için 1237.4 milyar CFA ayırmıştır. (BBC Afrique, 2023). Dünya Bankası rakamlarına göre, ülkenin askeri harcamaları 2016 yılında 149.467.363,2 USD'den 2022 yılında 562.583.349,2 USD'ye çıkmıştır. (Banque mondiale, 2022). Bu artan askeri harcamaların amacı, Devletin Vatan Savunması Gönüllülerinin (VDP) masraflarını karşılayabilmek, terör tehdidinde uyarlanmış askeri teçhizatları edinmek ve ordunun daha iyi örgütlenmesini teşvik etmektir. Genel olarak, ülkenin saldırılara etkili bir şekilde karşılık verme ve ülkede güvenliği yeniden tesis etme kabiliyetini güçlendirmektir.

Burkina Faso Ekonomi, Finans ve Öngörü Bakanlığı tarafından hazırlanan rapor, ülkenin 2021 ve 2022 yılları arasındaki ekonomik faaliyetlerini şu şekilde özetlemektedir:

“Burkina Faso'da 2021 yılında kaydedilen toparlanmanın ardından, dünya genelinde devam eden güvenlik krizi ve jeopolitik gerginlikler nedeniyle 2022 yılında ekonomik faaliyetlerde bir yavaşlama görülmüştür. Bir önceki yıl %6,5 olan reel GSYH büyüme oranı 2022'de %3,0'a gerilemiştir. Enflasyonist

baskılar 2022 yılında da yüksek seyretmiştir. Aralık 2021 sonunda %3,9 olan yıllık ortalama enflasyon, Aralık 2022 sonunda %14,1 olarak gerçekleşmiştir". (Ministère de l'économie, 2022).

Bu rakamlara bakıldığında, güvensizlik nedeniyle ülkenin askeri harcamaları ivme kazanırken genel ekonomik durumu ve dolaylı olarak vatandaşların refahında bir gerileme olduğunu görülmektedir.

Bu güvensizlik Burkina Faso'da eşi benzeri görülmemiş bir insani kriz yaratmış ve ülkeyi iç göçle baş etmeye zorlamıştır. Terörist grupların faaliyetleri nedeniyle yaşadıkları yerleri terk eden ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler (PDI) olarak bilinen bu kitle maalesef çok zor koşullarda yaşamaktadır. Genellikle geçici kamplarda ya da kaynakların sınırlı olduğu ev sahibi ailelerin yanında barındırılmaktadırlar. Ulusal Acil Yardım ve Rehabilitasyon Konseyi (CONASUR) tarafından hazırlanan bir rapora göre, 31 Aralık 2021 ile 31 Ocak 2022 tarihleri arasında ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin sayısı %10,2'lik bir artışla 1,58 milyondan 1,74 milyona yükseldi. Ocak 2021'de 1,1 milyon olan bu rakam, 12 ay içinde neredeyse %60'luk bir artış göstermiştir. Ocak ayında özellikle Merkez-Kuzey, Kuzey ve Sahel bölgelerinde nüfus hareketleri devam etmiştir. (reliefweb, 2022)

Bu rakamlar 24 Ocak 2022 tarihinde Cumhurbaşkanı Kaboré'ye karşı gerçekleştirilen darbeden birkaç gün öncesine aittir. Acil Durumlarda Eğitim (ESU) aylık istatistik raporunda Roch Kaboré döneminde ülkenin çeşitli bölgelerinde 3.280 okulun kapatıldığı belirtilmektedir. (Le faso.net, 2023).

Şekil 3.5: Başbakan Dr. Lassina Zerbo 21 Aralık 2021’de, Kaya ilinde, yılbaşı vesilesiyle PDI’lerle

Kaynak: directinfoburkina.net, 2021

3.9. Hükümetin Terörle Mücadele Stratejileri

Burkina Faso'da terörizmin ortaya çıkmasından bu yana, Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré, bu olguyu ortadan kaldırmak için hem ulusal hem de bölgesel düzeyde çeşitli stratejiler uygulamıştır. Görev süresi boyunca, güvenlik güçlerinin kapasitesini artırmaya yönelik adımlar atmış, terörle mücadele kapsamında oluşturulan bölgesel koalisyonlarda aktif rol almış ve radikalleşmeyi önleme ve radikalleşmeden arındırma programlarını uygulamaya çalışmıştır. Cumhurbaşkanı Kabore döneminin Savunma Bakanı Tuğgeneral Barthelemy Simpore, 26 Kasım 2021 tarihinde Ulusal Meclis'te hükümetin terörle mücadele stratejisi hakkında konuştu:

“Sayın Milletvekilleri,

FDS ve VDP'nin toprak bütünlüğünü yeniden tesis etme ve insanların ve malların güvenliğini sağlama kabiliyeti konusunda halka güven vermek için alınan ve planlanan tedbirlerle ilgili olarak, hükümet 06 Ekim 2021 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında bir Ulusal Güvenlik Politikası kabul etmiştir, Ulusal güvenlik bağlamının objektif ve güncel bir analizi temelinde, “Burkina Faso’yu 2050 yılına kadar temel çıkarlarının en iyi şekilde korunmasını garanti eden, kurumlarının güvenliğini sağlayan ve vatandaşlarının insani güvenliğini teşvik eden barışçıl, istikrarlı, birleşik ve müreffeh bir ulus haline getirmek” için kullanılacak kaldıraçları önermektedir.

Özel bir terörle mücadele stratejisi de hazırlanmıştır. Bu strateji şunları belirtmektedir:

- terörizmle mücadelede yer alan tüm aktörlerin rolü;*
- uygulanacak operasyonel stratejiler*
- harekete geçirilecek insan, malzeme ve mali kaynaklar; ve*
- Halkın katılımı için mekanizmalar.*

İnsanların dayanıklılığını güçlendirmek için, özellikle aşağıdakiler yoluyla harekete geçilmektedir:

- insan kaynaklarının arttırılması
- birimlerin terör tehdidi altındaki bölgelere konuşlandırılması; ve
- bölgesel gözetim ve kontrolün artırılması;
- uluslararası işbirliğinin bir parçası olarak ortak operasyonlar düzenlemek;
- terörle mücadele soruşturmalarının güçlendirilmesi;
- Halk ile FDS arasındaki işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi.”

(Gouvernement, 2021).

Bölgesel düzeyde Burkina Faso, terörle mücadelesini güçlendirmek için birçok önemli girişimde yer almıştır. Sahel ülkelerinin terörist gruplara karşı askeri ve güvenlik çabalarını koordine etmeyi amaçlayan bölgesel bir koalisyon olan G5 Sahel'e ve bölgede şiddet içeren aşırıcılığın yayılmasını önlemek ve bununla mücadele etmek için birkaç Batı Afrika ülkesini bir araya getiren Accra Girişimi'ne katılımı bunların en önemlileridir.

2014 yılında oluşturulan “G5 Sahel”, Çad, Nijer, Burkina Faso, Mali ve Moritanya'dan oluşan beş ülke arasında hem güvenlik hem de kalkınma konularında bir işbirliği çerçevesi oluşturmaktadır. (Les Echos, 2020). Örgüt, 2 Şubat 2017 tarihinde 00-01/2017 sayılı kararla “terörizm ve sınır aşan organize suçlarla mücadele” amacıyla ortak bir güç (FC-G5S) oluşturmaya karar vermiştir. (G5 Sahel, 2017). G5 Sahel Ortak Gücü (FC-G5S) beş üye ülke arasında paylaşılan beş bin askerden oluşmakta ve Barkhane Operasyonu'nun Fransız gücü tarafından desteklenmektedir. Ancak ne BM Güvenlik Konseyi ne de Afrika Birliği, G5 Sahel Ortak Gücü'nün BM Şartı'nın VII. Bölümünün yetkisi altında konuşlandırılmasını kabul etmemiştir ve bu da örgütü önemli ölçüde lojistik, mali ve teknik destekten mahrum bırakmaktadır (Touré, 2021). Terörle mücadelede bölgesel işbirliğine aktif olarak katılmak üzere Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré, 5 Şubat 2019 tarihinde Ouagadougou'da düzenlenen 5. Olağan Devlet Başkanları Konferansında G5 Sahel'in dönem başkanlığını üstlendi. Burkina Faso'nun bu görevi üstlenmesi, Sahel bölgesinde faaliyet gösteren terörist gruplara karşı mücadelede bölgesel işbirliğini güçlendirme kararlılığını simgelemektedir. G5 Sahel Daimi Sekreteri başkan Kabore ile yaptığı toplantıdan ayrılırken Faso Devlet Başkanının kendilerinden ne beklediğini söyle aktardı. “Başkan Kaboré, başta G5 Sahel acil kalkınma programı olmak üzere bölgenin kalkınması için

kaynakların seferber edilmesine yönelik ortak gücün faaliyete geçirilmesi için bana talimatlarını verdi” (Sidwaya, 2019)

Kaboré aynı zamanda görev süresi boyunca G5 Sahel ortak gücünün BM antlaşmasının VII. bölümü kapsamına alınması için çalışmıştır. G5 Sahel gibi bir gücün BM antlaşmasının VII. bölümü kapsamına alınması, bu güce daha güçlü bir uluslararası yetki verecek, ortak gücün askeri operasyonlarını meşrulaştıracak ve bölgede terörle mücadele için daha fazla kaynağı seferber etmesini sağlayacaktır. Burkina Faso'nun G5 Sahel başkanlığı görevi devrinde, “Cumhurbaşkanı Kaboré, görev süresi boyunca, G5 Sahel'in gerçek bir elçisi olarak, uluslararası topluma, önemli kaynakları seferber ederek terör belasıyla birlikte mücadele etme çağrısında bulunmuştur” denildi. (Panapress, 2020). Bununla birlikte, G5 Sahel, ortak gücünün etkin bir şekilde faaliyet gösterememesi nedeniyle hedeflerine tam olarak ulaşamamıştır. Çad dönem Cumhurbaşkanı Idriss Déby, 2019 yılında Paris Barış Forumu çerçevesinde Afrika tartışması programında, mali ve teknik ortaklar tarafından verilen taahhütlerin birçoğunun yerine getirilmediğine dikkat çekmiştir. (RFI, 2019). Sonuç olarak, Burkina Faso'nun bu koalisyona olan bağlılığına rağmen, örgütün terörle mücadelede elde ettiği sonuçlar yetersiz kalmıştır.

Accra Girişimi, başta daimi merkezinin de bulunduğu Gana olmak üzere Gine Körfezi ülkeleri tarafından başlatılmıştır. Accra Girişimi Eylül 2017'de Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gana ve Togo tarafından bölgede şiddet içeren aşırı cılılıkla bağlantılı olarak artan güvensizliğe yanıt olarak başlatıldı ve girişim, şiddet içeren aşırı cılığın Sahel'den yayılmasını önlemeyi ve sınır bölgelerinde sınır aşan organize suçlarla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. 2019 yılında Mali ve Nijer de gözlemci üye olarak Girişime katıldı ve Nijerya da henüz gözlemci olarak kabul edilmiştir. (ISS,2019 ; AA, 2022). Bu Girişim üç ana sütuna dayanmaktadır. İlk olarak bilgi ve istihbarat paylaşımı, ardından güvenlik ve istihbarat personelinin eğitimi ve son olarak da ortak sınır ötesi askeri operasyonların yürütülmesi geliyor. (AA, 2022). Bu bölgenin kuzey sınırında yer alan Burkina Faso, bu girişimde her zaman önemli bir oyuncu olmuştur. Bölgesel çabaların koordine edilmesinde ve Batı Afrika genelinde güvenliğin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu iki büyük girişime ek olarak Burkina Faso, Roch Marc Christian Kaboré başkanlığında uluslararası barışı koruma ve terörle mücadele koalisyonlarına da aktif olarak katılmıştır. Birleşmiş Milletler'e göre Burkina Faso, 2018 yılında konuşlandırılan 1.723 askerle Birleşmiş Milletler Mali Çok

Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu'na (MINUSMA) en büyük askeri katkıyı sağlayan ülke olmuştur. (BM, 2018).

Ayrıca Burkina Faso, Kasım 2019'da DAECH'e Karşı Küresel Koalisyon'un 84. üyesi olarak terörle mücadeleye olan bağlılığını sadece bölgesel olarak değil küresel olarak da göstermiştir. (US report, 2019). Ulusal düzeyde, Başkan Kaboré terör tehdidiyle başa çıkmak için ordunun yeniden düzenlenmesi, Vatan Savunması Gönüllüleri'nin (VDP) oluşturulması ve Sahel Acil Durum Programı'nın (PUS) uygulanması da dahil olmak üzere çeşitli tedbirleri uygulamaya koymuştur. Ordusunun yönetiminin yeniden yapılandırılması, silahlı kuvvetleri terörle mücadelede daha etkin kılmak üzere tasarlanmış bir dizi önemli değişikliğe sahne olmuştur. Cumhurbaşkanı Kaboré 2016-2022 yılları arasında dört genelkurmay başkanı atayarak komuta kademesini artan güvenlik sorunlarına adapte etmeye çalışmıştır. Buna ek olarak, Milli Savunma Bakanlığında, Kaboré'nin kendisinin Savunma Bakanı olarak görev yaptığı iki dönem de dahil olmak üzere beş bakan değişikliğe gitmiştir. Reformlar ordu, jandarma ve bölge komutanlıkları da dahil olmak üzere çeşitli düzeylerdeki askeri yapıları etkilemiştir. Örneğin, Ocak 2022 darbesinde Kaboré'yi deviren Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba, iktidara gelmeden sadece bir ay önce Ouagadougou'yu kapsayan 3. askeri bölgenin komutanlığına atanmıştı. Bu değişiklikler, ordunun terörist gruplara karşı saldırı etkinliğini artırma ihtiyacından kaynaklanmıştır. Kaboré yönetimindeki son Genelkurmay Başkanı olan tuğgeneral General Gilbert Ouédraogo'nun 12 Ekim 2021'de komutayı devraldığında söylediği sözler bunu açıkça göstermektedir:

“Yeniden yapılanmanın terörle mücadelede başarı için zorunlu koşullardan biri olduğuna inanarak, ulusal silahlı kuvvetleri daha duyarlı ve operasyonel hale getirmek için yapısal ve bölgesel olarak yeniden düzenleyerek dönüşümünü iyileştirmemiz ve hızlandırmamız gerekiyor” (RFI, 2021).

Güvenliği güçlendirmeye yönelik tedbirlerin bir parçası olarak ve aşırı yoksulluk ve az gelişmişliğin genellikle şiddet içeren aşırıçılık ve terörizmin temel nedenlerinden biri olduğunun farkında olan Başkan Kaboré, 2017 yılında Sahel Acil Durum Programını (PUS) başlatmıştır. Bu program özellikle sosyal kırılganlıkların en belirgin olduğu bölgeleri hedef almış ve bu bölgeleri ekonomik ve sosyal kalkınma girişimleri yoluyla istikrara kavuşturmayı amaçlamıştır. (PUS-BF). Sahel bölgesi ve kuzeydeki ilk PUS-BF-BF tarafından kapsanan dört bölgeye ek olarak, programın kapsama alanı

Kuzey, Boucle du Mouhoun, Doğu, Merkez-Doğu ve Merkez-Kuzey bölgelerindeki en hassas bölgeleri de içermektedir. (PUS-BF).

Bu programın amacı, müdahale alanındaki insanların ve malların güvenliğinin iyileştirilmesine yardımcı olmaktır. Güvenlik ve kamu savunma sektörüne ek olarak, yerel nüfusun sosyo-ekonomik kalkınma kaygılarının giderilmesine de öncelik vermektedir. Program, özel hedeflerine ulaşmak için dört müdahale alanı tanımlamıştır. Bunlar güvenlik sorunlarının üstesinden gelmek; sosyal acil durumların yönetimini optimize etmek; devletin varlığını güçlendirmek ve nüfusların ve bölgelerin dayanıklılığı için temeller oluşturmak. (PUS-BF). Program okullar, kolejler ve liseler inşa etmeyi, sağlık merkezleri inşa etmeyi ve donatmayı, gençleri eğitmeyi, barajlar ve sondaj kuyuları inşa etmeyi ve savunma ve güvenlik güçlerinin operasyonel yeteneklerini güçlendirmek için güvenlik ekipmanları edinmeyi kapsamaktadır. (Presidence, 2018).

L'economiste du faso gazetesine göre, UNDP, Belçika, Fransa, Danimarka, Lüksemburg, İsveç, İsviçre, Dünya Bankası, ECOWAS, IFAD, ADB, BOAD, Avrupa Birliği, Almanya, Avusturya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri, 455.34 milyar CFA tutarındaki PUS bütçesinin %46'sını finanse etme taahhüdünde bulunmuştur. Aynı zamanda Burkina Faso hükümeti 2017 yılında kendi kaynaklarından 88 milyar CFA program kapsamında kullanacağını duyurmuştur. (l'economistedufaso, 2019). 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla PUS'un uygulama düzeyi tatmin edici olarak değerlendirilmiştir. Programlanan 285 faaliyetten 148'i 31 Aralık 2018 itibarıyla tamamen uygulanmış olup, bu da %51,93'lük bir fiziki uygulama oranını temsil etmektedir. Bu dönemde yapılan harcamaların 47,283 milyar CFA veya düzeltilmiş tahminlerin %44,06'sı düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. (Presidence, 2018).

PUS-BF'nin Şubat 2021 raporunda, 2021 yılı boyunca PUS-BF'nin, koronavirüs pandemisinin patlak vermesiyle birlikte zorlaşan bir güvenlik bağlamında uygulandığı belirtilmektedir. Yıllık Bütçeli 2021 Çalışma Planında yer alan eylemlerin fiziksel olarak uygulanma düzeyi, programlanan 830 eylemden 656'sının uygulandığını ve geçen yılki %64,8'lik orana kıyasla %78,9'lük bir oranı temsil ettiğini göstermektedir (PUS-BF, 2021).

Roch Marc Christian Kaboré'nin başkanlığı döneminde gerçekleştirilen en önemli ulusal terörle mücadele stratejilerinden biri de hiç şüphesiz VDP'lerin ortaya çıkışıdır.

21 Ocak 2020 tarihinde, Vatan Savunması Gönüllüleri Yasası, Burkina Faso Ulusal Meclisi'nin 124 milletvekili tarafından oybirliğiyle kabul edilmiştir. (Zutterling, 2020). VDP Yasası'nın 2. ve 3. Maddeleri Vatan Savunması Gönüllüsünü (VDP) “Burkina Faso vatandaşı, savunma ve güvenlik güçlerine yardımcı, gönüllü ve Devlet arasında imzalanan bir sözleşme uyarınca köyünün veya ikamet ettiği sektörün güvenlik çıkarlarına gönüllü olarak hizmet eden bir kişi” olarak tanımlamaktadır. Görevleri, gerekirse silah zoruyla, köylerindeki veya ikamet ettikleri bölgedeki insanların ve mülklerin savunulmasına ve korunmasına katkıda bulunmaktır. (LOI N°002-2020/AN). 2020'de kurulan VDP'ler, askeri güçleri desteklemek ve savunma personelinin bulunmadığı bölgeleri korumak içindir (Moomin, 2023). Ülkede toplam 350 bölge bulunmasına rağmen, sadece 194'ünde jandarma birimi veya polis karakolu vardır ve 156'sında hiçbir iç güvenlik gücü birimi bulunmamaktadır. (Zutterling, 2020). Başkan Kaboré döneminde başlatılan bu yeni strateji, Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba'nın başkanlığında devam etmiş ve bugün Faso'nun mevcut Başkanı Yüzbaşı İbrahim Traoré ile devam etmektedir.

Burkina Faso, 25 Ekim 2022 tarihli Le Temps gazetesinde yer alan habere göre, “terörle mücadelede ordu saflarını güçlendirecek” sivil yardımcılar olan 50.000 Vatan Savunması Gönüllüsü (VDP) alımını başlatmıştır. VDP'ler silahlandırılmadan ve iletişim araçlarıyla donatılmadan önce 14 günlük sivil ve askeri eğitim alacaklar. (Le temps, 2022). Yürütme 50.000 VDP'yi kaydetmeyi beklese de, bu sayı 90.000'e ulaşarak beklentileri aşmıştır. (Sidwaya, 2023). Bugün Burkina Faso halkı bu VDP'leri ulusal kahramanlar olarak görmektedir. Bu duygu, başkan Kaboré'nin ilk VDP'lerden sayılabilecek olan Ladji Yoro'nun ölümünün ardından X sayfasında (eski adıyla Twitter) yaptığı saygı duruşu ile örneklendirilmiştir. 24 Aralık 2021 tarihinde şunları yazdı:³

“Anavatan için ölen Ladji Yoro'ya saygıyla anıyorum. Anavatan Savunması için bu cesur Gönüllü, düşmanla savaşma konusundaki kararlılığımızın modeli olmalıdır. Bu övgüye, en büyük fedakârlık için yorulmadan savaşan tüm VDP'lere katılıyorum.”

³ Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré 24 Aralık 2021'te X üzerindeki paylaşımı.

29.08.2024 tarihinde @rochkaborepf hesabından alındı.

Bu bölümde, Burkina Faso'nun siyasi, sosyal ve güvenlik ortamını derinden etkileyen bir dizi önemli olay ele alınmıştır. Sırasıyla, Ekim 2014 halk ayaklanması ve Blaise Compaoré'nin düşüşü, 2015 seçimleri ve Kaboré'nin iktidara gelişi ile demokratik konsolidasyon umutları, Burkina Faso'da terörizmin gelişimi, Burkina Faso'da terörist gruplar ve faaliyetleri, Burkina Faso'da terörizmin ekonomi ve sosyal yaşam üzerinde yarattığı etki ve Kabore hükümetinin terörle mücadele stratejileri gibi konulara dair spesifik bilgiler verilmiştir. Bölüm, Burkina Faso'nun günümüzdeki durumunu anlamak için kritik bir çerçeve sunmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BURKİNA FASO'DA TERÖRİZM DEMOKRATİK GERİLEME İLİŞKİSİ

Bu bölüm, önceki bölümlerde sunulan teorik çerçeve, literatür değerlendirmesi ve Burkina Faso'nun siyasi geçmişine dayanarak, terörizmin yükselişyle bağlantılı olarak ülkede gerçekten bir demokrasi gerilemesi yaşanıp yaşanmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, terörizmin ortaya çıkışı ve terör faaliyetlerinin artmasının Burkina Faso'da demokrasiyi zayıflatıp zayıflatmadığını anlamak için şu sorulara yanıt arayacağız: Burkina Faso'da terörizmin yükselişinin demokratik süreç üzerindeki etkisi nedir, terörle mücadele adı altında yapılan uygulamaların demokratik ilkeler ve kurumlar üzerindeki etkisi nedir, 2022 askeri darbelerinin bağlamı ve nedenleri nelerdir ve son olarak terörizm faktörü dışında ve çalışılan dönem üzerinden Burkina Faso'nun demokrasisini kesintiye uğratan bir başka açıklamanın yeterliliği nedir ?

4.1. Burkina Faso'da Terörle Mücadele'nin Demokratik Süreç ve Kurumlar Üzerindeki Etkisi

Burkina Faso'nun büyük ölçüde otoriter olarak kabul edilen Devlet Başkanı Blaise Compaoré'nin⁴ devrilmesiyle başlayan siyasi geçiş sürecinin ardından gerçek anlamda bir demokratik konsolidasyon yoluna girdiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré'nin göreve gelmesiyle birlikte ülke yeni bir sayfa açarak daha demokratik bir yönetişimin temellerini atmıştır. Başkan Kaboré, demokrasiyi güçlendirmek için ifade ve basın özgürlüğünün genişletilmesi, daha fazla fikir çeşitliliğine ve daha açık kamusal tartışmalara olanak tanınması gibi önemli reformlar başlatmıştır. Burkina Faso'nun siyasi sahnesi, iktidardaki hükümeti eleştirebilen aktif ve mevcut bir muhalefete de sahne olarak daha çoğulcu bir siyasi

⁴ Kouléga Julien Natielse. Le Burkina Faso de 1991 à nos jours : entre stabilité politique et illusionnisme démocratique. Science politique. Université Montesquieu - Bordeaux IV, 2013. Français. <tel-00869173>

ortama katkıda bulunmuştur. Buna ek olarak, Kaboré döneminde yargıda şeffaflık güçlendirilmiş, özellikle de daha önce görmezden gelinen bazı kilit davalar açılarak uzun süredir beklenen adalet sürecinin başlaması sağlanmıştır. Ayrıca hükümet, önceki bölümlerde verilen örneklerde de görüldüğü üzere, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik somut adımlar atmıştır. Bu adımlar, ülkenin sürdürülebilir bir demokrasi için sağlam temellere sahip, umut verici bir ekonomik ve sosyal geleceğe doğru ilerlediğine dair inancı pekiştirmiştir.

Freedom House raporlarına göre, uzun süreli başkan Blaise Compaoré'nin 2014 yılında görevden alınması ve 2015 yılının Eylül ayında kısa süreli ancak başarısız bir askeri darbe girişiminin ardından gerçekleştirilen en başarılı başkanlık ve yasama seçimleri sonrasında, ülkede bir sivil hükümet kurulmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, Burkina Faso'nun siyasi haklar derecesi yükselmiş ve ülke 59/100 puanla kısmen özgür bir statüye kavuşmuştur.

Roch Marc Christian Kaboré'nin başkanlığında 2016-2021 yılları arasında Burkina Faso, Freedom House raporlarına göre 2016 ve 2017 yıllarında maksimum 63/100 puan alarak kısmen özgür bir ülke statüsünü korumayı başarmıştır. Aynı kurum, bu dönemler üzerindeki raporlarında, aşırı yoksulluk, terörizm ve yolsuzluğa rağmen ülkede, sivil toplum ve medyanın demokrasi ve sivil özgürlüklere saygı için güçlü bir güç olmaya devam ettiğini vurgulamaktadır. (Freedom House, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021). Ancak, terörizmin ortaya çıkışı, demokrasiyi güçlendirmek için sarf edilen çabaların askıya alınmasını zorunlu kılmış ve hükümeti, önceliklerini yeniden değerlendirmek ve bu acil tehdit karşısında stratejilerini ayarlamak zorunda bırakmıştır.

Yıl	Durumu	Genel Puanı (siyasi haklar + sivil özgürlükler)	Freedom haouse Yorumu
2016 & 2017	Kısmen özgür	63/100	yoksulluk, terörizm ve yolsuzluğa rağmen, sivil toplum ve medya demokrasi ve sivil özgürlüklere saygı için güçlü güçler olmaya devam etmektedir.
2018 & 2019	Kısmen özgür	60/100	yoksulluk, terörizm ve yolsuzluğa rağmen, sivil toplum ve medya demokrasi ve sivil özgürlüklere saygı için güçlü güçler olmaya devam etmektedir.
2020	Kısmen özgür	56/100	yoksulluk, terörizm ve hükümetin basın özgürlüğünü kısıtlama girişimlerine rağmen, sivil toplum ve örgütlü emek, demokrasi ve sivil özgürlüklere saygı için güçlü bir güç olmaya devam etmektedir.
2021 & 2022	Kısmen özgür	54/100 & 53/100	Sivil toplum ve örgütlü emek demokrasi için güçlü güçler olmaya devam ederken, güvensizlik şiddeti artmıştır
2023	Özgür değil	30/100	Burkina Faso'nun statüsü, anayasanın askıya alınması ve yasama organının feshedilmesi de dahil olmak üzere birbirini izleyen iki askeri darbenin etkileri ve İslamcı militan gruplarla genişleyen çatışma nedeniyle Kısmen özgür'den özgür değil'e gerilemiştir.

Tablo 4.1: Freedom House Burkina Faso ülke raporları

Kaynak: Freedom House Burkina Faso ülke raporları (2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2023).

Tekrarlanan terör saldırıları bir korku ve istikrarsızlık ortamı yaratarak hükümetin düzeni sağlama ve vatandaşlarını koruma kabiliyetini ciddi şekilde sınamıştır. Bu tehdit karşısında Burkina Faso hükümeti, çoğu zaman temel özgürlükler pahasına güvenlik düzenlemelerini sıkılaştırmak zorunda kalmıştır. 31 Aralık 2018'de Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré, Burkina Faso'nun tekrarlayan terör saldırılardan muzdarip bazı bölgelerinde olağanüstü hal ilan etmiştir. Dönemin Hükümet sözcüsü Rémis Fulgence Dandjinou olağanüstü halin, ilk etapta ülkenin 13 bölgesinden yedi bölgeye yayılan birkaç ili ilgilendirdiğini belirterek bölgeler arasında Hauts-Bassins, Boucle du Mouhoun, Cascades, Merkez-Doğu, Doğu, Kuzey ve Sahel'in yer aldığını belirtmiştir. (İnfowakat, 2018). Bu tedbirlerin Burkina Faso Dördüncü Cumhuriyeti Anayasası'nın 58. ve 59. Maddelerine tabi olduğu

kaydedilmelidir.⁵ Silahlı terörist grupların saldırılarındaki artışın devamı sonucunda Burkina Faso Parlamentosu, Aralık 2018'den bu yana yürürlükte olan olağanüstü hali birkaç kez uzatmıştır. Örneğin, 24 Haziran 2021 tarihinde dönemin Adalet Bakanı Victoria Kibora, olağanüstü halin 800 kişinin tutuklanmasına yol açtığını belirterek yakında duruşmaların başlayacağını da eklemiştir. Bakan olağanüstü halin uzatılmasını, teröristlerle etkin bir şekilde mücadele etmek, işgal altındaki bölgelerde devletin varlığını ve otoritesini yeniden tesis etmek amacıyla gerekçelendirmiştir. Ayrıca, yerinden edilmiş kişilerin kademeli olarak geldikleri yerlere dönmelerini sağlamak için idari makamların kendi yetki alanlarında uzun süre boyunca uygun tedbirler almaya devam etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. (Lepoint, 2021).

Ayrıca, bu uzatmanın, aşağıdakileri de içeren tedbirlerin alınmasını sağlaması gerektiğini belirtmiştir:

“- şiddeti savunan tüm öğretilerin kontrolü ve yasaklanması;

- şiddeti kışkırtan veya yaratan herkes için ev hapsi;

- vatandaşların hareket özgürlüğünün kısıtlanması.” (Assemblée Nationale, 2021).

Olağanüstü hal kapsamında, hareket ve toplanma özgürlüğü gibi bazı temel özgürlükler kısıtlanabilir ve güvenlik güçlerine gece gündüz evleri arama yetkisi de dahil olmak üzere ek yetkiler verilebilir. (Le Point, 2021). Bu kapsamda, Human Rights Watch ve International Crisis Group Burkina Faso'nun çeşitli bölgelerinde, terör tehditleri karşısında hareketleri kontrol etmek ve yerel nüfusun güvenliğini

⁵ 58. Madde. Faso Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu tarafından görüşüldükten sonra, sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilan eder.

Madde 59 [11 Haziran 2012 tarihli ve 033-2012/AN sayılı Kanun - Madde 1. Faso'nun kurumları, Ulusun bağımsızlığı, topraklarının bütünlüğü veya taahhütlerinin yerine getirilmesi ciddi ve acil bir şekilde tehdit edildiğinde ve/veya anayasal kamu makamlarının düzenli işleyişi kesintiye uğradığında, Faso Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu'nun müzakeresinden sonra, Senato, Ulusal Meclis ve Anayasa Konseyi Başkanları ile resmi istişareyi takiben, bu koşulların gerektirdiği önlemleri alır. Bu durumu bir mesajla Ulusa bildirecektir. Hiçbir koşul altında yabancı silahlı kuvvetler bir iç çatışmaya müdahale etmeye çağrılmaz. Parlamento doğal olarak toplanır ve olağanüstü yetkilerin kullanılması sırasında Millet Meclisi feshedilemez].

sağlamak için acil bir önlem olarak sokağa çıkma yasakları uygulandığını ve aynı zamanda, bazı bölgelerde uzatılan olağanüstü halin, halkın toplanmasını ve gösterileri kısıtlamak için bir gerekçe olarak kullanıldığını belirtmiştir. (Human Rights Watch, 2021; International Crisis Group, 2020). Dönemin Burkina Faso Adalet Bakanı Barthélémy Kéré, Başkan Kaboré'nin düşmesinden sonra bile 11 Nisan 2022 tarihinde düzenlediği basın toplantısında olağanüstü halin yeniden yürürlüğe gireceğini ve terörle mücadeledeki durum göz önüne alındığında bu kez tüm ülkeyi kapsayacağını açıklamıştır. Bakan, ayrıca teröristler tarafından dayatılan savaşın ülkeyi temel hakların ciddi tehdit altında olduğu bir duruma soktuğunu da ifade etmiştir. (AA, 2022).

Ulusal Meclis 2019 yılında, savunma ve güvenlik güçleri için moral bozucu olduğu düşünülen bilgileri yayan gazetecileri cezalandıran bir ceza yasasını kabul etmiştir⁶. Terör tehdidi bağlamında silahlı kuvvetlerin moralini ve etkinliğini korumak için tasarlanmış olan bu yasa, gerçekte medya profesyonelleri arasında belirgin bir otosansüre yol açmıştır. Yasal misillemelerden korkan gazeteciler, potansiyel olarak kritik veya hassas bilgileri yayınlamaktan kaçınarak güvenlik konularına ilişkin haberlerini gönüllü olarak kısıtlamaya başlamıştır (Freedom House, 2019, 2022). Bu kapsamda Batı Afrika Medya Vakfı'na (MFWA) göre, 2019'da ülke parlamentosu tarafından kabul edilen yeni yasa, ifade ve basın özgürlüğüne yönelik ciddi bir ihlal teşkil etmekte ve vatandaşların bilgi edinme hakkını daha da kısıtladığını belirterek yasanın kabul edilmesini kınamıştır. Onlara göre, hükümet bu yasaların terörle, organize suçlarla ve yalan haberin yayılmasıyla mücadelede yardımcı olacağına inansa da, bu durum gazeteciler arasında, medyayı önemli ölçüde baskı altına alan Compaoré rejimine dair bir dizi acı hatırayı hatırlatmaktadır. Ayrıca yerel bir gazete olan Le Reporter'den bir gazeteci, “medya terörle mücadele adına ağır bir bedel ödüyor” demiştir. (MFWA, 2020). Dönemin Adalet Bakanı, Bessolé René Bagoro ve Genel İşler, Kurumlar ve İnsan Hakları Komitesi (CAGIDH), milletvekillerini ülkeye yönelik çeşitli tehditlere karşı mücadeleyi hızlandırmayı amaçlayan söz konusu yasa lehinde oy kullanmaya davet ettiler. Yasanın, eşkıyalıkla mücadeleyi güçlendirmek, savunma ve güvenlik güçlerini morallerini bozabilecek veya operasyonlarının

⁶ la loi n°025-2018/AN 31 mai 2018 portant code pénal du Burkina Faso et sa loi modificative, la loi n°044-2019/AN

etkinliğini zayıflatabilecek bazı yayınlara karşı koruyarak onlara daha fazla kaynak sağlamak ve suç mağdurlarının ile ailelerinin onur ve haysiyetlerini korumak amacı taşıdığını da belirttiler. Ayrıca, yasanın ulusal savunma ve güvenliği tehdit eden durumlarda, “yalan haber” olarak bilinen yanlış bilgilerin yayılmasını engellemeyi, stratejik kabul edilen bilgilerin ve güvenlik güçleri ile mağdurlara yönelik saldırıların görüntülerini içeren, onur ve haysiyetlerine zarar verebilecek yayınları yasaklamayı amaçladığını ifade ettiler. Yasa, aynı zamanda Ceza Kanunu'nun güncellenmesini önerdiğini ve hukuk uygulayıcılarına ve kamuya, ulusal güvenlik ve savunmayı korumak için gelişmiş araçlar sağlamayı hedeflemektedir. (Ministère de la Justice, 2019).

Bir MFWA raporu, bazı sosyal medya aktivistlerinin bu yasa kapsamında tutuklandığını, ifade vermeye çağrıldığını veya hapsedildiğini belirtmektedir. Rapora göre, en sembolik vaka ise ünlü web aktivisti Naïm Touré'nin Kasım 2019'da tutuklanmasıdır. Aynı aktivist Haziran 2018'de tutuklanmış ve sosyal medyada, özellikle de Facebook'ta yaptığı yayımlar nedeniyle “kamu düzenini bozma” kategorisinde iki ay hapis cezasına çarptırılmıştır. (MFWA, 2020; Bendere, 2019). Kasım 2021'de Burkina Faso'da mobil internet birkaç gün boyunca kesildi. Hükümet, bu kararın “ağların kalitesi ve güvenliği ve ulusal savunma yükümlülüklerine saygı” ile ilgili yasa kapsamında alındığını açıklıyor. (AA, 2021). Bu bağlamda, hükümet sözcüsü Ousseini Tamboura, savunma ve güvenlik güçlerinin kayıplarının yanında yapılan gösteri çağrılarının, zaten zor durumda olan bu güçler üzerinde ek bir baskı yaratacağını söyledi. Tamboura, hükümetin sorumluluğunun yalnızca saygı göstermek değil, aynı zamanda kamu düzenini korumak için bir sakinleşme ortamı sağlamak olduğunu vurgulamıştır. (RFI, 2021). Bu karar karşısında Burkina Faso'daki en etkili STK'lardan biri olan Balai Citoyen, Burkina Faso hükümetini “bireysel ve kolektif özgürlüklerin avcısı” olarak nitelendirdi ve medya meslek örgütleri de yaptıkları basın açıklamasında “halkın bilgi edinme hakkının alenen ihlal edildiğinden” söz etmiştir. (RFI, 2021).

Güvenlik durumu seçim sürecini de sekteye uğratmış, ülkenin tüm bölgeleri siyasi kampanya ve oy verme işlemleri için erişilemez hale gelmiştir. Örneğin halkın cumhurbaşkanı Kabore'ye güven tazelediği 22 Kasım 2020 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde terör tehdidi nedeniyle ülkenin yaklaşık %17.7sinde seçimler yapılmamış ve Burkina Faso Anayasa Konseyi aldığı bir kararla “mücbir sebep hallerinin

varlığına” dikkat çekerek bu bölgelerin hem cumhurbaşkanlığı hem de parlamento seçimlerinin dışında tutulmasına karar vermiştir. Bundan önce, Ağustos ayında milletvekilleri, ülke genelinde yapılmamış olsa bile seçim sonuçlarının geçerli olmasına izin veren bir yasayı kabul etmişti. (Le monde, 20220). Bağımsız Ulusal Seçim Komisyonu (CENI), seçimlerin barışçıl bir şekilde gerçekleştiğini ancak ülkenin iç kesimlerindeki 21.000 seçim sandığından 1.300'ünün terör saldırıları nedeniyle açılmadığını bildirmiştir. CENI Başkanı Newton Ahmed Barry, bu durumun 300.000 ila 350.000 Burkina Faso'lunun oy kullanma hakkından mahrum kalmasına yol açtığını ifade etmiştir. (AA, 2020).

Belirtilen araştırma dönemimize ilişkin Burkina Faso hükümeti, terör tehdidine karşılık olarak demokrasinin ilerlemesine yardımcı olmayan ve araştırmanın teorik çerçevesinde analiz edildiği üzere demokrasi için bir geri adım olarak görülen bir dizi tedbir almak zorunda kalmıştır. Bu tedbirler arasında, olağanüstü hal ve sokağa çıkma yasakları yoluyla insanların hareketlerinin kısıtlanması, bireysel ve kolektif özgürlükleri düzenleyen yasaların yürürlüğe konması, bazı medya bilgi kanallarının askıya alınması ve demokrasinin temel unsurlarından biri olan özgür ve adil seçimlerin olması gerektiği gibi yapılamaması gibi tedbirler yer almaktadır.

Görüldüğü üzere, Burkina Faso'daki terörizm sadece ulusal güvenliği tehdit etmekle kalmamış, aynı zamanda demokratik ilke ve kurumların aşınmasına ve seçilmiş makamların meşruiyetinin sorgulanmasına yol açmıştır. Terör tehdidine karşılık verme ihtiyacı, hükümeti, ulusu korumayı amaçlarken sivil ve siyasi özgürlükleri kısıtlayan ve böylece ülkenin demokratik çerçevesini zayıflatan önlemler almaya sevk etmiştir.

4.2. 2022 Askeri Darbelerinin Bağlamı ve Nedenleri

Askeri darbe, demokratik yönetim ilkelerinden keskin bir kopuşu temsil ettiği için genellikle demokratik gerilemenin güçlü bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu darbeler, iktidarın demokratik süreçler yerine güç kullanılarak ele geçirilebileceğini göstererek halkın demokrasiye ve demokratik kurumlara olan güvenini sarsmaktadır ve yıllarca sürebilecek siyasi istikrarsızlıklara sebebiyet verebilmektedir. Powell ve Thyme'a göre darbeler, ordunun ya da devlet mekanizması içindeki diğer elitlerin, görevdeki devlet başkanını anayasaya aykırı yollarla devirmeye yönelik açık girişimleridir ve onlar darbe girişiminin, darbeyi gerçekleştirenlerin iktidarı ele geçirip

en az yedi gün boyunca ellerinde tutmaları halinde başarılı sayılacağını belirtmektedirler. (Powell & Thyne, 2011: 249-259).

Askeri darbeler konusunda Burkina Faso, 1960 yılında bağımsızlığını kazanmasından bu yana sekiz darbe yaşamış olması nedeniyle geniş bir deneyime sahip olan bir ülkedir. (Europe1, 2022). Bununla birlikte ülke, birçok kez darbe girişimi yaşamıştır ve bunlar arasında en meşhur olanı, 2014 yılında Blaise Compaoré'nin düşmesinin ardından Michel Kafando liderliğindeki geçiş hükümetini devirerek iktidarı ele geçirmeye çalışan General Gilbert Diendéré'nin Eylül 2015'teki darbe girişimidir. Fakat buna rağmen Kafando, halen Burkina Faso'da görev süresini tamamlayan tek devlet başkanıdır. (fratmat.info, 2022). Burkina Faso'da Ocak 2022'de gerçekleşen askeri darbenin başlıca nedeni, (Akinwotu, (2022); Al Jazeera, (2022); Gongo, (2022); Ndiaga, (2022); ve Loada, (2024) tarafından yapılan analizler de dahil olmak üzere çeşitli haber kaynakları ve siyasetçiler tarafından artan terör faaliyetlerden kaynaklanan genel güvensizlik boyutunda ele alınmaktadır.

Burkina Faso'daki demokratik gerilemeyi, bir Mo İbrahim Vakfı makalesinde ele alan Ines Schultes, seçimlerin dürüstlüğü ve sivil toplum alanının keskin bir şekilde kötüleştiğini ve haklarla ilgili tüm göstergelerin 2019'da 2010'a göre daha düşük derecelendirildiğini belirtmektedir. Ayrıca ifade özgürlüğü ve dijital hakların özellikle kısıtlandığını ve buna ek olarak, toplumun farklı kesimlerinin sivil özgürlüklerden eşit düzeyde yararlanma derecesinde de önemli gerilemeler yaşandığını belirtmektedir. Makalede ek olarak Burkina Faso'nun, 2010 yılından bu yana kıtada güvenlik durumunun en çok kötüleştiği ülke olduğunu, güvenlik ve emniyet açısından 2010'da ilk yedinci yer alırken 2019'da kırk altıncı sıraya gerilediği belirtilmektedir. Bu kötüleşmenin, ülkedeki silahlı çatışmaların ve özellikle devlet dışı aktörler tarafından sivillere yönelik şiddetin artmasından kaynaklandığını ve ülkedeki güvenlik durumunun aşırı derecede kötüleşmesinin ve silahlı aşırılık yanlısı grupları kontrol altına alma mücadelesinin, 2022 darbesinin ana tetikleyicilerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. (Schultes, 2022).

BBC (2021), Jeune Afrique (2021), Le Faso.net (2021), Le Monde (2021) gibi uluslararası medya kuruluşları tarafından yapılan analizler, Roch Marc Christian Kaboré'nin güvenlik durumunu istikrara kavuşturma çabalarına rağmen Kaboré hükümetinin terör tehdidini kontrol altına almakta zorlandığını belirtmektedir.

Bu durum, birçok bölgenin teröristlerin sürekli tehdidi altında kalmasına ve halk arasında yaygın bir güvensizlik duygusunun oluşmasına yol açmıştır. Vatandaşlar, demokratik kurumların etkinliğine ve meşruiyetine olan güvenlerini giderek kaybetmiş, bu da popülist söylem ve protesto hareketleri için verimli bir zemin yaratmıştır. Hükümete yönelik eleştiriler artmış ve yetkililer güvenlik krizi karşısında yolsuzluk, beceriksizlik ve ihmal gibi suçlamalarla karşılaşmıştır. Gösteriler ve grevler çoğalmış genel hoşnutsuzluk artırmış, liderlikte radikal bir değişim çağrıları ülke genelinde yaygınlaşmıştır.

2020'de Agnès Kaboré et Augustin Loada tarafından yayınlanan bir Afrobarometer anketi, Burkina Fasoluların, güvenlik için, hareket özgürlüğü, özel olarak iletişim kurma hakkı ve din ve ibadet özgürlüğü gibi bazı kamu özgürlüklerini geçici olarak feda etmeye hazır ve çoğunluğunun, güvenliklerini sağlamak için gerekli olması halinde özgürlüklerin kısıtlanmasından yana olduklarını belirtmektedir. (Afrobarometer, 2020).

Başkan Kaboré ve hükümeti üzerindeki bu baskı ortamında, bazı siyasi parti liderleri bile orduyu sorumluluklarını üstlenmeye ve Başkan Kaboré'yi istifaya zorlamaya çağırmıştır.⁷ İşte bu hayal kırıklığı ve umutsuzluk ortamında askeri darbe fikri popülerlik kazanmaya başladı ve sonunda kendilerini ulusal güvenliğin son garantörleri olarak konumlandıran ordu, 24 Ocak 2022'de Yarbay Paul Heneri Sandaogo Damiba liderliğindeki Koruma ve Restorasyon için Yurtsever Hareketi (MPSR) ile, Cumhurbaşkanı Kabore'yi devirmiştir. Askerler müdahalelerini, düzeni yeniden tesis etme ve terörizmle daha etkin mücadele etme sözü vererek gerekçelendirmişlerdir. Kabore'yi deviren cuntanın TV'deki ilk iktidara el koyma açıklaması şöyle olmuştur:

“Burkina Faso Halkı, Sevgili Vatandaşlar, Burkina Faso'nun Dostları, Ulusumuzun temellerini tehdit eden kötüleşen güvenlik durumu, Sayın Roch Kabore hükümetinin Burkina Faso halkını durumla etkin bir şekilde başa çıkarmak için bir araya getirmedeki açık yetersizliği ve ulusun çeşitli sosyal katmanlarının bıkkınlığı göz önüne alındığında, MPSR, tarih, ulusal ve uluslararası toplum önünde sorumluluklarını üstlenmeye karar vermiştir.

⁷ MBR: Burkina Faso Rönesans Hareketi adlı siyasi partinin 22 Ocak 2022 tarihli basın açıklaması

Tüm Silahlı güçlerin tüm bileşenlerini bir araya getiren Hareket, böylece 24 Ocak 2022 tarihinde Sayın Roch Kabore'nin iktidarına son vermeye karar vermiştir.” (BF1 Television 2022).

Bu şekilde, Kaboré hükümetinin terör tehdidini kontrol altına almak konusunda yaşadığı zorluklar sadece demokratik kurumlara olan güveni sarsmakla kalmayıp, aynı zamanda güç kullanarak rejim değişikliğine giden yolu da açmıştır. Daha da önemlisi terörizmden kaynaklı bu güvensizlik durumu sonucunda, sivil liderlerin etkisizliği karşısında umutsuzluğa kapılan halkın zımni onayı ile ordunun müdahale etmesine göz yumulmuştur.

Al Jazeera (2022), Ben Ahmed, (2022), France 24 (2022), Libération (2022), Mimault & Ndiaga (2022), RFI (2022), TV5 Monde (2022) tarafından 2022 yılında yayınlanan çeşitli analizler, Roch Marc Christian Kaboré rejimini deviren Ocak 2022 darbesinin halk desteğine sahip olduğunu belirtmektedir. Adı geçen medyalarda yapılan analizler, hükümetin güvenlik kriziyle baş edememesinden duyulan yaygın memnuniyetsizliğin cihatçı grupların tekrarlanan saldırılarıyla birleşerek rejim değişikliğinin kabul edilmesine elverişli bir iklim yarattığını vurgulamaktadır. Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba liderliğindeki ordunun, halkın bir kısmı tarafından güvenliği yeniden tesis edebilecek ve halkın isteklerine cevap verebilecek kurtarıcılar olarak algılanmasını sağlamıştır. Darbenin ardından bazı göstericiler orduya desteklerini gösteren açıklamalar yaptı. Örneğin, Sauvons le Burkina adlı halk hareketinin bir üyesi olan Hervé Ouattara şunları söyledi:

“Yaşananlar sadece küçük bir grubun endişesi değil. Bu bütün bir ulusun, bütün bir halkın işidir ve zorluklar ne olursa olsun bu zorluğun üstesinden gelmeye niyetliyiz, çünkü bunu biz istedik ve Burkina'nın batmaması için mücadele edeceğiz.” (RFI, 2022).

Bir halk grubu aktivisti olan Lassane Ouedrago AFP'ye yaptığı açıklamada “Başkan Kabore'ye defalarca gitmesi için çağrıda bulunduk ama bizi dinlemedi. Ordu bizi duydu ve anladı.” (Aljazeera, 2022). Gazeteci Sam Mednick, ülkedeki güvenlik krizinin ortasında bu darbeye çok fazla desteğin olduğunu söyledi ve özellikle halkın sahada deneyim sahibi olan genç askerlerin, ülkeyi, pek çok insanın askeri bir stratejiye sahip olmadıklarını düşündüğü önceki rejimden daha iyi koruyabileceklerini düşündüklerini belirtti. (Aljazeera, 2022). Burkina Fasolu siyasetçi Ablassé

Ouédraogo, verdiği bir röportajda Ocak 2022 darbesinin hem karmaşıklığını hem de halkın darbeye destek verdiğini açıklamıştır. Ona göre, Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba liderliğindeki askeri yönetim, iktidar partisi MPP üyelerinin de aynı görüşte olduğu halk arasında yaygın bir umutsuzluk döneminde ortaya çıkmıştır. Darbeyi prensip olarak kınadıklarını ifade etse de, Burkina Faso halkı için bir kurtuluş olarak tanımlamıştır. (Lefaso.net, 2022).

Şekil 4.1: Bir darbeye destek mitinginde, protestocular Yarbay Damiba'nın resmini havaya kaldırıyor.

Kaynak: netafrique.com, 2022

Burkina Faso, 2022'de meydana gelen askeri darbelerden sonra genel puanı 30/100, siyasi haklar puanı 3/40 ve sivil özgürlükler puanı 27/60 olan özgür olmayan bir ülkeye dönüşmüştür. Bu durum, ülkedeki demokratik gerilemenin açık bir göstergesidir. (Freedom House, 2023).

Demokratik gerileme ve askeri darbelerin nedenlerine ilişkin alternatif açıklamalar arasında teorik çerçeve ve literatür değerlendirmesi bölümünde de belirtildiği üzere, yoksulluk, gelir eşitsizliği, otoriter rejimlerin diktatörlüğü, askeri darbe kültürü, demokratik kurumların zayıflığı, ekonomik faktörlerin yanı sıra etnik gerilimler veya liderlerin iktidarlarını sürdürmek için kullandıkları yasal stratejiler yer almaktadır. Ancak bu yaklaşımlar Burkina Faso'nun 2014-2022 dönemindeki özel durumunu

açıklamak için yeterli gözükmemektedir. Bunu birkaç faktör ile açıklamaya çalışacağız.

Blaise Compaoré'nin otoriter rejiminin 2014 yılında yıkılmasının ardından Burkina Faso, hem ulusal hem de uluslararası alanda geniş yankı uyandıran demokratik seçimler yoluyla olumlu bir sinyal göstermiştir. Roch Marc Christian Kaboré'nin 2015 yılında seçilmesi, önceki bölümlerde de belirtildiği gibi demokratik kurumları ve devlet kapasitesini güçlendirmek için siyasi ve ekonomik reformların başlatıldığı ülke için yeni bir dönemin işareti olmuştur. Bu reformlar yönetişimin iyileştirilmesi, şeffaflığın güçlendirilmesi ve otoriterlikle geçen yılların ardından ekonominin canlandırılmasına yönelik tedbirleri içermiştir. Dolayısıyla, 2014-2022 yılları arasında gözlemlenen demokratik gerilemenin, geleneksel açıklamaların zayıf kurum veya ekonomik zorluk varsayımlarına atfedilebileceğini iddia etmek zordur. Gerçekten de, süregelen ekonomik zorluklara rağmen, Kaboré hükümeti ülkenin ihtiyaçlarına cevap verme konusunda istekli olduğunu göstermiştir. Askerlerin darbe yapma kültürü ve siyasi arenaya müdahil olma teziyle ilgili olarak, Sawo'nun makalesinden⁸ de anlaşılabilir üzere, ülke her ne kadar 1960'taki bağımsızlıktan bu yana, özellikle 1966 (darbeyi yapan asker: General Aboubakar Sangoulé Lamizana), 1980 (darbeyi yapan asker: Albay Saye Zerbo), 1982 (darbeyi yapan asker: Binbaşı Jean-Baptiste Ouédraogo), 1983 (darbeyi yapan asker: Yüzbaşı Thomas Sankara) ve 1987'de (darbeyi yapan asker: Yüzbaşı Blaise Compaoré) olmak üzere, bir darbe "kültürünün" varlığına işaret edebilecek çok sayıda darbe yaşamış olsa da, Ocak 2022 darbesini yalnızca bu açıdan değerlendirmek güçtür. Analistler, teorik çerçeve ve literatür değerlendirmesi bölümünde de belirtildiği üzere, bu darbenin askeri bir geleneğin devamından ziyade bir güvenlik krizi bağlamında ordu tarafından ele geçirilen bir fırsat olduğunu belirtmektedir. Başka bir deyişle, ordunun 2022'de iktidarı ele geçirmesini hızlandıran şey, ordunun siyasete düzenli olarak müdahale etme eğilimi değil, terörizme bağlı olan güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Etnik çeşitlilikten doğabilen yönetsel zorluklar veya klan atamalar argümanı ile ilgili olarak şu söylenebilir. Burkina Faso'da çok sayıda etnik grup olmasına rağmen, bu çeşitlilik,

⁸ Abdoulie Sawo. The Chronology of Military Coup d'états and Regimes in Burkina Faso: 1980-2015. *The Turkish Yearbook of International Relations*, Volume 48 (2017), 1-18.
DOI : 10.1501/Intrel_0000000310

örneğin Fildişi Sahili'nde 'ivoirité' ile gözlemlenene benzer büyük sosyal gerilimler veya siyasi istikrarsızlık oluşturmamıştır.

Batı Afrika'da demokratik gerilemeye sebebiyet verebilen üçüncü dönem başkanlık yapma olgusu hakkında ise 2020 yılında yeniden seçilen Roch Marc Christian Kaboré'nin görevdeki ikinci dönemini 2025 yılına kadar tamamlamasının beklendiğini de belirtmek gerekmektedir. Blaise Compaoré'nin aksine, görev süresini bu sürenin ötesine uzatma arzusunu gösteren herhangi bir yasa tasarısı veya konuşma olmamıştır. Dolayısıyla Kaboré, ne pahasına olursa olsun iktidara tutunmaya çalışan bir başkan olarak algılanmamıştır. Kısacası, geleneksel olarak darbeler ve demokratik gerileme ile ilişkilendirilen zayıf kurumlar, ekonomik zorluklar veya darbe kültürü gibi faktörler, 2014-2022 yılları arasında Burkina Faso'daki özel duruma tam olarak uymamaktadır. Zira ülke uzun yıllar süren bir otoriter yönetimin ardından demokratik geçişini gerçekleştirmiştir ve terörizmin yükselişinden önce ekonomik göstergeler ve siyasi istikrar oldukça olumlu seyretmiştir. Ancak, terörizmin ortaya çıkışı istikrarı bozan başlıca faktör olmuş ve terör saldırıları devlet kurumlarını ciddi şekilde zayıflatarak hükümeti düzeni yeniden tesis etmek ve terörle mücadele etmek amacıyla kısıtlayıcı tedbirler almaya zorlamış, ve halkın hükümete olan güvenini sarsarak askeri darbelere katkıda bulunmuştur.

Bu bölümde, önceki bölümlerde sunulan teorik çerçeve, literatür değerlendirmesi ve Burkina Faso'nun siyasi geçmişine dayanarak, terörizmin yükselişiyle bağlantılı olarak ülkede gerçekten bir demokrasi gerilemesi yaşanıp yaşanmadığını kilit sorularla cevap bulmaya çalıştık. Ayrıca terörizm faktörü dışında, demokratik gerilemeye neden olabilen alternatif açıklamaları Burkina Faso üzerinden değerlendirdik. Sonuç bölümünde, araştırmada yazılan bölümler arasında bir sentez yapılarak 2014-2022 dönemi üzerinde, terörizmin Burkina Faso'da demokratik gerileme üzerindeki etkisi incelenecektir.

SONUÇ

Bu araştırma, 2019'da terör saldırılarının artışıyla demokratik ilkelere aykırı tedbirlerin uygulanmaya başlanmasından 2022'deki askeri darbeye kadar uzanan süreçte, Burkina Faso'nun demokratik gerilemesinde terörizmin oynadığı baskın rolü açıklamaya çalışmıştır. Bu araştırmanın teorik çerçevesinde, terörle mücadele eden ülkelerde hükümetlerin çoğu zaman demokratik ilke ve kurumların desteklenmesine ters düşen önlemler almak zorunda kaldıkları ve hatta terörizmin, bir askeri darbenin gerçekleştirilmesi ve halk tarafından kabulü için sağlam bir gerekçe olabileceği açıkça ortaya konmuştur. Terörle mücadele kapsamında alınan tedbirler, her ne kadar ulusal güvenliği korumayı amaçlasa da, bireysel ve kolektif özgürlüklerin kısıtlanmasını, güvenlik güçlerinin yetkilerinin genişletilmesini ve olağanüstü hal kanunlarının kabul edilmesini içerebilir. Burkina Faso, siyasi tarihinin bu kritik döneminde maalesef kendini bu hassas durumda bulmuştur. Bu bağlamda, araştırma iki temel sonuca ulaşmıştır.

İlk olarak, terörizmin ortaya çıkışı Roch Marc Christian Kaboré hükümetini demokratik gerilemeye katkıda bulunan tedbirler almaya zorlamıştır. Bu araştırmanın 3. bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, Blaise Compaoré rejiminin yıkılmasının ardından demokratik konsolidasyon umutlarını artıran Roch Marc Christian Kaboré'nin 2015 yılında iktidara gelmesi, Burkina Faso için bir yenilenme olarak görülmüştür. Başkan Kaboré, hukukun üstünlüğünü güçlendirme, ulusal uzlaşmayı teşvik etme ve halkın yaşam koşullarını iyileştirme konusunda kararlıydı; yönetimi ise demokrasiyi pekiştirmeyi ve ülkeyi istikrara kavuşturmayı amaçlayan kurumsal ve ekonomik reformların uygulanmasına odaklanmıştır. Ancak, 2016 yılında ülkeyi istikrarsızlaştırmaya başlayan terörizmin ortaya çıkması ve yükselmesi nedeniyle bu çabaları kısa sürede sekteye uğratılmıştır. Ülkenin çeşitli bölgelerinde artan terör saldırıları ve artan güvensizlikle karşı karşıya kalan rejim, ifade özgürlüğü, hareket özgürlüğü ve gösteri düzenleme gibi bazı sivil özgürlükleri kısıtlayan kanun ve politikalar uygulamıştır. Belirli bölgelerde uzun süreli olağanüstü hal, bazı temel hakların askıya alınması ve devletin yüksek güvenlik politikalarının devreye girmesi, demokratik alanın önemli ölçüde daralmasına neden olmuştur. Bu önlemler, ülke

bütünlüğünü koruma ve düzeni yeniden tesis etme ihtiyacından kaynaklansa da, demokratik kurumları zayıflatma etkisi yaratmıştır.

İkinci olarak, güvenlik krizinin şiddetlenmesi ve terör tehdidinin kontrol altına alınmasındaki güçlükler doğrudan 2022 darbesine yol açmıştır. Bu güvenlik krizini kontrol altına alamamaktan kaynaklanan zorluklar, halk arasında derin bir hayal kırıklığına yol açmış, ve tekrarlanan terör saldırılarının yaşam koşullarının kötüleşmesiyle birleşmesi, ne yazık ki halkın yetkililere olan güvenini de sarsmış ve demokratik düzenin çöküşünü hızlandırmıştır.

Bu iki sonuç, terörizmin bu dönemde Burkina Faso'nun demokratik gerilemesinde merkezi bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal ve ekonomik eşitsizlikler ve kötü yönetim, kurumsal zayıflık ve demokratik geçiş sürecindeki ülke kırılabilirliği gibi diğer faktörler de krize katkıda bulunmuş olsa da, bunlar demokratik gerilemenin ve 2022 darbesinin ana nedenleri olarak zayıf kalmaktadır. Bu unsurlara işaret edebilecek alternatif iddiaların aksine, bu çalışma demokratik kurumların kademeli olarak kötüleşmesinde ve hükümetin devrilmesinde belirleyici rol oynayan etkenin terörizmle bağlantılı güvensizlik olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırma aracılığıyla, terörizm olgusunun demokrasiyi konsolide etme çabalarını ciddi şekilde tehlikeye atabileceği ve askeri darbeleri daha mümkün kılan bir kriz ortamı yaratabileceği gibi önemli bir sonuca da varılmıştır. Burkina Faso nüfusunun bir kısmı tarafından desteklenen Ocak 2022 darbesi, terörizmin sadece demokratik devleti zayıflatmakla kalmayıp aynı zamanda askeri rejim değişikliğini nasıl kabul edilebilir, hatta arzu edilir hale getirdiğini göstermektedir.

Sonuç itibarıyla araştırmanın vardığı bu sonuçlar, siyaset bilimindeki terörizm ve demokratik gerileme arasındaki ilişkiyi ele alan literatürle büyük ölçüde örtüşmektedir ve ona Burkina Faso'nun 2014-2022 dönemindeki özel durumunu inceleyerek bu iddiaları güçlendirmekte ve ona katkıda bulunmaktadır. Önceki bölümlerde de gösterildiği gibi mevcut literatür, terörizmin demokratik gerilemeye yol açabileceğini öne sürmektedir; ve bunun nedeni terörizme karşı alınan güvenlik tedbirlerin demokratik prensiplere ve kurumlara zarar verebiliyor olması ile alakalıdır. Bunun ispatı olarak, araştırma, terörizmin yükselmesinin Roch Marc Christian Kaboré hükümetini demokratik gerilemeye katkıda bulunan bir dizi güvenlik temelli tedbir almaya zorladığını göstermektedir. Kaboré'nin 2015 yılında iktidara gelmesiyle

birlikte, hukukun üstünlüğünü güçlendirme, ulusal uzlaşmayı teşvik etme ve halkın yaşam koşullarını iyileştirme gibi önemli reformlar başlatılmıştır. Ancak, 2016'dan itibaren terörizmin ortaya çıkışı ve ülkeyi istikrarsızlaştırması, bu reformların başarısını gölgede bırakmıştır. Kaboré rejimi, artan terör saldırıları karşısında olağanüstü hal ilan etmek, temel hakları askıya almak ve güvenliği sağlamak adına sivil özgürlükleri kısıtlayan politikalar uygulamak zorunda kalmıştır. Bu önlemler, demokratik kurumların işlevselliğini zayıflatmış ve demokratik alanın daralmasına neden olmuştur. Bu durum, mevcut literatürün iddialarıyla örtüşmekte ve terörizmin demokrasiyi nasıl geriletmediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Literatüre katkı açısından bu araştırma, Burkina Faso örneği ile terörizmin halkın umutlarını nasıl askeri darbeye yönlendirdiğini açıklayarak literatüre yeni bir boyut ve bakış açısı katmaktadır. Burkina Faso'da yaşanan güvenlik krizinin derinleşmesi, hükümetin terörle mücadelede zorlanması ve halkın güvenliğe olan hasretinin, Ocak 2022'deki darbenin bir anlamda halk tarafından desteklenmesine neden olduğunu söylemenin gerçekçi bir payı vardır. Bu anlamda nispeten katkı olarak sayabileceğimiz durum, halkın terörizmden kaynaklanan güvensizlik ve istikrarsızlık ortamında askeri darbeyi nasıl bir çözüm olarak görebildiğidir. Bu bağlamda, terörizm ve askeri darbe arasındaki ilişkiyi inceleyen literatüre katkıda bulunmaktadır. Gelecek araştırmalar, terörizm nedeniyle halkın bir darbe girişimine neden ve nasıl destek verebileceği konusunda daha derinlemesine incelemeler yapabilir.

Sonuç olarak, bu araştırma, terörizmin 2014-2022 yılları arasında Burkina Faso'da demokratik yönetimi zayıflatan, sosyal ve siyasi krizleri körükleyen ve nihayetinde darbe yoluyla rejimin düşmesine neden olan bir katalizör olduğu sonucuna varmaktadır.

KAYNAKÇA

Abdoulie Sawo. The Chronology of Military Coup d'états and Regimes in Burkina Faso: 1980-2015. *The Turkish Yearbook of International Relations*, Volume 48 (2017), p. 1-18. DOI : 10.1501/Intrel_0000000310

Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2001). *A Theory of Political Transitions*. *American Economic Review*, 91(4), 938-963.

African Centre for the Study and Research on Terrorism (ACRST). (2022). *Coups d'état and political instability in the Western Sahel: Implications for the fight against terrorism and violent extremism*.
<https://www.peaceau.org/uploads/final-policy-paper-coups200522.pdf>
[10.09.2024].

Afrobarometer. (2020). *Face à la montée du terrorisme, les Burkinabè accepteraient des restrictions de libertés pour plus de sécurité*, Dépêche No. 377 d'Afrobarometer | Agnès Kaboré et Augustin Loada.

AFVT. (2016). Burkina Faso : *Attaques à l'arme automatique à Ouagadougou*.
<https://www.afvt.org/burkina-faso-attaques-a-larme-automatique-a-ouagadougou/> [07.08.2024].

Agence Ecofin. (2020). *Roch Marc Christian Kaboré : le bilan de cinq années à la tête du Burkina Faso*. <https://www.agenceecofin.com/politique/1911-82634-roch-marc-christian-kabore-le-bilan-de-cinq-annees-a-la-tete-du-burkina-faso>
[12.10.2024].

Airault Pascal, 2015. “Burkina : Gilbert Diendéré, le deus ex machina de l'élite politique, militaire et économique enfantée par Compaoré”.
<https://www.lopinion.fr/international/burkina-gilbert-diendere-le-deus-ex-machina-de-lelite-politique-militaire-et-economique-enfantee-par-compaore>

Akinyetun, T. S. (2022). Democratic backsliding in Africa: Understanding the current challenges. <https://kujenga-amani.ssrc.org/2022/09/20/democratic-backsliding-inafrica-understanding-the-current-challenges/>

- Akinwotu, E. (2022). "Contagious coups: What is fuelling military takeovers across West Africa?" The Guardian.
<https://www.theguardian.com/world/2022/feb/07/contagious-coups-what-is-fuelling-military-takeovers-across-west-africa> [20.09.2024].
- Aljazeera, (2020). *Burkina Faso counts votes after threat of violence disrupts polls.*
<https://www.aljazeera.com/news/2020/11/23/burkina-faso-counts-votes-after-threat-of-violence-disrupts-polls> [12.10.2024].
- AlJazeera and News Agencies. (2022). *Who is Paul-Henri Damiba, leader of the Burkina Faso coup.* Al Jazeera.
<https://www.aljazeera.com/news/2022/1/25/burkina-faso-coup-leader-paul-henri-sandaogo-damiba> [20.09.2024].
- AlJazeera (2022). *Pro-coup supporters rally in Burkina Faso as UN condemns takeover.* <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/25/pro-coup-supporters-rally-in-burkina-faso-as-un-condemns-takeover> [20.09.2024].
- Anadolu Ajansı. (2020). *Burkina Faso : le bilan de l'attaque d'Inata passe à 53 morts.* <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/burkina-faso-le-bilan-de-lattaque-dinata-passe-%C3%A0-53-morts/2423692> [12.10.2024].
- Anadolu Ajansı. (2020). *Burkina Faso/Elections : un taux de participation provisoire entre 38 et 40% (Cedeao).* <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/burkina-faso-elections-un-taux-de-participation-provisoire-entre-38-et-40-cedeao/2052627> [12.10.2024].
- Anadolu Ajansı. (2021). *Burkina Faso : le gouvernement confirme avoir suspendu l'internet mobile pendant 96 heures.* <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/burkina-faso-le-gouvernement-confirme-avoir-suspendu-l-internet-mobile-pendant-96-heures/2428728> [15.09.2024].
- Anadolu Ajansı. (2022). *SAHEL: Uluslararası Koalisyonların ve Terör Örgütlerinin Yeni Mücadele Alanı.* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-koalisyonlarin-ve-teror-orgutlerinin-yeni-mucadele-alani-sahel-bolgesi/2661322> [20.08.2024].
- Anadolu Ajansı. (2022). *Les chefs d'Etat de l'"Initiative d'Accra" s'engagent à rendre opérationnelle la force conjointe.* <https://www.aa.com.tr/fr/monde/les-chefs->

[detat-de-linitiative-daccra-sengagent-%C3%A0-rendre-op%C3%A9rationnelle-la-force-conjointe-/2746372](#) [12.10.2024].

Anadolu Ajansı. (2022). Burkina Faso : *L'état d'urgence sera réactivé sur toute l'étendue du territoire*. <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/burkina-faso-l-%C3%A9tat-d-urgence-sera-r%C3%A9activ%C3%A9-sur-toute-l-%C3%A9tendue-du-territoire/2561094> [20.08.2024].

Arriola, Rakner & Van de Walle, (2023). *Democratic Backsliding in Africa?* Oxford University Press, 62-104.

Assemblée Nationale. (2021). Déclaration du ministre de la Justice, des Droits humains et de la Promotion civique, Garde des Sceaux, Victoria Kibora, devant l'Assemblée nationale le 24 juin 2021.

Aziz Huq, "Terrorism and Democratic Recession," 85 *University of Chicago Law Review* 457 (2018), 468-483.

Bagayoko, N., & Boisvert, M.-A. (2022). *Le retour des coups d'État en Afrique*. *Revue Esprit*. <https://recef.org/wp-content/uploads/2.2-Bagayoko-article.pdf> [20.09.2024].

Banque mondiale. (2022). Dépenses militaires (% du PIB). <https://donnees.banquemondiale.org/indicateur/MS.MIL.XPND.GD.ZS> [15.08.2024].

BBC Afrique. (2021). *Burkina Faso : la colère face à l'insécurité persistante*. <https://www.bbc.com/afrique/region-59290753> [20.09.2024].

BBC Afrique. (2023). *Conflits armés : Voici ce que coûte la guerre au Sahel et comment elle impacte l'éducation et la santé des populations*. <https://www.bbc.com/afrique/articles/clmp8nkpmg5o> [15.08.2024].

Ben Ahmed, Lassaad. (2022), "Burkina Faso : mobilisation de milliers de personnes pour soutenir les militaires au pouvoir." <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/burkina-faso-mobilisation-de-milliers-de-personnes-pour-soutenir-les-militaires-au-pouvoir/2507701> [25.09.2024].

Bendere. (2019). *Arrestation de Naïm Touré au Burkina : la police s'est trompée d'adversaire*. <https://benbere.org/au-grin/arrestation-naim-toure-burkina-police-trompee-adversaire/> [22.09.2024].

- Bermeo, N. (2016). *On democratic backsliding*. Journal of Democracy, 27(1), 5–19.
Published by Johns Hopkins University Press.
- Bertrand, E. (2022). Popular Protest Political Opportunities, and Change in Africa.
Edalina Rodrigues Sanches (Ed). *Popular protest, political opportunities, and change in africa, edited by edalina rodrigues sanches, nothing will be as before? the 2014 insurrection in burkina faso and its political impac*, (5) 74-87. Routledge
- BF1 Télévision. (2022). Coup d'État au Burkina: Déclaration du (MPSR).
<https://www.youtube.com/watch?v=DBv8WUq-in0> [20.09.2024].
- BMGK. (2020). Activités du Bureau des Nations Unies pour l'Afrique de l'Ouest et le Sahel Rapport du Secrétaire général.
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/151/71/pdf/n2015171.pdf>
[10.08.2024].
- BM. (2018). *Burkinabé peacekeepers serving with MINUSMA*.
<https://dam.media.un.org/archive/The-force-in-Action--Burkinabe-contingent-of-MINUSMA-2AM9LOQOYBEO.html> [20.08.2024].
- Burkina 24. (2017). *Procès du dossier Thomas Sankara : Les assurances de Roch Kaboré*. <https://burkina24.com/2017/10/14/proces-du-dossier-thomas-sankara-les-assurances-de-roch-kabore/> [10.08.2024].
- Burkina, (2024). Présidentielle 2020 au Burkina Faso : Les résultats définitifs.
<https://burkina24.com/presidentielle-2020/> [12.10.2024].
- Burkina Faso Constitution. Articles 58 et 59 de la Constitution de la 4ème République du Burkina Faso.
- Camara, M., Ndiaye, B., Akinocho, H., Golli, T., N'guessan, S., & Diallo, M. C. (2021). *Crise de la démocratie en Afrique de l'Ouest*. Solution Think Tank. Ouagadougou, Burkina Faso.
- Chirasree, Mukherjee, (2021). *Democratic backsliding in South Asia: Is terrorism to blame?* NUPRI Working Paper, 13.
- COI Focus, 2020. Commissariat Général Aux Réfugiés Et Aux Apatrides. Burkina Faso situation sécuritaire.

- Cole, D., & Dempsey, J. X. (2002). *Terrorism and the Constitution: Sacrificing civil liberties in the name of national security*. The New Press.
- Comité National pour le Salut du Peuple (CNSP). (2020). Déclaration du CNSP.
- Conseil National pour la Sauvegarde de la Patrie (CNSP). (2023). Déclaration du CNSP.
- Constitution du 2 juin 1991 IVème République. (2000).
- Courrier International. (2018). Au Burkina Faso, une nouvelle "page triste" suite à l'attaque terroriste. <https://www.courrierinternational.com/article/au-burkina-faso-une-nouvelle-page-triste-suite-lattaque-terroriste> [20.08.2024].
- Courrier international. (2023). *Analyse. L'irrésistible déploiement d'une "ceinture de coups d'État" en Afrique.* <https://www.courrierinternational.com/article/analyse-l-irresistible-deploiement-d-une-ceinture-de-coups-d-etat-en-afrique> [20.09.2024].
- Crenshaw, M. (2000). *The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century*. *Political Psychology*, 21(2), 405-420.
- Derpanopoulos, G., Frantz, E., Geddes, B., & Wright, J. (2016). *Are coups good for democracy?* *Research and Politics*, 3(1), 1–7. <https://doi.org/10.1177/2053168016630837>.
- Diallo Aïssatou, (2020) . “Présidentielle au Burkina : la sécurité au cœur des préoccupations”. <https://www.jeuneafrique.com/1077552/politique/presidentielle-au-burkina-la-securite-au-coeur-des-preoccupations/> [12.10.2024].
- Eizenga D. & W. Williams. (2020). Le puzzle formé par le JNIM et les groupes islamistes militants au Sahel. *Centre d'Études Stratégiques de l'Afrique* <https://africacenter.org/wp-content/uploads/2021/01/ASB-38-FR.pdf>
- Europe1, 2022. *Coup d'État du capitaine Traoré : tout comprendre à la situation géopolitique du Burkina Faso.* <https://www.europe1.fr/international/coup-detat-du-capitaine-traore-tout-comprendre-sur-la-situation-geopolitique-du-burkina-faso-4138962> [20.09.2024].

- Eyerman, J. (1998). *Terrorism and democratic states: Soft targets or accessible systems*. *International Interactions*, 24(2), 151-170.
- Falila Gbadamassi. (2022). “Coups d’État en Afrique de l’Ouest : Le terrorisme a rendu secondaire l’agenda démocratique, constate le chercheur Francis Laloupo”. https://www.francetvinfo.fr/monde/afrique/mali/coups-detat-en-afrique-de-louest-le-terrorisme-a-rendu-secondaire-l-agenda-democratique-constate-le-chercheur-francis-laloupo_5399620.html [20.09.2024].
- Financial Afrik. (2018). *Le Président du Burkina Faso, Marc Roch Christian Kaboré, dresse le bilan de son mandat à mi-parcours*. <https://www.financialafrik.com/2018/07/05/le-president-du-burkina-faso-marc-roch-christian-kaboré-dresse-le-bilan-de-son-mandat-a-mi-parcours/> [15.08.2024].
- Fomunyoh, C. (2020). *Facing Democratic Backsliding in Africa & Reversing the Trend*. National Democratic Institute, 5.
- France 24. (2014). *Burkina Faso : accord entre l’armée et les civils sur le cadre de la transition*. <https://www.france24.com/fr/20141114-burkina-faso-charte-armee-opposition-civils-politique-transition-zida-accord> [10.08.2024].
- France 24. (2017). *Burkina Faso : Macron promet de déclassifier tous les documents sur l’assassinat de Sankara*. <https://www.france24.com/fr/20171128-burkina-faso-macron-promet-declassifier-documents-assassinat-thomas-sankara> [10.08.2024].
- France 24. (2020a). *Présidentielle au Burkina Faso : quel bilan économique pour Roch Marc Christian Kaboré ?* <https://www.france24.com/fr/afrique/20201118-pr%C3%A9sidentielle-au-burkina-faso-quel-bilan-%C3%A9conomique-pour-roch-marc-christian-kabor%C3%A9> [12.08.2024].
- France 24, (2020b). *Présidentielle au Burkina Faso : qui sont les principaux candidats en lice ?* <https://www.france24.com/fr/afrique/20201119-pr%C3%A9sidentielle-au-burkina-faso-qui-sont-les-principaux-candidats-en-lice> [12.08.2024].

France 24, (2022). *Hundreds gather in Burkina Faso's capital to support military coup*. <https://www.france24.com/en/africa/20220126-hundreds-gather-in-burkina-faso-s-capital-to-support-military-coup> [24.09.2024].

Fratmat.info, (2022). *Burkina Faso : Un rappel des coups d'Etat de 1960 à 2022*. <https://www.fratmat.info/article/224054/etranger/burkina-faso-un-rappel-des-coups-detat-de-1960-a-2022> [20.09.2024].

Freedom House. (2016). Freedom in the world 2016: Burkina Faso. <https://www.refworld.org/reference/annualreport/freehou/2016/en/111442> [15.07.2024].

Freedom House. (2017). Freedom in the world 2017: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2017> [15.07.2024].

Freedom House. (2018). Freedom in the world 2018: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2018> [15.07.2024].

Freedom House. (2019). Freedom in the world 2019: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2019> [15.07.2024].

Freedom House. (2020). Freedom in the world 2020: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2020> [15.07.2024].

Freedom House. (2021a). Turkey: Transnational Repression Origin Country Case Study. <https://freedomhouse.org/report/transnational-repression/turkey> [15.07.2024].

Freedom House. (2021b). Freedom in the world 2021: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2021> [15.07.2024].

Freedom House. (2022). Freedom in the world 2022: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2022> [15.07.2024].

- Freedom House. (2023). Freedom in the world 2023: Burkina Faso. <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2023> [15.07.2024].
- G5 Sahel. (2017). RESOLUTION N° 00-01/2017 RELATIVE A LA CREATION D'UNE FORCE CONJOINTE DU G5 SAHEL. https://www.g5sahel.org/wp-content/uploads/2017/04/images_Docs_Resolutions_force_conjointe_05_02_20171.pdf [20.08.2024].
- Geneva Centre for Security Sector Governance. (2020, February). Burkina Faso: Note d'information RSS.
- Goodwin, J. (2001). *No Other Way Out: States and Revolutionary Movements, 1945-1991*. Cambridge University Press, 44-50.
- Gongo, S. (2022). "Coup d'Etat au Burkina: voici ce que Paul Henri Damiba a dit dans son premier discours." <https://www.bbc.com/afrique/monde-60162304> [20.09.2024].
- Gouvernement du Burkina Faso. (2020). Loi N°002-2020/AN portant institution de Volontaires pour la Défense de la Patrie. <http://www.justice.gov.bf/wp-content/uploads/2021/10/Loi-002-2020AN-portant-institution-de-Volontaires-pour-la-defense-de-la-patrie.pdf> [15.08.2024].
- Gouvernement du Burkina Faso. (2021). Déclaration du Ministre de la Défense Nationale et des Anciens Combattants à l'Assemblée Nationale. https://www.gouvernement.gov.bf/informations/actualites/details?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=673&cHash=736d5559328e4ba776791fae7f082d3 [20.08.2024].
- GTI. (2020). *Global Terrorism Index 2020: Measuring the Impact of Terrorism*. <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/GTI-2020-web-1.pdf>
- Gyimah-Boadi, E. (2015). *Africa's waning democratic commitment*. Journal of Democracy, 26(1), 101–113.
- (2021). *Le recul démocratique en Afrique de l'Ouest: caractéristiques, causes et solutions*. Kofi Annan Foundation, 23.

- Hagberg, S. (2015). *Thousands of New Sankaras': Resistance and Struggle in Burkina Faso*. *Africa Spectrum*, Vol. 50, No. 3 (2015), 109-121.
- Hagberg & al, S., Kibora, L., Barry, S., Gnessi, L., & Konkobo, A. (2017). *Transformations sociopolitiques burkinabè de 2014 à 2016*. *Uppsala Papers in Africa Studies*, (43), (22, (26), (33), (39), (57).
- Haggard, S., & Kaufman, R. R. (1994). *The challenges of consolidation*. *Journal of Democracy*, 5(4), 5–16.
- Haruna, A. İ. (2022). Batı Afrika'da Yükselen Şiddet İçeren Aşırıçılık Eğilimleri : Bölgesel Güvenliğe Bir Tehdit. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 111-131.
- Hiroi, T., & Omori, S. (2013). *Causes and Triggers of Coups d'état: An Event History Analysis*. *Politics & Policy*, 40-41.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism (2nd ed.)*. Columbia University Press, 1-20.
- Human Rights Watch. (2016). *France: Prolonged Emergency State Threatens Rights*. Human Rights Watch Report.
- Human Rights Watch. (2021). *Burkina Faso: End abuses in counterterrorism operations*. Human Rights Watch Report.
<https://www.hrw.org/news/2021/02/13/sahel-end-abuses-counterterrorism-operations> [15.07.2024].
- Hunter, L. Y. (2016). *Terrorism, civil liberties, and political rights: A cross-national analysis*. *Studies in Conflict & Terrorism*, 39(2), 165-193.
- IGC. (2022). *L'insécurité, facteur déterminant du putsch de Ouagadougou*.
<https://www.crisisgroup.org/fr/africa/sahel/burkina-faso/linsecurite-facteur-determinant-du-putsch-de-ouagadougou-1> [24.09.2024].
- Infowakat. (2018). *Sécurité au Burkina : L'état d'urgence instauré dans plusieurs provinces*. <https://infowakat.net/securite-au-burkina-letat-durgence-instaure-dans-plusieurs-provinces/> [24.08.2024].
- Institut d'Études de Sécurité. (2019). *L'Initiative d'Accra peut-elle prévenir le terrorisme dans les États côtiers de l'Afrique de l'Ouest?*

<https://issafrica.org/fr/iss-today/linitiative-daccra-peut-elle-prevenir-le-terrorisme-dans-les-etats-cotiers-de-lafrique-de-louest> [12.08.2024].

International Crisis Group. (2020). *Burkina Faso: Stopping the spiral of violence*. Crisis Group Africa Report. <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/burkina-faso/287-burkina-faso-sortir-de-la-spirale-des-violences> [15.08.2024].

International IDEA. (2023). *Partout dans le monde, les fondements de la démocratie sont menacés : Un pays sur deux en déclin démocratique, allant des élections biaisées aux restrictions des droits*. <https://www.idea.int/sites/default/files/2023-11/international-idea-gsod-2023-global-press-release-french.pdf>

International Institute for Strategic Studies. (2019). *Burkina Faso and jihadism in West Africa*. <https://www.iiss.org/en/publications/strategic-comments/2019/burkina-faso-and-jihadism/> [11.08.2024].

Jeune Afrique. (2021). *Burkina Faso : des centaines de manifestants demandent le départ du président Kaboré*. <https://www.jeuneafrique.com/1272602/politique/burkina-faso-des-centaines-de-manifestants-demandent-le-depart-du-president-kabore/> [19.09.2024].

Kibora, L. O., & Traoré, M. (2017). *Vers une réforme du système de sécurité burkinabè ?* Observatoire du monde arabo-musulman et du Sahel, sous la direction de N. Bagayoko.

Kouléga Julien Natielse. *Le Burkina Faso de 1991 à nos jours : entre stabilité politique et illusionnisme démocratique*. Science politique. Université Montesquieu - Bordeaux IV, 2013. Français. <tel-00869173>

Kposowa, A., & Jenkins, C. J. (1993). *The Structural Sources of Military Coups in Postcolonial Africa, 1957-1984*. *American Journal of Sociology*, 99(1), 126-163.

Kumah-Abiwu, F., & Tsafack, D. (2023). *Military Coups and Democratic Decay in West Africa: Why the Popular Support for these Coups?* <https://onpolicy.org/military-coups-and-democratic-decay-in-west-africa-why-the-popular-support-for-these-coups/>

- Küçükşahin, M. E. (2023). *Siyasi kurumlar ve uluslararası faktörler teorileri ekseninde Macaristan ve Polonya demokrasileri*. *Kocatepeibfd*, 25(2), 296-311.
- La Croix. (2020). *Burkina Faso : le président réélu Roch Kaboré confronté au défi sécuritaire*. <https://www.la-croix.com/Monde/Burkina-Faso-president-reelu-Roch-Kabore-confronte-defi-securitaire-2020-11-27-1201126984> [10.10.2024].
- Laqueur, W. (2001). *A History of Terrorism*. Transaction Publishers.
- Lecocq, B., Mann, G., Whitehouse, B., Badi, D., Pelckmans, L., et al. (2013). *One hippopotamus and eight blind analysts: A multivocal analysis of the 2012 political crisis in the divided Republic of Mali*. *Review of African Political Economy*, 40, 343–357.
- Lefaso.net. (2015). *Discours d'investiture du Président Roch Marc Christian Kaboré*. <https://lefaso.net/spip.php?article68881> [10.08.2024].
- Lefaso.net, (2020). *Présidentielle 2020 au Burkina : Roch Kaboré promet gagner le pari de la sécurité et de la stabilité du pays*. <https://lefaso.net/spip.php?article100571> [11.09.2024].
- Lefaso.net, (2022). *Transition au Burkina Faso : De la nécessité de recadrage et de recentrage*. Tribune - © LePays. <https://lefaso.net/spip.php?article113234> [23.09.2024].
- Lefaso.net. (2023). *Burkina/Education : 6149 écoles fermées à la date du 31 mai 2023*. <https://lefaso.net/spip.php?article124145> [25.08.2024].
- Le Pays. (2015). *Insurrection populaire au Burkina : Analyse et rétrospective*. <https://lepays.bf/insurrection-populaire-au-burkina-analyse-et-retrospective/> [09.08.2024].
- Le Point. (2021). *Burkina : l'état d'urgence prolongé de 12 mois*. https://www.lepoint.fr/afrique/burkina-l-etat-d-urgence-prolonge-de-12-mois-25-06-2021-2432783_3826.php [20.08.2024].
- Le Roux P, (2019). *Comment l'État islamique dans le Grand Sahara exploite les frontières au Sahel*. *Centre d'Études Stratégiques de l'Afrique*.

<https://africacenter.org/fr/spotlight/comment-letat-islamique-dans-le-grand-sahara-exploite-les-frontieres-au-sahel/> [12.08.2024].

Le temps. (2015). *Accord entre putschistes et loyalistes au Burkina Faso.*

https://www.letemps.ch/monde/accord-entre-putschistes-loyalistes-burkina-faso?srsltid=AfmBOorQ7nolsAVdtkFZf2v6HWJGZLF2RPWE2yAf_fg8g5EamQIWKH-o [11.10.2024].

Le Temps. (2022). *Le Burkina Faso lance le recrutement de plus de 50 000 civils supplétifs de l'armée pour combattre les djihadistes.*

<https://www.letemps.ch/monde/afrique/burkina-faso-lance-recrutement-plus-50-000-civils-suppletifs-larmee-combattre?srsltid=AfmBOor5J6JqODMk5zpdfcYRGbkVw47iJfkpAiCs8hdLLg34TNTYwOF> [16.08.2024].

Le Monde. (2020). *Elections au Burkina Faso : en « zone rouge », une campagne sous le signe de la menace terroriste.*

https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/11/18/elections-au-burkina-faso-en-zone-rouge-une-campagne-sous-le-signe-de-la-menace-terroriste_6060192_3212.html [21.09.2024].

Le Monde. (2021). *Au Burkina Faso, des milliers de manifestants marchent pour protester contre la faillite sécuritaire.*

https://www.lemonde.fr/afrique/article/2021/11/27/au-burkina-faso-des-milliers-de-manifestants-marchent-pour-protester-contre-la-faillite-securitaire_6103889_3212.html [11.09.2024].

Les Echos. (2020). *Qu'est-ce que le G5 Sahel?*

<https://www.lesechos.fr/monde/afrique-moyen-orient/quest-ce-que-le-g5-sahel-1162497> [20.08.2024].

Liberation, (2022). *Analyse Coup d'Etat au Burkina Faso: au Sahel, le discrédit des démocraties.*

https://www.liberation.fr/international/afrique/coup-detat-au-burkina-faso-au-sahel-le-discredit-des-democraties-20220125_UGBVWVUDABCG3K3MCVEJ5FJQUM [24.09.2024].

Londregan, J. B., & Poole, K.T. (1990). Poverty, the Coup Trap, and the Seizure of Executive Power. *World Politics* 42 (2) : 151-183.

- Luttwak, E. N. (2016). *Coup d'État: A Practical Handbook. (Rev edition)*. Harvard University Press, 39-73.
- Ludivine Laniepece, (2020). “Burkina Faso : le président réélu Roch Kaboré confronté au défi sécuritaire.” <https://www.la-croix.com/Monde/Burkina-Faso-president-reelu-Roch-Kabore-confronte-defi-securitaire-2020-11-27-1201126984> [11.09.2024].
- L’Economiste du Faso. (2019). *Programme d’urgence pour le Sahel : Le terrorisme persiste malgré tout*. https://www.leconomistedufaso.com/2019/07/01/programme-durgence-pour-le-sahel-le-terrorisme-persiste-malgre-tout/#google_vignette [25.08.2024].
- L’Economiste du Faso. (2024,). *Reconquête du territoire national : Près de 30% du budget à la Défense-Sécurité*. https://www.leconomistedufaso.com/2024/01/02/reconquete-du-territoire-national-pres-de-30-du-budget-a-la-defense-securite/#google_vignette [11.09.2024].
- Marc, A. (2023). *Coups d’État et démocraties africaines : Dynamiques paradoxales*. Institut Montaigne.
- Marinov, Nikolay., & Goemans, Hein. (2014). *Coups and democracy*. British Journal of Political Science, 44, 799–825. <https://doi.org/10.1017/S0007123413000264>.
- MBR: Burkina Faso Rönesans Hareketi adlı siyasi partinin 22 Ocak 2022 tarihli basın açıklaması. Burkina/Situation nationale : Le message de Yéli Monique Kam aux soldats !. <https://lefaso.net/spip.php?article110651> [25.09.2024].
- MFWA. (2020). *Étude analytique des politiques nationales sur l’usage de l’internet et des réseaux sociaux au Burkina Faso*. https://www.mfwa.org/wp-content/uploads/2021/03/RAPPORT-FINALE-BURKINA-FASO_.pdf
- Millogo. (2023). *Les limitations des droits fondamentaux en période de lutte contre le terrorisme au Burkina Faso et aux États-Unis*. Revue Ramres, 32-33.
- Mimault Anne And Thiam Ndiaga. R (2022). “Burkina Faso crowd celebrates West Africa's latest coup”. <https://www.reuters.com/world/africa/burkina-faso-crowd-celebrates-west-africas-latest-coup-2022-01-25/> [20.09.2024].

Ministère de la Justice. (2019). Le Code pénal modifié pour « protéger les FDS contre certaines publications de nature à les démoraliser... »
<http://www.justice.gov.bf/index.php/2019/06/28/le-code-penal-modifie-pour-protoger-les-fds-contre-certaines-publications-de-nature-a-les-demoraliser/#:~:text=2019%20Judiciaires%20%26%20Juridiques-.Le%20Code%20p%C3%A9nal%20modifi%C3%A9%20pour%20%2C%20AB%20prot%C3%A9ger%20les%20FDS%20contre%20certaines,de%20nature%20%C3%A0%20les%20d%C3%A9moraliser%E2%80%A6%20%2C%20BB&text=L'Assembl%C3%A9e%20nationale%20a%20adopt%C3%A9,mai%202018%20portant%20Code%20p%C3%A9nal> [21.09.2024].

Ministère de l'Économie, des Finances et de la Prospective. (2022). Rapport sur la situation économique et financière du Burkina Faso en 2022.
https://www.finances.gov.bf/fileadmin/user_upload/storage/fichiers/RSEF_2022_CEDEAO_VF.pdf

Moomin, R. (2023). *Violent extremism in Burkina Faso: Examining responses from the state defence and civil self-defence*. (Policy Brief No. 13). Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre.

Nacos, B. L. (2002). *Mass-Mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*. Rowman & Littlefield Publishers, 175-180.

Naudé Pierre-François, (2012). “Mali : coup d'État militaire contre le président ATT”. <https://www.jeuneafrique.com/176865/politique/mali-coup-d-tat-militaire-contre-le-pr-sident-att/> [18.08.2024].

Ndiaga, T. (2022, January 24). “Burkina Faso army deposes president in West Africa's latest coup.” <https://www.reuters.com/world/africa/burkina-faso-president-kabore-detained-military-camp-sources-tell-reuters-2022-01-24/> [20.09.2024].

NDI. (2015). *High Expectations for Democracy in Burkina Faso After 2015 Elections*. <https://www.ndi.org/burkina-faso-elections-2015> [12.08.2024].

Omilusi, M. (2024). *Democratic rollback in West Africa: Coup contagion, sit-tight tyrants and best options for regional organizations*. DOI: 10.47478/lectio.1454452.

- Onwumehili, C. (1998). *African Democratization and Military Coups*. Greenwood Publishing group.
- O’Kane, R. H. T. (1993). *Coups d’État in Africa: A Political Economy Approach*. *Journal of Peace Research*, 30(3), 251-270.
- Ouédraogo, A. “Insécurité alimentaire et résilience au Burkina Faso : Une analyse comparée des ménages des personnes déplacées internes (PDI) des centres d’accueil et des ménages locaux dans la commune de Kaya” (Master's thesis, ULiège - Faculté des Sciences - Département des Sciences et Gestion de l’Environnement, 2022). <https://matheo.uliege.be/handle/2268.2/16608>
- Panapress. (2020). *G5 Sahel : Roch Marc Christian Kaboré passe mardi le témoin au Président Mauritanien*. https://www.panapress.com/G5-Sahel-Roch-Marc-Christian-Kab-a_630629377-lang1-free_news.html [21.08.2024].
- Pérouse de Montclos, M.-A. (2014). *Boko Haram: Islamism, Politics, Security, and the State in Nigeria*. African Studies Centre, 34-48.
- Perspective Monde, 2015. *Tentative de coup d’État au Burkina Faso*. <https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMEve/1303> [20.10.2024].
- Présidence du Faso. (2016). *Discours suite à l’attaque de Nassoumbou dans la commune de Djibo*. <https://www.presidencedufaso.bf/discours-suite-lattaque-de-nassoumbou-dans-la-commune-de-djibo/> [27.08.2024].
- Powell, J. M./C. L. Thyne (2011). *Global Instances of Coups from 1950 to 2010: A New Dataset*. *Journal of Peace Research* 48(2):249-259.
- Primature. (2021). *Drame de Solhan : Le Gouvernement aux côtés des populations*. https://www.primature.gov.bf/informations/actualites/details?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=557&cHash=16d66b75d453167586578d447158b340 [27.08.2024].
- Présidence du Faso. (2018). *Programme d’urgence pour le Sahel (PUS-BF)*. <https://www.presidencedufaso.bf/programme-durgence-pour-le-sahel-pus-bf/> [26.08.2024].
- Présidence du Faso. (2021). *Message à la Nation de son Excellence Monsieur Roch Marc Christian Kaboré, Président du Faso*.

<https://www.presidencedufaso.bf/message-a-la-nation-de-son-excellence-monsieur-roch-marc-christian-kabore-president-du-faso/> [27.08.2024].

Présidence du Faso. (2022). *Discours à la Nation du Président du Faso*.

<https://www.presidencedufaso.bf/discours-a-la-nation-du-president-du-faso/> [27.08.2024].

Présidence du Faso. (2023, December 11). *Message à la Nation du Président de la Transition, Chef de l'Etat, le Capitaine Ibrahim Traoré*.

<https://www.presidencedufaso.bf/message-a-la-nation-du-president-de-la-transition-chef-de-letat-le-capitaine-ibrahim-traore-le-11-decembre-2023/> [27.08.2024].

PUS-BF. Présentation. https://pus-bf.org/?page_id=87 [26.08.2024].

PUS-BF. (2021). *Rapport d'exécution 2021 du Programme d'urgence pour le Sahel au Burkina Faso (PUS-BF)*. <https://pus-bf.org/wp-content/uploads/2022/08/Rapport-2021-du-PUS-BF.pdf> [26.08.2024].

Reliefweb, (2022, February 28). *Burkina Faso : Situation des personnes déplacées internes (PDI)*. <https://reliefweb.int/map/burkina-faso/burkina-faso-situation-des-personnes-d-plac-es-internes-pdi-28-f-vrier-2022> [15.08.2024].

RFI, (2019). *Idriss Déby, Mahamadou Issoufou et Félix Tshisekedi dans une émission spéciale du Débat africain*.

<https://www.youtube.com/watch?v=bsfUsEaVmRY> [21.08.2024].

RFI, (2021a). *Burkina Faso : Le général Gilbert Ouédraogo prend le commandement des forces armées*. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20211013-burkina-faso-le-g%C3%A9n%C3%A9ral-gilbert-ou%C3%A9draogo-prend-le-commandement-des-forces-arm%C3%A9es> [24.08.2024].

RFI, (2021b). *Burkina Faso: l'internet mobile reste coupé dans le pays*.

<https://www.rfi.fr/fr/afrique/20211125-burkina-faso-l-internet-mobile-reste-coup%C3%A9-dans-le-pays> [15.09.2024].

RFI, (2022). *Coup d'État au Burkina Faso: la classe politique se dit disponible au dialogue*. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20220129-coup-d-%C3%A9tat-au-burkina-la-classe-politique-se-dit-disponible-au-dialogue> [24.09.2024].

- Rossiter, C. (1948). *Constitutional Dictatorship: Crisis Government in the Modern Democracies*. Princeton: Princeton University Press.
- RTS, (2015). *Un général proche de l'ex-président nommé à la tête du Burkina Faso*. <https://www.rts.ch/info/monde/7090958-un-general-proche-de-lexpresident-nomme-a-la-tete-du-burkina-faso.html> [20.10.2024].
- Sango, (2017). *Causes de l'insurrection populaire : réunissons les mêmes conditions aujourd'hui, il y aura toujours insurrection*. <https://infowakat.net/causes-de-linsurrection-populaire-reunissons-memes-conditions-aujourd'hui-y-aura-toujours-insurrection-abdoul-sango/3> [20.07.2024].
- Sawadogo, B. “Burkina Faso: Stratégies de sortie de crise politique”. These de doctorat. Universite Paris-Saclay, 2019. HAL Open Science.
- Schmid, A. P., & Jongman, A. J. (1988). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature* Transaction Publishers, 7-19.
- Schultes Ines, (2022). Western Africa’s recent coups highlight the risk of trading off development for security, the rule of law and rights. *Mo Ibrahim Foundation*.
- Sidwaya. (2019). *Présidence de G5 Sahel : Roch Marc Christian Kaboré dévoile sa feuille de route*. <https://www.sidwaya.info/presidence-de-g5-sahel-roch-marc-christian-kabore-devoile-sa-feuille-de-route/> [21.08.2024].
- Sidwaya Wamini, (2020). “Résultats définitifs de l’élection présidentielle 2020:Roch Marc Christian Kaboré élu avec 57,74% des voix.” <https://www.sidwaya.info/resultats-definitifs-de-lelection-presidentielle-2020roch-marc-christian-kabore-elu-avec-5774-des-voix/> [12.10.2024].
- Sidwaya. (2023). *En avant, VDP !*. J.K. <https://www.sidwaya.info/en-avant-vdp/> [16.08.2024].
- Soma, A. (2015). Réflexions sur le changement basé sur l'insurrection au Burkina Faso. *CAMES/SJP Review*, 2.
- Sophie Douce, (2020). “Elections au Burkina Faso : en « zone rouge », une campagne sous le signe de la menace” *terroriste*. <https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/11/18/elections-au-terroriste>.

[burkina-faso-en-zone-rouge-une-campagne-sous-le-signe-de-la-menace-terroriste_6060192_3212.html](https://www.theguardian.com/world/2019/dec/10/how-terrorism-law-india-used-to-silence-modis-critics) [21.09.2024].

Svolik, M. W. (2015). *Which democracies will last? Coups, incumbent takeovers, and the dynamic of democratic consolidation*. *British Journal of Political Science*, 45(4): 715–738.

The Guardian. (2009). Prevention of Terrorism Act 2005.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/libertycentral/2009/jan/13/prevention-terrorism-act> [15.07.2024].

The Guardian. (2019). How a terrorism law in India is being used to silence Modi's critics. <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/10/how-terrorism-law-india-used-to-silence-modis-critics> [15.07.2024].

Théry, H., & Dory, D. (2021). *Solhan : cartographier le terrorisme et la dynamique territoriale d'une insurrection*. OpenEdition Journals.

<https://journals.openedition.org/mappemonde/6129?lang=en> [27.08.2024].

Tilly, C. (1978). *From Mobilization to Revolution*. Addison-Wesley, 7-11.

Touré, J. (2021a). Les opérations francophones de lutte contre le terrorisme : l'exemple du G5 Sahel. *Revue internationale des francophonies*.

Touré, J. (2021b). *Les opérations francophones de lutte contre le terrorisme : L'exemple du G5 Sahel*. *Revue Internationale des Francophonies*, 9.

<https://publications-prairial.fr/rif/index.php?id=1310> [21.08.2024].

TV5monde, (2022). *Au Burkina Faso comme au Mali, une junte largement soutenue par l'opinion publique*. <https://information.tv5monde.com/afrique/au-burkina-faso-comme-au-mali-une-junte-largement-soutenue-par-lopinion-publique-88535> [25.09.2024].

US State Department. (2019). *Country Reports on Terrorism 2019: Burkina Faso*.

<https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2019/burkina-faso/> [17.08.2024].

U.S. Department of State. (2021). *Country reports on terrorism 2021: Burkina Faso*.

<https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2021/burkina-faso/> [17.08.2024].

- Vision of humanity. <https://www.visionofhumanity.org/> [12.10.2024].
- Waldner D, & Lust E (2015). *Unwelcome Change: Understanding, Evaluating, and Extending Theories of Democratic Backsliding*. U.S. Agency for International Development, 83.URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PBAAD635. Pdf, [12.08.2024].
- (2018), Unwelcome change: coming to terms with democratic backsliding. *Annual Review of Political Science* 21: 93–13.
- Whathi. Programme d' Eddie KOMBOÏGO, candidat à l'élection présidentielle au Burkina Faso. <https://www.wathi.org/programme-election-burkina-2020/programme-du-candidat-eddie-komboigo-du-parti-congres-pour-la-democratie-et-le-changement-cdp/> [12.10.2024].
- Whathi. Programme de Roch Marc Christian KABORE, candidat à l'élection présidentielle au Burkina Faso. <https://www.wathi.org/programme-election-burkina-2020/programme-du-candidat-roch-marc-christian-kabore-du-parti-mouvement-du-peuple-pour-le-progres-mpp/> [12.10.2024].
- Whathi. Programme de Zéphirin DIABRE, candidat à l'élection présidentielle au Burkina Faso. <https://www.wathi.org/uncategorized/programme-politique-de-ambroise-famara/> [12.10.2024].
- Wilkinson, P. (2006). *Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response*: (2nd ed.) Routledge, 20.
- Zutterling C, (2020) "Armer les civils : La loi des Volontaires pour la Défense de la Patrie au Burkina Faso". https://www.grip.org/wp-content/uploads/2020/10/EC_2020-10-30_FR_CZ_Burkina-Armer-civils.pdf [15.08.2024].

ÖZGEÇMİŞ

Abdoul Fathi SANOGO

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, 2024, İstanbul

Lisans: Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2021, Mersin

B. MESLEKİ DENEYİM

2021- Devam Ediyor Uluslararası Memur, İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC)

C. GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİ

2022- Devam Ediyor Afrika Düşünce Platformu Kördinatörü (PRAFRICA)

2019-2021 Türkiye'deki Burkina Faso'lu Öğrenciler Birliği Başkanı (AEBT)

2019-2020 Mersin'deki Afrikalı Öğrenciler Birliği Başkanı (ASAM)